ATEITIS

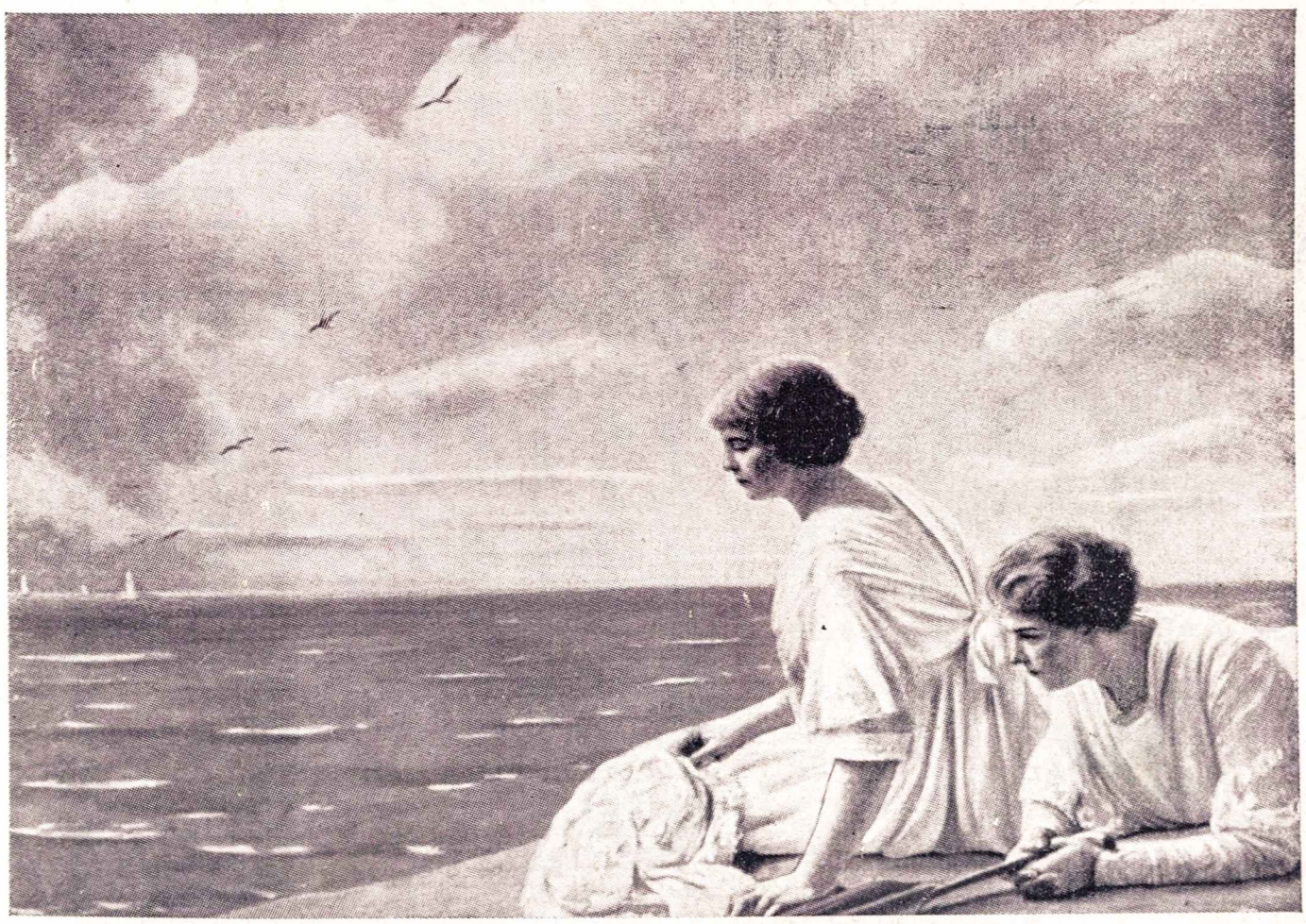

J. Leempoels — *Žuvėdros*

NUO 1911 M.

1934 m. Rugpjūčio mėn. 8 Nr.

TURINYS

		Psl.
1.	*Jonas Mikulevičius* — Valst. Prez. Ant. Smetona	305
2.	*Skruzdė* — Greičiau	314
3.	*Vytautas Didžbalis* — * * * (eil.)	319
4.	*Br. Dokšas* — Malda (eil.)	319
5.	*Kaz. Bradūnas* — Prie geležinkelio (eil.)	320
6.	*Jonas Gradinskas* — * * * (eil.)	320
7.	*Br. Dokšas* — Atėjom (eil.)	320
8.	*Aug. Daubaras* — Laukai jau pabalę pjūčiai —	321
9.	*D. U.* — Gogolis	325
10.	*N. V. Gogolis* — Baisusai kerštas. (Išvertė *D. Urbas)* ..	340
11.	*Alb. Graževičius* — V. Mykolaičio-Putino „Altorių Šešėly	350
12.	*Jon. Mikulevičius* — Tuokart	356
13.	*Kast. P. N.* — A. a. Pranas Ūsas	358
14.	KRONIKA	360
15.	SPORTAS (Veda *P. Vaitonis)* — apžvalga	361
16.	ŠACHMATAI (Veda *P. Vaitonis)* — apžvalga	364
17.	KNYGOS: H. Strachwitz, *Didžiūnas* (P.) ir Boruta, *Duona kasdieninė* (Jon. Mikulevičius)	365
18.	APŽVALGA	366

„ATEITIES“ { Redakcija ir administracija: Kaunas, Laisvės Alėja 3. Telef. 26-76.

Prenumeratos kaina: Lietuvoje metams 15 lt., pusm. 8 lt. Moksleiviams: metams 6 lt.; pusm. 3 lt. Užsieny: metams 20 lt., pusm. 10 lt.; moksleiviams perpus pigiau. Atskiras nr. 1,75 lt.

BRANGŪS „ATEITIES“ DRAUGAI(ĖS)!

Jau vėl visi susirinkote į savo mokyklas pilni didžiausių pasiryžimų mokytis ir ruošti save pilnutiniam inteligento gyvenimui. Šis pasiruošimas jau nėra taip lengvas kaip kam gali atrodyti; jis reikalauja ilgo ir intensyvaus darbo, apsiskaitymo, savo pareigų pajautimo ir svarbiausia karšto užsidegimo siekti kilnių idėjų. Čia mokyklos suolas negali visa tai suteikti, o reikia, kad pats moksleivis dar imtųsi auklėjančių knygų ir laikraščių skaitymo. Moksleivių artimiausiu draugu ir patarėju auklėjimosi srityje buvo ir yra moksleiviams skiriamas žurnalas „Ateitis“. Jos 24 išgyventi metai aiškiai liudija, kad ji gyveniman buvo pašaukta neveltui. Prieškariniai priespaudos laikai, žiauri vokiečių okupacija ir maža ką geresnės šių dienų sąlygos nepajėgė jos nė truputį užslopinti, bet dar daugiau užgrūdino.

Neižūrint tų didelių simpatijų, kurių ji turi dabartinėje moksleivijoje, nežiūrint į tai, kad daug buvusių „Ateities“ skaitytojų, jos skelbiamais idealais persiėmusių, juos branginančių ir gyvenime vykdančių yra pradėję savarankišką gyvenimą — žurnalui tenka metai iš metų grumtis su tomis pačiomis bėdomis, nugalėti tas pačias pinigines sunkenybes. Tai yra dėl to, kad „Ateities“ skaitytojai permažai kreipia dėmesio į medžiaginius žurnalo išteklius, kurių dėka jis galėtų egzistuoti. Kiekvienas laiku nesumokėtas centas, kiekvienas skaitytojų ir platintojų nereguliaresnis atsilyginimas labai ir labai atsiliepia pačiam žurnalo leidimui. **Teatsiteisia laiku kiekvienas savo pr-tos skolą, tepasirūpina kiekvienas surasti nors po vieną naują skaitytoją „Ateičiai“ ir bus jau daug prisidėta prie žurnalo išlaikymo ir tobulinimo.**

To tikimės ir laukiame, Brangūs „Ateities“ draugai(ės).

„Ateities“ administracija.

ATEITIS

Mėnesinis moksleivių žurnalas

8 Nr. 1934 m. Rugpiūčio mėn. XXIV

Valstybės Prezidentas Antanas Smetona 60 m. amžiaus sukaktuvių proga.

Jonas Mikulevičius

Šių metų Tautos šventė buvo nepaprastai iškilminga, nes kartu buvo švenčiama ir pirmojo bei dabartinio mūsų valstybės Prezidento, Antano Smetonos, 60 amžiaus metų sukaktuvės.

60 metų asmens gyvenime dažniausiai būna tas laikotarpis, per kurį nuveiktieji asmens darbai leidžia puikiai pažinti patį sukaktuvininką ir jį charakterizuoti. 60 metų asmens pasaulėžiūra jau galutinai susikristalizavusi, jo veikimo metodai nusistovėję ir nekeičiami, jo darbo kryptis pastovi.

Todėl visi reformatoriai ramybėje palikdavo ir palieka senius, kreipdamiesi į jaunuomenę ir teisingai laukdami iš jų paramos, nes tik jaunuomenė yra jautri naujienoms, stipraus tempo, pažangai, naujoms idėjoms. Juk natūralu yra neišsižadėti savo turto, o idėjos, kurias į gyvenimą senoji karta nešė, vildamasi jas realizuoti, ir yra gal brangiausias jos turtas, asmens dalelė, kurią lengva širdimi pakeliui pamesti reikštų savo ilgalaikio darbo išsižadėti.

Laimingi turi būti tie seneliai, kurių darbą visuomenė nesuinteresuotai įskaito į savo aktyvą ir už jį veikėjui pareiškia gilią ir rimtą padėką bei pagarbą.

Minėdami šias sukaktuves, manome, kad ta laimė nesvetima ir mūsų sukaktuvininkui.

„Iš darbų pažinsite juos“, sako šv. Raštas. Norėdami pažinti asmenį, pirma susipažinkime su jo darbais, o norėdami juos objektyviai įvertinti, nusikelkime į jo tėvynę, kuri visados padeda būdinamąjį asmenį giliau pažinti.

1. Aukštaitija ir aukštaičiai

Ukmergės, Utenos ir Zarasų apskritys yra tas kraštas, kurio gyventojus mes aukštaičiais vadiname, kurį Baranauskas „kalnais ant kalnų“ pavadino. Kraštas — nepaprastai gražus, pakvipęs pušynais, pro kurių viršūnes, nuo kalno žvelgdamas, klony pamatysi priešais saulę žybčiojantį ežeraitį, ar didžiulį ežerą.

Smiltynai, kalvos, pušynai ir ežerai ir yra tie peizažiniai elementai, kurie kraštą daro nepaprastai gražų ir sykiu skurdų. **Natūralinis peizažo grožis ir primityvaus ūkio skurdas yra charakteringiausios išviršinės šio krašto žymės.**

Etnologai tvirtina, kad šiame krašte gyvenų žmonės — savingo būdo, aiškiai nepanašaus į kitų lietuvių. Sūdavis ir aukštaitis taip nepanašūs vienas į kitą, kad tarp jų dažnokai kyla antagonizmas, tiesiog instinktyvinė neapykanta. Aukštaitis — nuoširdus ir tiesmukas, gyvo būdo ir judrus, — sūdavis — išdidus ir diplomatiškas, kieto, vienodo būdo ir užsidaręs; aukštaitis — sensualistas ir impulsyvus, sūdavis — intelektualistas ir voluntaristas; sūdavis — linkęs valdyti ir vadovauti, aukštaityje šis jausmas beveik neužčiuopiamas; aukštaitis — draugijos žmogus, daugiau visuomeniškas, linkęs į kolektyvizmą, sūdavis — individualistas.

Žinoma, šios schemos negalima pritaikinti visiems alei vieno, bet jų kiekio ir kokio niuansavimas sūdavį ir aukštaitį daro daugiau ar mažiau savingus ir nepanašius.

Tokiame tai krašte ir iš tokių gyventojų išėjo ir Valstybės Prezidentas Antanas Smetona. Kas įsigilins į jo veiklą, darbus ir asmenį, ten daug ras aukštaičiams bendrų savybių.

Dabar prisiartinkime prie pačios Prezidento tėviškės ir jos gyventojų.

2. Užulėnis ir jo gyventojai

Užulėnis, kuriame gimė p. Ant. Smetona, yra tipingas aukštaičių kraštas. Šioje apylinkėje švita Lėno ežeras, apie kurį spiečiasi ar penketas kaimų: Lėnas, Užulėnis, Miškiniai, Naujasodis ir Radvilų dvarelis.

Į šiaurę nuo Užulėnio — pats ežeras, į rytus — tyrai, nedirbami laukai, o pietuose ir vakaruose ošia lapuočių ir spygliuočių girios.

Toks kraštas, savaime būdamas gražus, momentais gamtos rankoj tampa žaismingai, net mistiškai gražus. Vasaros saulėtekiai ir saulėlydžiai yra tie reto gražumo momentai, kurie ilgai degs tavo širdyje, ir tu ilgai ilgai kartosi — „gražu, gražu mūs Lietuvoj".

Tad nesvetimas grožio jausmas visiems šios apylinkės gyventojams: daina, audinio raštas — čia įvairus ir meniškas. Grožiui jautrus liko per visą savo gyvenimą ir Antanas Smetona.

Apylinkė labai neturtinga. Dirva — prasta, o ir tos maža. Dėl nelemto papročio ūkį išdalyti visiems sūnums po lygiai ūkiai suskildavo į mažus gabalėlius, ir vėliau tiems skurdo vaikams reikėdavo padėti milžiniškų pastangų tuos sklypelius surinkti vėl į krūvą. Tai padėdavo emigracija svetur, į miestus, visiškas eventualus nusigyvenimas ir kt. Ir Prezidento tėvas Jonas su

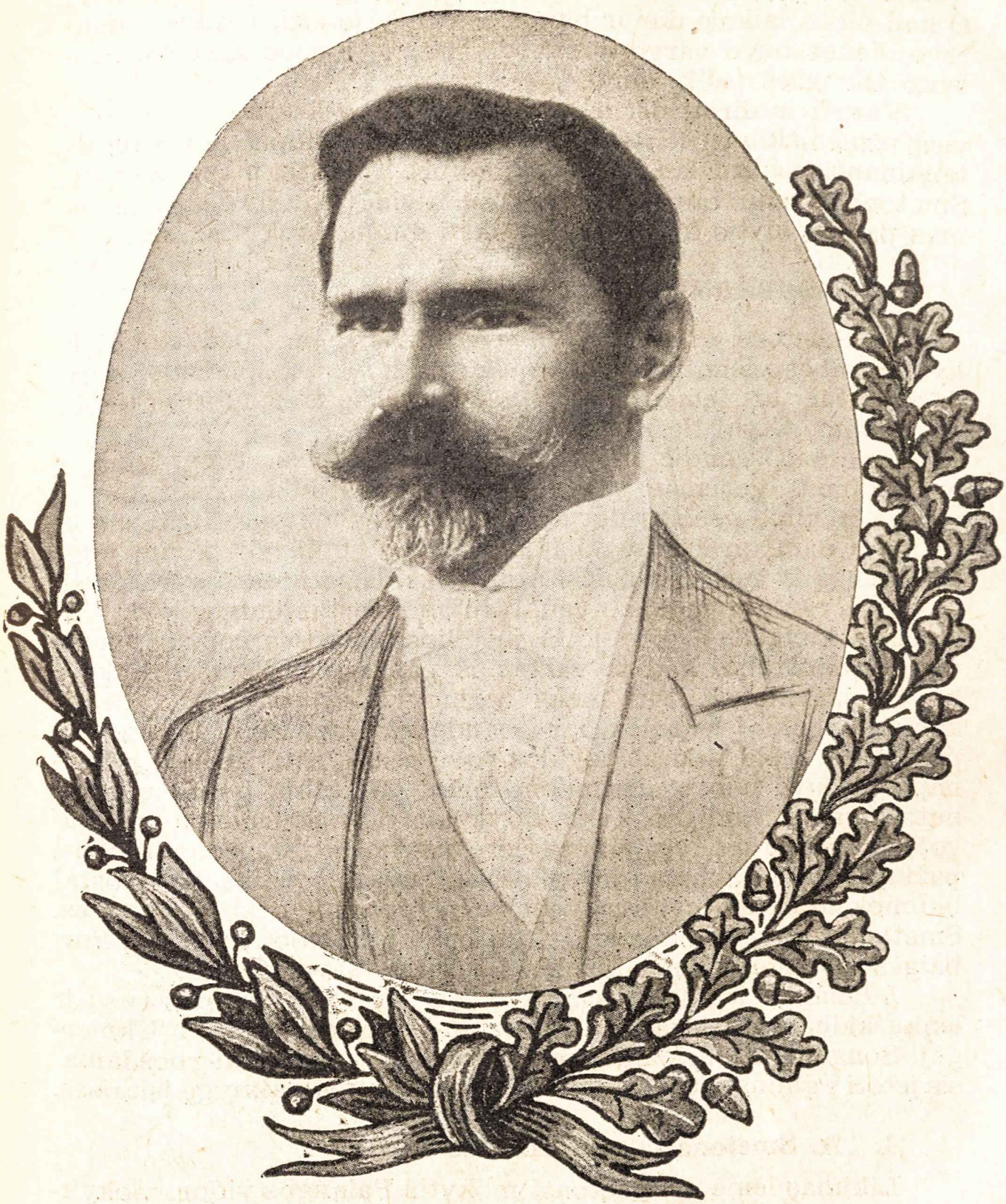

Respublikos Prezidentas

Antanas Smetona

3 savo broliais iš savo tėvo paveldėjo po ¼ valako, apie 5 ha. O kad anais laikais dar ir baudžiava reikėjo eiti, tai Prezidento tėvo dienos buvo vargo ir skurdo dienos, kurios jam kiek nušvito tik prieš pačią mirtį.

Vargti ir dirbti dėl menkiausio duonos kąsnio — bendras visų užulėniškių gyventojų likimas. **Dirbti, sunkiai ir atsidėjus, tenkinantis skurdžiausiomis sąlygomis,** įprato ir p. Antanas Smetona, vėliau taip sunkiai ir su atsidėjimu dirbęs, norėdamas pats pelnytis kąsnį duonos, kad galėtų mokytis.

3. Prezidento vaikystė

A. Smetona gimė 1874 m. rugpjūčio mėn. 10 d. Jo kūdikystė prabėgo išimtinai namie. Tad pirmuosius įspūdžius, kurie dažniausiai turi lemiančios įtakos būdui susiformuoti, vaikelis gavo namie. Koki tie įspūdžiai?

Smetonų šeimoje amžinai švitėjo skaidrus religingumas, nuoširdumas, gerumas, gailestingumas, kietas darbštumas, taupumas ir kitos gražios dorybės. Antanas Smetona atsimena iš to meto daug gražių įvykių, kurie rodo jo tėvelį buvus ypač gailestingą ir geros širdies. Antaniukas dažnai matė savo tėvelį su knyga rankoj (maldaknygė, Naujasis Testamentas, vysk. Valančiaus knygelės), girdėjo iš jų gilios išminties žodžius, todėl visai nenuostabu, kad ir vaikas iš pat mažų dienų palinko į knygą, išmoko skaityti nieks nežino kada, o rašyti (degtu kaulu kažkokioj lentoj) dar bandą ganydamas. Išpažinties priėjo ant suolo prie klausyklos pasilipęs, o skulptorius ir karnapinys buvo nuo neatmenamų laikų. Dėl tokių gabumų tėvai nutarė vaiką leisti į mokyklą (o, kokia tai naujiena tuomet buvo!). Vieno jo mokytojo būta gero psichologo ir pedagogo: jis, pažinęs vaiko gabumus ir polinkius, supažino vaiką su nuostabiu mokslo pasauliu, į kurį vėliau Smetona taip atkakliai veržės. Smetoniukas — gimnazijoj — tai buvo Užulėnio sensacija, kuri baigės visų sprendimu: Užulėnis turėsiąs savo kunigą.

Į Palangą Antanas išvažiavo jau gerai mokėdamas rusų ir lenkų kalbas. Rusiškai išmoko pr. m-loj, o lenkiškai — Ukmergėj, Songailienės šeimoj, kur jis gyveno, privatiškai ruošdamasis įstoti į gimnaziją. Čia buvo net lenkišką maldaknygę įsitaisęs.

4. A. Smetona — gimnazistas

Likimas lėmė A. Smetonai mokytis Palangos vidur. mokykloj ir Mintaujos gimnazijoj.

Palanga buvo arti Prūsų sienos, tad čia konspiracinis lietuvių veikimas anuo metu buvo gana gyvas. Smetonoje lietuvį nubudino Maironis ir Adomas Mickevičius. Mat, į Smetonos rankas pakliuvo Maironio Lietuvos istorija, iš kurios septyniolikos metų jaunuolis susipažino su Lietuvos praeitimi, apie kurią veik nieko dar nebuvo girdėjęs. Skaitydamas „Konradą Valen-

„Jaun. Kart.“ k.

„Zarasų kraštas — ežerų vieta,
Kur tamsios girios krantus apstoję“...

rodą“ ir „Gražiną“, jis pajuto, kaip galingai lietuviai mylėjo tėvynę, ją lygiai arba net aukščiau už savo sielą vertindami. Anuo metu einanti „Aušra“ buvo tas aliejus, kurio aušininkai įpylė į jau siaučiančią jaunuolio širdyje tėvynės meilės liepsną. Kada jis nuvyko į Mintaujos gimnaziją, drąsiai ir atvirai pasisakė esąs lietuvis. Daug jo veiksmų dar iš gimnazijos laikų galima vertinti jau kaip sąmoninga susipratusio lietuvio kova už lietuvių idėjas.

Iš Palangos grįžęs į Užulėnį, jaunuolis Antanas pirmiausia susitinka su kaimo bernais. O, anos naktigonių naktys liko neužmirštamos. 18 metų jaunuolis prie laužo šviesos su užsidegimu kalba apie tokius dalykus, kurie jauniems klausytojams buvo nauji, pirmąsyk girdimi. Čia prie laužo atgijo Vytautas, kovojo Konradas Valenrodas, čia taip skaudžiai pajuto tie jaunuoliai, kokias skriaudas ir kokį jungą dabar jie kelia.

Antanui Smetoniukui vaidenosi ateities kovos, kuriose, gal būt, ir jam kukli vietelė teksianti. Štai dėl ko jis atsiėmė iš kunigų seminarijos savo dokumentus ir prašymą egzaminuotis: jis nebus kunigas, kurio veikimas retai kada išeina iš parapijos ribų. Ne! Jis važiuos į Mintaują toliau mokytis. Jis neturtingas? Juk jau Palangoj vertėsi pamokomis, už kurias gaudavo pragyvenimo minimumą. Tad motina ir sesers, sukrapščiusios 21 rublį, išleido mielą Antanėlį į Mintaują.

Čia prasidėjo naujas, pilnas gyvybės ir veiklos gyvenimas! Gimnazijoj 50% buvo lietuviai, kiti — latviai, vokiečiai, rusai, lenkai ir žydai. Mintaujoj veikė lietuvių „Kūdikio“ draugija,

kurioj dirbo a. a. J. Jablonskis, a. a. A. Kriščiūkaitis, a. a. kun. Tumas-Vaižgantas. Čia kartais užvažiuodamo a. a. V. Kudirka, Pr. Mašiotas. Čia tautinis darbas virte virė ir negalėjo jis nenutverti ir Antano Smetonos.

Mintaujos metai — laimingiausi Smetonos gyvenimo metai. Idealistinis draugų užsidegimas, pakeltos nuotaikos susirinkimai pas Jablonskį, dainos, vaidinimai — visa tai buvo nepaprasta romantika, tuo labiau, kad visa tai buvo ir valdžios ir mokyklos administracijos draudžiama.

Pats p. A. Smetona apie tai šitaip pasakoja: „Šventadieniais vaikščiodavome į Jablonskių namus, kur tuomet gyveno A. Kriščiukaitis, — mokytis dainuoti. Kriščiukaitis fortepijonu vedžiodavo, o mes dainuodavome „Ant kalno karklai siūbavo", „Šėriau žirgelį" ir kitas dainas. Tai mums labai patikdavo ir laukdavome šventadienio ateinant. Labai nepaprasta buvo ir labai mus mokinius suskatino savanorių teatras. Kriščiukaitis ir Čepas įsimanė parodyti „Ameriką pirtyje". Pasiruošėme ir suvaidinome, žinoma, Jablonskių namuose. Agotos rolę vaidino ponia Jablonskienė. Tai buvo linksma šeimininkės vedama pramogėlė. Susirinko mokinių kiek tik galėjo tilpti, gimnazistų ir šiek tiek gimnazisčių, buvusių Jablonskių šeimynos globoje. Po vaidinimo šokiai, žaidimai, dainos. Kiek džiaugsmo, kiek pasakojimų buvo po to vakarėlio mokinių tarpe! Kvėptelėjo visus jautri lietuviška dvasia, šeimynos šilima . . .*

Žinoma, šis tautinis 1894 metų atkutimas, drąsiai galima sakyti, buvo Kražių skerdynių išdava, kuri ilgai kurstė mokinius drąsiai kovoti už savo idėjas. Tautinis įkarštis buvo neatslūgęs net 3 metams po skerdynių praėjus: jis augo, plėtėsi ir pradėjo reikštis visai griežtomis formomis. 1896 metais rusai lietuviams ir lenkams (tik jiems!) įsakė mokyklos maldas kalbėti rusiškai. Mokiniai susiagitavo tų maldų nekalbėti. Pirmieji atsisakiusieji rusiškai melstis buvo tuojau pašalinti, o maldas skaitydavo vienas mokytojas. Tada mokiniai nutarė maldos nebeklausyti ir iš salės išeiti. 33 mokinius už tai iš gimnazijos pašalino be teisės stoti į kurią nors kitą gimnaziją. Pašalino ir Antaną Smetoną.

Du aštuntokai — A. Smetona ir Vaičiuška (dabar generolas) — drožia į Petrapilį pas patį švietimo ministerį. Ministeris pasirodė sukalbamas esąs ir nubaustiesiems leido stoti į kitas gimnazijas. Petrapily A. Smetona gimnaziją ir baigė.

Būdamas gimnazistas, A. Smetona turėjo laimingų progų padirbėti su a. a. Jablonskiu. Šis net Užulėny lankėsi, tirdamas mūsų kalbą. Artimiausias tuo metu jo bendradarbis ir buvo gimnazistas Smetona. Nuo to meto Smetona rūpinosi ir gimtąja kalba. Jo paties kalba ir stilius — reto gražumo.

---

* Lietuvos Mokykla 1921 m. 534 psl.

5. Svetima padangė — nemaloni, ne!

A. Smetona Petrapily studijavo teisę. Petrapily lietuvių judėjimas buvo gyvas. Tad jis greit suėjo į kontaktą su lietuvių rateliais ir draugijomis. Tačiau būta dar daug studentų, kuriems visa tai buvo svetima, kurie skundės neturį iš ko lietuvių kalbos mokytis. A. Smetona, pats slaptai atspaudęs Avižonio paruoštą gramatikėlę, jiems išdalijo, kad šie pasimokytų taisyklingiau kalbėti bei rašyti.

Už šį darbą studentas A. Smetona neįkliuvo. Įkliuvo paremdamas Petrapilio studentų reikalus, protestuodamas prieš nagaikos metodą, kurio gavo pajusti ir nepriklausomos Lietuvos studentija. Mat, Petrapilio studentai šventė universiteto sukaktuves. Organizuotai šiems einant per miestą, raiti kazokai užpuola juos ir nagaikomis kapodami išvaiko. Išsiskirstydami studentai (apie 1500 žm.) nutaria susirinkti ir kitą dieną — protestui pareikšti. Tačiau atėjo nedidelis, kelių šimtų, būrelis, kurį kazokai apsupo, suėmė ir, kalėjime palaikę, iš Petrapilio ištrėmė. Suimtą Smetoną, išsėdėjusį kalėjime 2 savaites, ištrėmė į Vilnių, iš kurio po metų grįžo dar labiau sutvirtėjęs ir nemaža nuveikęs, nes vasarą Jablonskiui padėjo liet. k. gramatiką ir dar keletą knygelių spaudai paruošti.

Ir paskutiniai jo studijų metai nebuvo ramūs. Po keletos kratų jį suėmė, laikė 2 savaites kalėjime, išvarė iš universiteto, tačiau rudenį leido grįžti atgal. Grįžęs išlaikė paskutiniuosius egzaminus.

A. Smetona buvo jau pasiruošęs gyventi ir kovoti. Grįžta į Vilnių, susiranda pragyvenimo minimumą ir pradeda tą gyvenimo tarpsnį, už kurį jis šiandie ir yra pagerbiamas.

6. A. Smetonos darbai

Juos reiktų laikyti atliktus vadovaujantis vienu principu, kurį pats A. Smetona šiaip nusako: „Mano dėsnis, kuriuo šį gyvenimą vertindavau ir tebevertinu, yra tautos vienybė“. Antanas Smetona daug prisidėjo prie mūsų valstybės rūmo statybos, tad jam tas rūmas brangus, jis norėtų, kad visi jį brangintų, kad jis visiems lietuviams būtų jauki pastogė. Sakydamas savo sukaktuvių kalbą, jis pasakė: „Pastatytas valstybės rūmas bendromis pajėgomis, ir mes visi galime tilpti jo pastogėje. Belieka jis mums saugoti, gerinti ir tobulinti“. Čia pat jis nusako, kas laduoja to rūmo klestėjimą. Tai — **teisybė, drausmė, susiklausymas, darbštumas, santaika ir vieningas tikslas.** Kitokios tautinės ir valstybinės ideologijos Smetona, kentėjęs nuo neteisybės, rusų priespaudos, lietuvių nesusiklausymo ir negalėjo sukurti. Savo pasaulėžiūrą, ideologiją Ant. Smetona per visą savo gyvenimą aktingai skelbė spaudoje. Būdamas visados jautrus laiko dvasiai, Ant. Smetona prirašė daugybę straipsnių aktualiausiais mūsų tautos ir valstybės reikalais.

Daug jų sudėta į 4 jo raštų tomus. Esą, jie dar ne visi surinkti, kiti straipsniai šiai dienai jau nėsą taip aktualūs ir neatitinką laiko dvasios.

Savo str. Smetona spausdino „Vilty“, pradėjusioje eiti 1907 m. Vilniuj, kur jis gyveno penktuosius m. (nuo 1902 m.). Tai buvo aktualiausias ir gyviausias ano meto laikraštis, leistas daugiausia liet. kunigų lėšomis. Vienas „Vilčiai“ lėšų rinkėjas, kun. F. Kemėšis, rašo: „. . . esu apvažiavęs tautiškos kvestos reikalu didžiąją dalį lietuviškos Vilnijos, Suvalkijos ir Kaunijos, lankydamasis daugiausia klebonijose ir pas retus tuomet pasauliečius inteligentus“.* Žinoma, kunigai turėjo teisę reikalauti iš jo redaktoriaus A. Smetonos, kad jis būtų redaguojamas nuoseklios ir aktyvios katalikybės kryptimi ir dvasia. Kadangi jie rėmė tik ką atsiradusius ateitininkus, kurie kaip tik tai krypčiai atstovavo, o kuriems „Viltis“ maža simpatijų terodė, tai ir į redakciją kunigai pasiūlė Maskvos universiteto teisių fakultetą baigusį **Pr. Dovydaitį**; A. Smetona tuomet iš „Vilties“ pasitraukė ir redagavo naują žurnalą „Vairą“, per kurį ir toliau propagavo „Vilties“ idėjas.

Karo metu A. Smetona dirbo Vilniuj, komitete lietuviams šelpti. Vėliau jis dirba pirmose eilėse kaip vienas iš aktingiausių ir rimčiausių darbininkų. Jis su kitais pasirašo Nepriklausomybės aktą, su kitais Lietuvos Tarybos nariais važinėja į užsienius, ten skaito paskaitas, rašo apie Lietuvą straipsnius, Lietuvos nepriklausomybės reikalu. Valstybės Taryba 1919 m. balandžio 4 d. A. Smetoną išrinko Valstybės Prezidentu. 1920 m. gegužės 15 d. susirinkęs Steigiamasis Seimas į didįjį valstybės kūrimo darbą pašaukė naują prezidentą, **Aleksandrą Stulginskį.**

Jauna mūsų valstybė, nesuspėjus susikonsoliduoti, neįgijusi politinės rimties ir išminties, besiblaškydama susilaukė 1926 m. gruodžio m. 17 d. sukilimo, kuris vyriausią krašto valdžią vėl atidavė į A. Smetonos rankas, o kitą dieną ir seimas šį paskyrimą patvirtino, išrinkdamas A. Smetoną Valstybės Prezidentu. 1931 m. A. Smetoną perrinko jau nebe seimas, o ypatingieji tautos atstovai septyneriems metams.

Per visą šį laiką Prezidentas, reprezentuodamas politinę mūsų krašto išmintį, suspėja stebėti tautos ir valstybės pažangą, laimėjimus, negalavimus, žodžiu — visą jos gyvenimą. Kiekvienu rimtu momentu Prezidentas taria orų žodį.

Šie žodžiai yra itin svarbūs, nes jie pasakomi taip išryškintai, kokiu tiesioginiu būdu, kad jų kitaip, kaip manė pats jų Autorius, jau neiškomentuosi.

Antai, Antanas Smetona ne kartą pasisakė religijos ir Bažnyčios reikalais. Skaitykime jo I raštų tomo visą eilę straipsnių,

---

* **N. Romuva,** 1934 m. 605 pusl. (192 nr.).

ir Antano Smetonos nusistatymas šiuo atžvilgiu mums bus visai aiškus. Čia, pasiremdamas gyvenimo faktais, mokslo autoritetais Hellwaldu ir Foersteriu, į klausimą „argi religija privatinis dalykas“ atsako: „Rimčiau pažvelgę gyveniman, matome, jog tai netiesa ... Visuomenės pažymį religijai pripažįsta gangreit visas pasaulis, duodamas laido jai plėtotis teisės pamatais. Ir kas žino, jei žmonija ūmai nustotų religijos, ar begalimi būtų visuomenės ir valstybių pamatai“.* Čia pat iškeliami krikščionybės nuopelnai pasaulio kultūrai ir stengiamasi atremti katalikybei daromi priekaištai, kad ji esanti pažangos stabdis.

Praėjusiais metais Respublikos Prezidentas Ant. Smetona, kalbėdamas L. T. S-gos suvažiavime, pabrėžė, kad „religija visose tautose auklėjimo pagrindas ... ji (religija — **Red.**) įgimta jam (žmogui — **Red.**), kaip tiesos siekimas ir menas. Bet kaip pasitaiko žmonių, klausos nustojusių ar spalvų nebeatskiriančių, taip netrūksta ir tokių, kurie praranda religijos jausmą ... Taigi religija — dėsnis, o areligija išskirtis“ ...

P. A. Smetonos nusistatymą ateitininkų atžvilgiu būdina jo žodžiai, pasakyti 1927 m. at-kų konferencijoj Palangoj: „At-kai yra geri tėvynės sūnūs. Jie daug yra prisidėję prie nepriklausomybės atgavimo. At-kai aukojasi tautybės ir katalikybės idealams ir todėl yra malonu jų konferencijoj dalyvauti“. Baigdamas Prezidentas palinkėjo, kad at-kai vis tobulėtų ir kad jie daugėdami turėtų vis dedesnės reikšmės valstybei ir Bažnyčiai.**

Valstybės Prezidentas jubiliejinėje savo kalboje, apgailestaudamas įvairius nesąžiningumus ir nusižengimus, pareiškia: „Mūsų idealas, kad valdžios įstaigose būtų dorai išauklėti ir išmokslinti vadovai darbininkai“. Suprantama, tai visų lietuvių idealas, ir už tai mūsų visų pareiga nukreipti akis į ten, kur tų „dorų ir išmokslintų vadovų“ galima rasti. Jei tikrai dorų vadovų neduos tie, kurie savo idealu laiko „Omnia instaurare in Christo“, tai jų niekas neduos.

Skaitydamas Antano Smetonos raštus, turi nuoširdžiai žavėtis jo toli einančiu nuolaidumu ir tolerancija, gyvu rūpesniu dėl lietuvių visuomenės difeencijacijos disharmonijos. karštu noru kits kitą suprasti, tik reikią išsišnekėti, pasisakyt. O tada „Pasaiškinsime ir susiprasime“.***

Baigdami vertinti tikruosius Ekscelencijos Valstybės Prezidento nuopelnus tautai ir valstybei, linkime, vadovaujant mūsų valstybei, vykdyt mūsų Tautos himno autoriaus troškimą: „Ir šviesa ir tiesa mūs žingsnius telydi“.

---

* **Vienybės gairėmis.** I. A. Smetonos raštų tom. 51 psl.

** **Ateitis,** 1927 m. 10 nr. 418 psl.

*** **Šviesos takais.** II A. Smetonos raštų tom. 95 psl.

Greičiau

Skruzdė

Brolis eidamas vis tą patį klieda. Sesuo sulėtina žingsnius ir įsiklauso į tolumą.

— Penkiolika, šešiolika... stok, — ir jis nutyla, — tai metai; dabar dienos — pusė; valandos — dvylika.

Ir vėl tyla. Staiga jis suklinka ir sveikąja ranka užsidengia veidą. Valandėlę jiedu eina tylėdami. Jau visai temsta. Už miesto, ties elektros stotim, sėdasi ant geležinio suolelio ir ilsisi. Už nugarų iš mūrinio namo sklinda mašinų ūžesys ir benzino kvapas. Brolis sėdi atsilošęs ir žiūri išplėstomis akių lėlytėmis į danguj paklydusį debesėlį. Tas, lyg nežinoma kometa, klaidžioja horizontu ir vingiuojasi raudona kaspinine uodega.

— Einam! — prabyla sesuo.

Brolis atsistoja, bet susiūbavęs vėl sėdasi. Sesuo pakelia jo veidą už smakro ir šnabžda:

— Eiva... netoli jau... einam, einam!

Bet jo platus vaikiškas veidas visai išblėsęs. Antakiai sutraukti. Akys padengtos migla. Jis išsišiepia ir skubiai nustumia jos ranką.

— Aš nenueisiu, ne... — jo žandikauliai virpa. Iš vienos akies išsirita ašara ir lėtai rieda. Jis užverčia galvą ir lyg ko laukia. Ašara persirita nosies krašteliu ir dingsta tarp lūpų. Jis nuryja ją, lyg spygliuotą skanėsį, ir keliasi. Eidamas dešine ranka skubiai mosuoja ir plaka į švarko kišenę, o kairę, storai apibintuotą, spaudžia prie krūtinės.

— Ar tau nešalta? gal nori valgyti? — klausinėja sesuo. O jis pakandęs kairę lūpų kertelę tik purto galvą ir trukčioja antakius.

— Nenusimink, ko gi tu nusiminei. Juk tiek žmonių turi skaudamas rankas, net visą savo amžių, ir tai nemiršta... Tavo gal truputį, kaip sako, užnuodinta. Bet niekis. Mama sako, nuleis stiklinę kraujo, ir tiek... — ramina sesuo. Brolis dirstelia į ją ir šypsosi. Jo poakiai įkritę, akys visai papilkėjusios. Jis nuleidžia galvą ir kažką sumurma. Ji eina arčiau. O jis sustoja lyg įbestas. Prideda delną prie lūpų ir plačiai iš krūtinės sušunka.

— Greičiau! greičiau! — lyg stovėdamas arimuos šaukia ką nors iš namų. Tik ne tam, kad jiedu greičiau eitų.

Pamažu nusileidžia pakalnėn. Sustoja. Pelkėse kažkas atšaukia:

— Greičiau! greičiau!

Sesuo bailiai supasi į skarą. Apsidairius glaudžiasi prie brolio ir klausia:

M. Katiliūtė ***Našta***

— Atsimeni, kas čia buvo? — ir žegnojasi.

Jis mostelia ranka ir dvigubai skuba. Staiga sustoja. Toli kažkas ir vėl, tik tyliau, lėtai atšaukia:

— Greičiau! greičiau!...

Ją apima siaubas. O jis šypsosi. Nulenkia galvą ant krūtinės ir šnabžda:

— Šešiolika, pusė, dvylika... — pakelia galvą ir nusikvatoja. Sesuo atsilieka ir vėl artėja.

— Dėl Dievo, sakyk, ką tu skaičiavai?

— Ne aš skaičiavau, paukščiai.

— Negi?... — Ir ji baimingai žiopso.

— Taigi. Pirmiausia lėkė šešiolika. Supranti? Šiandien šešiolika metų, kaip aš gimiau. Spąstuos radom pusę varnos — pusdienis. Ir neseniai pakilo dvylika žvirblių — dvylika valandų... Ar palydėsi mane, kai ten išeisiu? — ir jis rodo į žvaigždes, — žinai, sesute, aš jau negrįšiu... aš jaučiu...

Po valandėlės:

— Padainuokim ką nors.

Sesuo tyliai praveda liūdną sodžiaus dainelę. Kartais ji lyg uždūsta ir nutyla. Jaunutis balsas švelniai liūliuoja prietemingam klony. Bet nebaigus dainos, įprastiniu barimosi tonu ji sušunka:

— Na, ko gi nepritari?

Brolis parodo krūtinėn ir sakò:

— Jau čia!...

Beartėjant prie pelkių oras drėgnesnis. Kvepia žuvimis ir samanomis. Jiedu praeina tris liepas ir sustoja. Virš galvų orą rėžia sparnai. Jie kilstelia galvas. Sparnų švilpimas susipina su baimingu kvarksėjimu.

— Laukinė antis, — nudžiunga brolis, — žiūrėk, suka kalnan?

— Ar žinai Grigo ratus? — klausia sesuo.

— O tu sietyną? — skuba brolis.

Jiedu lipa kalnelin ir žiūri į dangų. Staiga brolis susvyruoja ir lėtai pradeda linkti. Sesuo paremia jį ir garsiai šaukia vardu. O jis sunkėja ir šnabžda:

— Sakiau, kad pusė varnos.

Jis ir vėl atsigauna. Sesuo paima jo apavą, ir jis eina basas.

— Skubėkim, — šnabžda ji. — Juk tu gali peršalti. Aš manau ir karščio turi.

Brolis eina skuba ir vėl stabtelia. Sesuo tveria jo ranką, tempia į priekį ir verksmingai prašo:

— Greičiau, greičiau... skubėkim.

Jo galva svirduliuoja, lyg apleipusio žąsiuko. Jis šnabžda:

— Jau naktis. Sakiau, kad praėjom varną ir pakilo dvylika žvirblių, — jis pakelia balsą, — kada bus po dvylikos valandų?

Sesuo vis ragina:

— Greičiau, greičiau!

Jis atsiremia į jos petį ir svirduliuoja. Sesuo apkabina jo kaklą ir balsu pravirksta. Toli pelkėse kažkas pliaukši vandenį. Jiedu klausos. Atplaukia gilus pasityčiojantis balsas:

— Greičiau, gre–ei–čiau!

— Tai paukščiai, — sako sesuo.

Ir vėl jiedu eina. Iki miesto tik pusė kilometro. Ties vandentraukio žibintais aukšti beržų siluetai. Padange nuslenka šviesi žvaigždutė ir užgęsta. Brolis nudžiugęs šaukia:

— Žvaigždė nukrito!

Sesuo greitai pataria:

— Prašyk jos ko nori.

— Tai siela. Juk ten už vandentraukio nors kas mirė.

— Ne–e, — tvirtai pabrėžia sesuo, — aš tai knygoj skaičiau... Na, ar paprašei?

— Jau.

— Ko gi?

— Pamatysi.

— A-ach, kaip gražu! — garsiai nustemba sesuo, nes jau antra ton pačion vieton nusileido. Už kelių žingsnių iš tamsių medžių šešėlių išsineria aukštas žmogus. Jis eina melsvai nublyškusiu veidu žvelgdamas į rytus ir nė nežvilgteria keleivių pusėn. Jiedu sustoja. Nulydi keistą keleivį akimis ir vėl skuba. Juk visai nebetoli...

Jau praeina pro vandentraukį ir beržyną.

— O kas čia? — klausia brolis, rodydamas į aukštą, keturkampį, užleistais langais, moderniškos statybos namą.

— Tai ligoninė, — atsako sesuo. Jiedu stebi viens kitą, paskiau vienbalsiai sušunka:

— Tai čia! — ir nutyla. Brolis tęsia:

— Tai čia žvaigždės nusileido... — Sesuo praveria ligoninės sodo vartelius ir jiedu nueina kabinetan. Brolį tuoj nusiveda senas abiejų pažįstamas tarnas viršun. Sugrįžęs jis žiūri į mergaitę ir smulkiai mirkčioja. Jo akyse blizga ašaros.

— Gydytojas klausia, kaip jūs atėjot? Juk iš taip toli! Jis dabar apalpo...

Sesuo užsidengia veidą rankomis. Skurdus kliksmas išsiveržia iš jos krūtinės. Aukštai koridoriuj kažkas šaukia:

— Greičiau, greičiau... skubėkit!

Ji nuleidžia rankas ir klausos. Paskiau tyliai išeina ligoninės kieman ir sėdasi ant laiptų. Viduj visa nutilo, net durų nieks nevarsto. Jau seniai po pusiaunakčio. Patarnautojas sakė, kai bus po operacijos, jai praneš. Ji neina vidun ir nenori girdėti jo šauksmo. Bet visur taip tylu... Tur būt, visi miega. Pirmai gydytojas įsėdo autobusan ir kažkur išvažiavo. Beržyne pabudo mažytis paukštis, o gal apsisapnavęs čiulba. Sodo krašte vis švilpauja. Prie vandentraukio sustaugia šuo. Bet taip be noro, nemokšiškai. Ji kažką pamanė ir nusišypsojo. Tik staiga visą tamsiai pilką dangaus skliautą perrėžė šviesos skritulys ir dingo tartum čia pat, po kojų. Ji pašoko ir šaukdama šventųjų vardus įsibrovė ligoninėn. Nuo laiptų leidosi patarnautojas. Malonus jo veidas, ramūs žingsniai reiškė ką gero, ir ji kiek nurimo.

— Kaip? kaip? — šnabžda bėgdama artyn. Jis apsisuka ir duoda ženklą sekti. Jiedu įeina į mažą kambarėlį. Pasieny aukštas guolis, užtiestas balta drobule. Gale jo dar žvakidė su gęstančia grabnyčia. Patarnautojas atsargiai atidengia užtiesalą. Pasirodo besišypsąs brolio veidas. Stiklinės praviros akys žiūri į ją ir tartum klausia:

— Ar palydėsi?

Ji ištiesia ant jo rankas ir jaučia lyg krinta krinta. Patarnautojas pasilenkia, nutveria jos rankas ir šniokščiančiu balsu šaukia praeinančiai budėtojai:

— Greičiau, greičiau! skubėkite!

Rytą ji paliko ligoninę. Eina viena. Vis skuba skuba. Jaučia, lyg kas eina paskui ir lėtai kartoja:

— Greičiau, greičiau!

Ji pareina namo. Motina sėdi prie lango ir siuva.

— Na kaip? Tur būt, nieko bloga. Dėl rankos nemirs...

Ji atsisėda šalia ir pasakoja viską iš pradžios. Motina kažką nujaučia, nebeiškenčia ir sušunka:

— Greičiau!

Tada ji sako:

— Jis mirė...

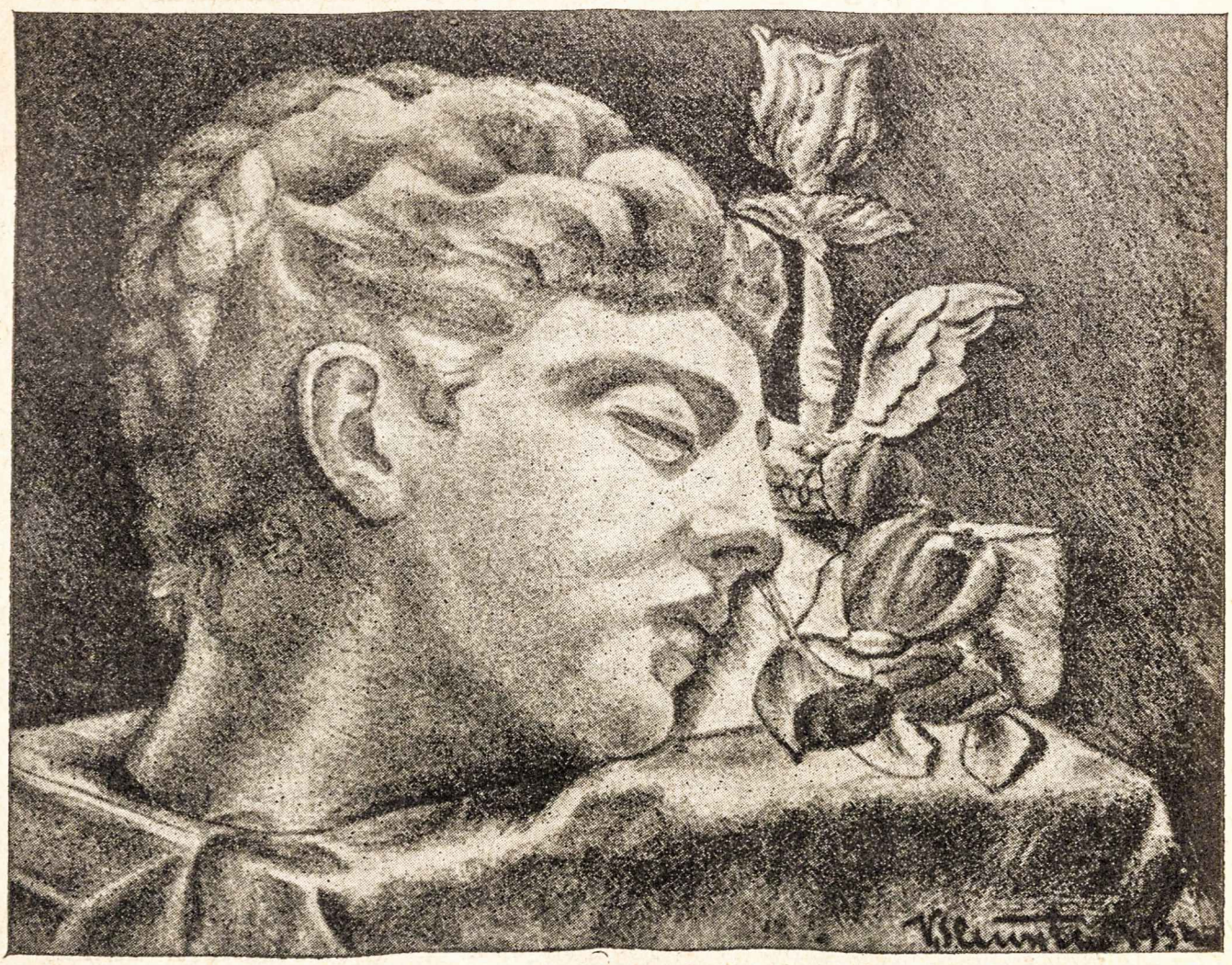

V. Šleivytė *Natiurmortas*

* *
*

Vytautas Didžbalis

Norėtųsi sugrįžt į tėviškę, sugrįžt į klonius,
Sugrįžt tenai, kur rymo kampuotlapis klevas,
Ir pasidžiaugt sraunia jaunyste,
Ir pasidžiaugt dienų sruvenimu — — —

Ten broliu būtų lauko vėjas,
O sūtemos man būt sesuo —
Ir taip norėtųsi dar kartą paskutinį
Kartu su seseria, kartu su broliu paklajot.

Kai obelys linksmam žydėjime pabaltų,
Kaip nuotakos vestuvių rytą, —
Tada iškelčiau pirmą sutuoktuvių puotą.
Po to ir obelys ir dienos tesuvystų — — —

Visvien norėtųsi dar kartą tėviškėn sugrįžti,
Dar vieną kartą sename gyvenime
Ir pasidžiaugt sraunia jaunyste,
Ir pasidžiaugt dienų sruvenimu — — —

Malda

Br. Dokšas

Lyg mirštantis į Tavo teismą, o didis Dieve,
einu Tau nusilenkt bažnyčion.
Takai, seniai liesti manųjų kojų, jau užžėlė,
ir jais lyg elgeta svyruoju.

Suskambo varpas, o didis Dieve,
pakilo širdys, nuskrido mintys.
Skundai nutilo —
Į dangų kilo maldos salvėm.

Kas rytą ir kas vakarą, galingas Dieve,
bažnyčion einam pasimelsti:
Širdis kaip krištolas, širdis jau mirštanti
Tau gieda Dovydo septynias psalmes . . .

Prie geležinkelio

Kaz. Bradūnas

Prie plataus, plieninio geležinkelio —
Maža stotis ir sargas stoties.
Žaibu ekspresai trinktelia
Ir nė nemano stoti.

O sargas vis dar laukia, laukia,
Jo žvilgsnis bėgiais ten nubėga.
Nauji ekspresai skrenda, kaukia . . .
Naktis. — Stotis nemiega.

Ekspresai čia nestos, nelauki, sarge!
Matai, juos supa džiaugsmo liepsnos.
Sustos čia juodas traukinys, išvargęs,
Ir juodais dūmais nusidrieks tau . . .

* * *

Jonas Gradinskas

Taures atneškit vyno žalio —
Jau laimė šypsosi pro šydą.
Valio! valio už naują dalią,
Kol pirmas džiaugsmas nenuvyto.

Rytojus mėlynas už lango,
Jau neša laimė mums karūną.
Tuojau užgriežkit pirmą tango! —
Laimė už durų tepabūna . . .

Atėjom

Br. Dokšas

Atėjom į žemę ne liūdesio trokšti,
o džiaugsmo dainų sudainuoti —
raudonais žiedais krūtines pasipuošę,
Sidabro žvaigždėm vainikuoti.

Ir kam mums šiandieną tos vėliavos juodos,
Kam ašaros, graužiančios skruostus!
Kad einam barstydami skambantį juoką,
Kad einame skausmo paguosti.

Laukai jau pabalę pjūčiai

Moderniojo žmogaus krizė

Aug. Daubaras

Nepaprastai vaizdžiai ir simboliškai kartą Kristus atkreipė apaštalų dėmesį į laiko pilnybę. Po pirmų darbų Judėjoje, po pirmą kartą iš farizėjų patirtų intrygų, Išganytojas vėl grįžo į Galilėją. Pakeliui Samarijos bieste, Sikar, Jis sustojo pasilsėti. Evangelistas pažymi, kad nuvargęs iš kelionės Jėzus atsisėdo prie Jokūbo šulinio, kuris buvo palaukėje. Apaštalai nuėjo į miestą nusipirkti maisto. Tuo tarpu prie šulinio įvyko Išganytojo pasikalbėjimas su viena samariete apie gyvojo vandens Šaltinį. Iš tos vietos Kristus, tur būt, matė javų dirvas, o dvasios akimis — visą antikinį pasaulį. Kai grįžę mokytiniai siūlė valgyti, Jis, nukreipdamas lauko sūnų dėmesį į esminį dalyką, tarė: Mano valgis yra daryti valią to, kuris mane siuntė, kad ištesėčiau jo darbą ... Štai, sakau jums: *pakelkite savo akis ir pažiūrėkite į laukus, kad jie jau pabalę pjūčiai.*

Pjūčiai pabalusi buvo Jeružalė su savo tauta, kuri pasaulio istorijoj suvaidino paslaptingą vaidmenį. Pjūties reikalingi buvo Atėnai su savo mokslu, menu ir visa helenistine kultūra. Ir Roma, ta teisę, jėgą ir malonumus garbinanti anųlaikinio pasaulio širdis, buvo reikalinga išgelbėjimo ir išganymo. Toli į Rytus ir Vakarus, Pietus ir Šiaurę buvo žmonių, kurie jautė savo likimo tragediją, tačiau nežinojo, kas juos iš ištrėmimo sugrąžins į palaimintųjų tėvynę. Antikinis pasaulis geso. Laiko ženklai rodė visai naujo gyvenimo prošvaistes. Ir buvo didi Viešpaties pjūtis ir maža joje darbininkų.

Šiandien, devyniolika šimtmečių minėdama nuo Išganytojo mirties, Europa siunčia gausius būrius pjūties darbininkų ir darbininkių su Linksmąja Naujiena į tolimiausių žemynų kampelius. Pjovėjai daugėja, darbas plečiasi. Kryžium žymimas beveik visas žemės rutulys. Galilėjietis tikrai nugali. Jo šviesa veržiasi platyn, skaidrindama daugybę sielų.

Deja, Kryžius turi ir priešų. Dauguma jų — ir tai įžūliausių — yra krikštyti; girdėję Evangelijos mokslą, gal patyrę net gausių Kristaus malonių, tačiau Jo nepakenčia ir su Juo kovoja. Be to, krikščionybės šviesą temdo šešėliai ir tų, kurie savo gyvenimo nederina su išpažįstamąja tiesa. Jie Kristaus pjūtį apsunkina savo ištižimu, egoizmu, abejingumu ar nevykusia veikla. Dėl to šiandien net krikščioniškų kraštų padangėse matome demoniškų ženklų; anrąją laiko pilnybę; vėl pabalusius pjūčiai laukus.

* * *

1900 metais Vokietijoje buvo palaidotas žmogus, kuris kiek anksčiau viename savo laiške buvo pasirašęs: *Nukryžiuotasis.*

Šitaip savo dvasinę būklę aptarė istorijoj žinomas vienintelis nuoseklus laisvamanis Nietsche. Kilęs iš religingos šeimos — jo tėvas ir patėvis buvo pastoriai — vėliau pateko į sunkias dvasines sąlygas ir, užsikrėtęs 19 šimtmečio nukrikščionėjimo dvasia, pasauliui žinomas kaip vienas žymiausių ir atkakliausių Kristaus priešų.

Nietsche laikė save antžmogiu, pašauktu sukurti pasaulį ant visai naujų pamatų. Nors Kristaus asmenybėj jis matė tobulo žmogaus sielą, tačiau aistringai kritikavo visą Evangelijos mokslą. Nietsche's manymu, krikščionių Dievas, reikalaudamas iš žmonių nuolankaus tarnavimo, labiausiai kenkiąs žmogui. Kol žmogus tebesijaučiąs, kad yra už jį aukštesnė būtybė, tol jis negalįs būti tikru žmogumi. Taigi visa ko aukščiausias viešpats turįs būti pats žmogus. Artimo meilė, gailestingumas, kuklumas tai esąs klaidingiausias, pikčiausias ir niekingiausias mokslas, todėl krikščioniškosios dorovės pančiai būtinai reikią sutraukyti. Išlaisvintini visi žmogaus polinkiai, nes tai esanti reikalinga sąlyga pilnutinei asmenybei išūgdyti. Silpnesnieji turį iš kelio trauktis — pirmybė jėgai. Anapus medžiaginio pasaulio nieko negalį būti, taigi visos viltys į pomirtinį gyvenimą esančios tuščios. Ta prasme Nietsche yra pasakęs: Būkit ištikimi šiai žemei.

Pats Nietsche liudija, kaip sunku su Kristum kovoti. Savo asmeniu jis parodė, kad šitaip nukrikščioninta siela kenčia baisiai klaikų skurdą.

— Aš esu ne žmogus, sako jis, bet dinamitas, likimo žmogus, baisiausias iš visų, kada nors gyvenusių.

Nes: tu jau niekados nebesimelsi, nebesikreipti su giliausiu pasitikėjimu į Gerąjį Dievą, nse tu sąmoningai nusikreipei nuo aukščiausios išminties, galutinio gėrio. Tavo mintys surizgo; septyneriopo ilgesio valandomis tau nebus draugo, kuris tave nuramintų, Tu gyveni jau nebepakeldamas akių į kalnų tolį. Tavo galvą uždengė amžinieji sniegai, o širdy nešioji deginantį karštį. Tau nėra teisėjo, atlyginančio už gerus darbus, — nebejauti rankos, vedančios tave į šviesesnę ateitį. Iš tavo širdies išplėšta ramybės karalystė, kurios jau nebesugrąžinsi.

Arba štai vėl rezignuojančios sielos dokumentas: — Varnos rėkia ir ūždamos lekia į miestą, netrukus jau snigs, o vargas tam, kas neturi savo tėvynės.

Kai kartą viena Nietsche's artimai pažįstama moteris prisipažino esanti religiškai abejinga, jis skausmingai tarė: — Jūs taip kalbate vien norėdami mane suraminti. Tamstai nelinkėčiau prarasti religijos. Aš visa praradau, aš noriu dabar sukurti naują gyvenimą ir todėl negaliu, tiesiog nebenoriu grįžti atgal. Esu varginamas galingų aistrų; jos mane galingai blaško į visas puses ir, matomai, rengia pražūtį.

Akivaizdoje visų pastangų pašalinti bet kokį krikščionybės pėdsaką iš gyvenimo, Nietsche vis dėlto savo darbe tejautė

tik griovimą. Sunkiai kęsdamas tokią likimo dalią, jis skundžiasi Nežinomam Dievui: — Dar kartą, pirm negu žengsiu į priekį ir savųjų akių žvilgsniu sieksiu į tolį, aš, vienišas, laikau rankas pakeltas aukštyn prie Tavęs, prie kurio veržiuos, kuriam aš slaptingosios širdies gelmėse aukurus iškilmingai pašvenčiu, kad Tavo balsas žadintų mane čia visados. Tau aš priklausau, nors ligi šios valandos aš pasilikčiau kriminalistų, valkatų būry... Tau aš priklausau — ir aš jaučiu tas kilpas, į kurias bekovodamas įkliuvau, ir kad ir galėčiau pasprukti, mane tačiau verčia pasilikti savo tarnyboj. Noriu Tave pažinti, o Nepažįstamasis! Tu giliai esi suėmęs mano sielą, mano gyvenimas kaip šėlstantis vėsulas, o noriu Tave pažinti, net Tau tarnauti. — Ir meldžiau verkdamas, lyg vaikas, ak tik išlaisvink mane nuo to, kas prašoksta mano jėgas.

Viename savo paskutinių veikalų, *Antichristus,* Nietsche Kristaus mokslą niekina iškalbingiausiais ir karščiausiais posakiais. Tačiau aistringas kovotojas dar tebejaučia savy ir aplinkoj krikščionybės žymių ir, nors neaiškiai, pripažįsta: — Mūsų gyvenimo saulė nusileido, bet dangus dar tebedega ir tebespindi nuo jos, nors tuojau to ir nematome.

Simboliškai liūdnai Nietsche baigė savo gyvenimą. Kurį laiką stiprėjusi jame psichinė liga pasireiškė tikra beprotybe. Mirė likimo nukryžiuotas žmogus, kuris norėjo atsisėsti žmonijos šventnamyje, sakydamasis esąs dievas. Mirė visiškai suiręs ir apgaubtas didelės tamsos.

Gilesnieji mąstytojai Nietschę kaip žmogų ideologą vertina tam tikroje perspektyvoje ir užjausdami. Pirmiausia, jis vis dėlto gerbtinas dėl savo nuoseklumo. Atvirai eidamas laisvamanybės keliu iki galo, jis atidengė tos minties skurdžiausią tikrovę. Nors Foersteris Nietsche's pasirodyme mato daug tapatingų bruožų pranašaujamojo Antikristo, tačiau neužmirškime, — pastebi jis, — Nietsche jaučiasi pats esąs šito uždavinio (krikščionybės griovimo) kankinys... Jautėsi esąs istoriškasis naikinimo vykdytojas... Daugeliui žmonių Nietsche labai klaidingai vis tebeatrodo kažkokiu meteoru, kuris iš visai svetimo pasaulio ateina į mūsų atmosferą ir sprogęs ten krinta ant mūsų dirvų nevaisingomis akmenų skeveldromis. Tikrybėje Nietsche nėra toks svetimas kūnas, *jis yra visų mūsų dalis:* net ir giliausiai tikinčiame mūsų laikų žmoguje glūdi pasislėpęs „Nietsche's elementas", smalsiai klausinėdamas, paralyžuodamas, gadindamas. Ir bendrai Nietsche's įtaka tėra tuo teišaiškinama, kad jame šios gadynės žmogus žaibo greitumu susipranta kas esąs, ir įžūliai, o kartu ir nusiminęs, reiškia savo iškrikimą šaukdamas: Aš esu visa, kas yra neišeinamoje būklėje.

Kreipiant dėmesio į šiųdienio žmogaus krizę, sąmoningai reikia sustoti ties Fridricho Nietsche's dvasios pasauliu. Tuo atžvilgiu jis itin charakteringas. Šimtmečiais ūgdyta nukrikščionėjimo idėja per vieną savo įrankių pasirodė ko ryškiausiai.

D. Morelli *Angelų į dangų nešami kankiniai*

Visus dvasinio pairimo bruožus, susikaupusius Nietsche's filosofijoje ir jo asmenyje, nepaisant formų įvairumo, galima pastebėti dar žymiai anksčiau prieš Nietschę, o ypač apsčiai šiandien. Mat, idėjos bręsta nuoseklia raida. Reformacija paskelbė kovą religiniam autoritetui — Bažnyčiai. Religija galinti pasilikti, ji esanti net reikalinga. Bet santykius su Dievu nustatysianti pati žmogaus sąžinė; tiesos ir dorovės kelią esą galima rasti ir be Bažnyčios. Laisva kūryba, naujų kultūrinių vertybių naujas turinys ir naujos formos — su tokiais šūkiais palikti viduriniejį amžiai, kurtas renesansas ir sutikti naujieji laikai.

Kūrybinį pažangumą ir laisvę — tikrus žmogaus didingumo pažymius — naujosios kultūros kūrėjai, deja, pakreipė kraštutine materijalizmo linkme. Kaip XVI amžiuje protestantai kėlė šūkį šalin nuo Rymo, kaip XVII amžiaus filosofai triukšmavo prieš Kristų, taip šiandien jau plačiai skleidžiamas šūkis — šalin nuo Dievo. Bet kaip su krikščioniškąja kultūra ,kuri šimtmečių eigoj vis sunkėsi į žmonių gyvenimą? Nukrikščionėjusiam šių dienų žmogui ši kultūros linkmė atrodo pasenus, atseit — atsigyvenusi. Nerimo pagautas jis skelbia „senų vertybių" perkainojimą ir naujų kūrimą. O ta, antgamtiniais motyvais neįprasminta, naujos kultūros rūmo statyba galiausia pasirodo esąs tik plikos technikinės civilizacijos Babelio bokštas,

savo skeveldromis prislėgiąs pačius statytojus. Tai yra tas pats, kas vadinama jau moderniosios kultūros krizė.

Atsipalaidavimas nuo tikrojo santykiavimo su antgamtiniu pasauliu žmogų žiauriai kankina. Tamsaus sielos skurdo, pasirodo, negali atsverti nei mokslas, nei menas, nei valstybė, nei technika, nei daugeriopi socijaliniai pasikeitimai. Vienintele tikrove laikyti medžiaginiai pradai, dvasinių galių netvarkomi, visose gyvenimo srityse paskelbė naikinimo kovą. Šitoje gaivalų kovoje palaidų aistrų žmogus blaškomas į visas puses. Pakrikusi jo sąmonė ir sąžinė blogį neretai laiko gėriu, o gerį blogiu. Be charakterio, be sielos turtų, be aiškios gyvenimo linijos, — štai dažno šių dienų žmogaus tipas. Jo sudėtinguose dvasiniuose bruožuose labai ryškus *dvasinis sužalojimas.*

Modernusis žmogus pirmiausia per daug pavargęs netikrumo keliuose. Savo potroškių ir veiklos nekreipdamas į Amžinąjį Gėrį, jis dūsta ankštame medžiagos kiaute. Alkis, kyląs iš vidinio nerimo, verčia jį kažko ieškoti. Modernusis žmogus todėl atrodo, tarsi, vis beieškąs pamestų savo brangiausių vertybių. Jis kažko ilgisi, kažko laukia, svajoja apie žemišką rojų. Nebesilaikydamas pusiausvyros, mene, politikoj, visuomenėj, religijoj iš vieno kraštutinumo jis puola į kitą. Neseniai jis tikėjosi rasiąs išganymą techikoj, šiandien jau aiškiai galima pastebėti mechanistinei civilizacjai pasipriešinimą. Šiandien neretas atsitikimas, kad išdidus laisvamanis vėl ima Dievo ieškoti, dažnai puldamas iškreiptosios religijos — įvairių sektų — glėbin*). Visuomeninės santvarkos taip pat blaškosi tarp dviejų kraštų: komunizmo ir nacijonalizmo.

Nebesuradęs savo sielos troškuliui gyvojo vandens versmių šiųdienis žmogus darosi pesimistiškai abejingas. Jis nepajėgus kovoti ir laimėti, todėl sumišęs pasiduoda įvairių aplinkos veiksnių galiai. Dvilypės pažiūros į gėrį ir blogį jį skandina įžūliame egoizme. Ir jei net nuoširdžiai jis ilgėtųsi gėrio, tai savo jėgomis vis dėlto nepajėgtų išbristi iš to didelio dvasinio suirimo. Po jo jungu modernusis žmogus jaučiasi tarsi paralyžiuotas. Jei dar jaudina jį kas, tai turi būti stipriai nervus dilgąs įspūdis, painus malonumas, „karališka" nuodėmė. Ja svaigindamasis suiręs žmogus esti dar sunkiau psichiškai parbloškiamas, prislėgiamas ir liūdnas jau netiki į kokį nors išsigelbėjimą. Šita aplinkybė jį verčia tikėti į kažkokį jam skirtą likimą, kuriame svetimos galios jį ardys, kol visiškai sunaikins.

Tuo tarpu krizė dar tik gilėja. Ne ekonominė krizė, nes pasauly medžiaginių turtų perteklius. Pasaulį sukrėtė *tikrojo žmogaus nebuvimo krizė,* tikrosios širdies, tikrosios sąžinės nebuvimo krizė. Nesgi ákla žmonijos susipainiojimą aiškinti ekonominiu negalavimu, kai čia turima reikalo tik su dvasinėmis ligomis. Duonos yra apsčiai. Visi žmonės puikiausiai išsimai-

*) Apie jas paskutiniame „At." nr. rašė *Vyt. Mankeliūnas.* — Red.

tintų, jei būtų atsižvelgta į paprasčiausią žmoniškumą. Spauda skelbė žinių, kaip įvairių šalių stambūs kapitalistai, nenorėdami mažinti savo prekėms kainų, tyčiomis jas naikino. Deginama ar skandinama perteklius maisto produktų, rūbų gamybos, — turtingieji, norėdami patikrinti sau pelną, sąmoningai gadina gamtos dovanas, kai tuo pačiu laiku pasauly skursta keliasdešimts milijonų alkanų bedarbių. Antai, kai milijonieriaus Doherty dukteriai Vašingtone suruošta balius, kaštavęs 50.000 dolerių, tuo pačiu metu ir tame pačiame miesto rajone gatvėse stovėjo šimtai žmonių ir laukė išmaldos. Vieni neišmano, kaip čia prašmatniau prašvilpus tūkstančius ir milijonus, kiti iš skurdo nebegali gyventi.

Ne mašina ar prekyba, bet surizgusios naujos pažiūros į dorovę, į žmogaus sąžinę neša suirutę ir į ūkiškąjį gyvenimą. Kitaip ir būti negali: viso gyvenimo judėjime yra žmogus. Koks jis, tokia jo veikla, atitinkamos ir tos veiklos pasėkos. Žmogaus sąžinė pasidarė nebejautri dekalogui, tatai nuoseklu: skurde nematomas brolis, politikoj kyla visa vergiąs egoizmas, mene gęsta minties taurumas, tradicinis šeimos židinys jau „nebeatitinka laiko reikalavimų“, svetimo turto įžūlus aikvojimas jau apsiprastas reiškinys. Todėl smilkoma įvairiems dienos stabams, todėl garbinamas jėgos ir kraujo kultas, todėl klaupiamasi prieš dievą Pinigą, todėl daug kam gyvenimas virto nebegyvenimu.

Tikrasis krizės bacilų nešėjas savo žaizdą apčiuopti vengia, Tas psichologinis reiškinys rodo moderniojo žmogaus faktišką *gyvenimo neigimą,* nes juk pasveikti ir sveikai gyventi pirmų pirmiausia reiškia į tiesą atvirai žiūrėti. Bet dar nevisai dvasinės krizės pribaigtas žmogus gyvenimo kaip tik nebrangina. Jis pasitiki ne visagaliu Dievu, o trapiais stabais, tad šiems turtams, malonumams, pagarsėjimui — dūžtant, nebeturi ko nusitverti nė jis pats. Tuo galima aiškinti nepaprastai gausias mūsų laikais savižudybes. Dr. Nanassy, studijuodamas šį klausimą, turėjo reikalo su keletu tūkstančių savižudžių ir jų tarpe nerado nė vieno, kuris būtų tikrai religiškai gyvenęs. Jo įsitikinimu, tik gilus tikėjimas į Amžinąjį Dievą daug ką apsaugojo nuo gyvenimo įkyrėjimo ir savižudybės.

(B. d.)

Londonas, 1934 m.

Didžiulis bijologijos mokslo laimėjimas medicinai. Berlyno bijologijos instituto narys, med. dr. Bršhmer, surado būdą *vėžio* baciloms surasti. Šią ligą iššaukia mikroorganizmai, taip arti prisislieję prie raudonųjų kraujo rutuliukų, kad ligi šiol nebuvo galima jų pastebėti nė su mikroskopu. Dr. Bršhmer, surado vaistą, kurio į kraują įšvirkštus, jie nuo kraujo rutulėlių atsiskiria ir pasidaro pastebimi. Jis tikina, kad ir jo nustatytas metodas gydyti — sėkmingas. Kontrolinė mokslininkų komisija šį atradimą patvirtino.

Gogolis

D. U.

Bijografijos bruožai. Nikolaj Vasiljievič Gogolis gimė 1809 mt. kovo 19 d. Ukrainoje, Soročincų miestely, Poltavos gub. Jo tėvai buvo smulkūs dvarponiai. Mažystės dienas „Nikaška“ praleido namie, tėvo globojamas ir mamytės lepinamas. Nuo 1821 iki 1828 metų mokėsi iš karto Poltavos, paskiau Nežino gimnazijoj. Čia tuo pat laiku mokėsi ir daugiau vyriukų, ilgainiui išaugusių žymiais, rusų istorijoje minimais, vyrais, kaip Daniliovskis, Vysockis, broliai Prokopovičiai ir kt. Vėliau, 1829 m., persikėlė į Peterburgą, ano meto rusų jaunuomenės, augančios provincijos miesteliuose, svajonę. Persikėlė studijuoti ir... eiti „į svietą“. Čia studijavo, mokytojavo, buvo gavęs net profesūros darbo. Nuo 1836 iki 1849 gyveno užsieny, daugiausia Romoj. Iš ten grįžęs, apsigyveno Maskvoj, kurioj ir nubaigė savo dienas; 1852 m. pasimirė.

Kūrybiškai turtingiausias laikas — Peterburge ir užsieny pirmaisiais metais, — maždaug 1830—1840. Mat, 1830 mt. pasirodė spaudoj pirmutinis jo veikaliukas, vokiškų siužetu, „Gans Kiuchelgarten“. Ligi 1834 mt. sukūrė eilę ukrainiškos buities apsakymėlių, išleistų trimis tomeliais: „Vakarai kaime prie Dikankos“ I ir II d. ir „Mirgorodas“. 1834—39 išėjo eilė apysakų, dabar žinomų vienu vardu „Peterburgo apysakos“; tai — „Pamišėlio užrašai“, „Nosis“, „Portretas“ „Bričkaitė“, „Nevos prospektas“ etc. Berods, šiam pat laikui priklauso ir jo komedijos — „Revizorius“, „Vestuvės“ (Ženitba) ir gabalais likusi, vienu veikalu cenzūros neleista išspausdinti, „Trečiojo laipsnio Vladimiras“ (Vladimiras — buvo toks ordenas, panašus į mūsų dabartinį Gediminą). 1839 išleido „Tarasą Bulbą“, 1842 — „Paltą“ ir, ne ką trukęs, I dalį „Mirusių sielų“. Vėliau, sveikatai galutinai sukrypus, daugiausia gydėsi — ne ką labai besukūrė. Paskutiniesiems metams tenka „Rinktinės vietos iš susirašinėjimo su draugais“, „Mirusių sielų“ II dalis etc.

Rašytojo raida. — Gogolis — ukrainietis. Grynas ukrainietis, be vieno lašo svetimo kraujo; net vokiečiai, ir tie neranda jam tuo atžvilgiu ko prikišti. Tuo tarpu, kai didžiarusiai — šiaurinės dalies rusai — daugiau ar mažiau susiję su mongolų etc., kraujo paveldėjimu, — Gogoly turėsim gryniausio slavo pavyzdį.

Kas tie buvo per žmonės, iš kurių kilęs mūsų rašytojas? — Gi tai derlingų žemių valdytojai, veik per amžius nepripažinę ant savęs jokios valdžios, laisvės mėgėjai, peštukai, baisiausi tinginiai, konservatyvūs, — tokie, kuriems įsenę papročiai įstatymais eina, — vienu žodžiu, kazokai ir jų kaimynai. Jų stichija — ka-

ras, grobis, „kazokas“ (šokis), degtinė ir... pasakos. Šituose žmonėse nepaprastai išbujojusi ambicija, fantazija, intuicija...; bet rimto, svarstomojo galvojimo, nusiteikimo pozityviam darbui — labai maža. Gyvenimo „principai“ — tas, ką rodo tradicija, ką sako ambicija, kaip intuicija padeda kurioj situacijoj susivokti.

Tokia tat buvo dirva, kurioje gyveno Gogolių šeima, davusi „Nikašką“ — didįjį slavų rašytoją.

Gogolis — smulkių dvarponių vaikas. Jo tėvas — prasitrynęs žmogus, didelis pasakorius, be galo mėgęs balius ir „kompaniją“, pats mėgino literatūrinį „parnasą“: buvo parašęs porą anuomet madnių pseudoklasikinių komedijėlių. Nebuvo jose kokių literatūrinių vertybių, tik pažymėtina sąmojus ir jumoras. Gogolių namuose nuolatos būvodavo žmonių, svečių, tokių pat ukrainiečių — smulkbajorių, kurių kalbos, pasakos, legendos iš pat mažumėlės prikrovė imlų Nikašką milžinišku kiekiu medžiagos apie visokius velnius, pakaruolius, grabuose nerimstančius numirėlius etc. Vaikelio fantaziją, šalia jau paveldėtų ypatumų, godžiai globė tos rūšies medžiagą, ja mito ir žavėjosi. Žavėjosi vaikas ir visa splinkuma, ir buitimi, kuri jį supo. Ir liko vyras visą amžių prisirišęs prie savojo krašto, prie jo velnių ir pakaruoklių, prie jo dainų, šokių, tinginiavimo ir kontempliacijos.

Mokykla, kurioje mokėsi būsimasis rašytojas, ne ką labai jo spichinei struktūrai bepridėjo. Pirmaisiais mokslo metais buvo fenomenališkas latras: pamokų nesimokydavo, mokytojams istorijas išdarinėdavo, draugus kirkindavo; nebūdavę to medžio, kur jo nebūtų įsikarta. O jau kam dėdavo vardą — tai žmogus pasendavo, o vardo neatsikratydavo.

Aukštesnėse klasėse esant, mirė jam tėvas. Ta žinia kaip perkūnas trenkė jauną laidoką. Teko susimąstyti, kas gi bus toliau. Dalykas tasai, kad jo tėvas, kaip ir pridera tikram kazokinės kilmės „bajorui“, buvo prisiekęs tinginys, kuris gyvendavo „iš Dievo malonės“; tad ūkis buvo amžinai apleistas, išteklių nebuvo, neliko nė kam tą patį apleistą ūkį tvarkyti. Nikaška ėmė mąstyti, kaip čia reiks gyventi, kas bus su šeima — motina ir seserimis? — Reikia rimtai dirbti, kabintis pačiam, kad ne tik nekapituliuotum, bet dar ir šeimai prigelbėtum. Ir — stebėtinas daiktas: koks iš mažumės buvo nutrūktagalvis, taip dabar, — atėjęs į protą ir nelaimės prislėgtas, — liko rimtas, užsidaręs, susikaupęs jaunuolis. Ėmė geriau mokytis. Kalbos ir literatūros dėstymo, kokį šiandie mokyklose turim, tada, anais laikais, nė kvapo nebuvo. Užtat būsimajam rašytojui dvasios peno ėmė teikti istorija. Ją ir mėgdavo, ir mokėsi, studijuodavo. Gimnazijos gale jau iš jo buvo žinomas „istorikas“. Bet tą istoriją jis savotiškai virškindavo. Būdavo, kad pasakoja mokytojas, tai Nikaška visa savo būtybe ryte ryja, ką girdi. Paskum skaito. Ir ima dirbti fantazija, ir ima pinti įvykių ir vaizdų kombinacijas. O kad Nikaška išeina atsakinėti — pasakoja, sakysim, Jono Baisiojo ga-

dynės nuotykius — tartum pats juos matęs, su tokiom smulkmenom, kad net papasakojo kartą, kaip atrodę vieno istorinio asmens rūbai. Mokytojas tada paklausęs: „Negi matei, kad žinai?“ — „Matyt nemačiau, bet taip turėjo būti“, — atsakęs.

Ano laiko provincijokams abiturijentams Peterburgas buvo žavingesnė svajonė, negu mūsiškiams — Kaunas. Visas, gali sakyti, kultūrinis gyvenimas, — kiek aplamai jo ten buvo, — koncentravosi Maskvoj ir Peterburge. Pastarasis viršijo garsu.

Nikaška, abiturijentas, svajoja sostinę ir... žinoma, gražų gyvenimą. Rūpi padėti šeimynai, rūpi ir pačiam „prasikasti“. Bet kad iš jo bus rašytojas — tai, berods, tada dar nė jam pačiam nebuvo aišku.

Važiuoja į Peterburgą. Ką jautė tie vyručiai toje kelionėje — Nikaška su savo artimaisiais draugais, — charakterizuoja ir tas faktas, jog kelią į ten pasirinko ne tiesesnį — pro Maskvą, bet — pro Baltąją Rusiją: idant iš karto patektų į Paterburgą nekliudę Maskvos, kad tai geriau pajustų sostinės žavingumą, — Maskva, esą, galėjusį įspūdį sugadinti...

Nuvažiuoja. Bet pasirodo... niekas ten tokių ponų, arbatos užsikaitęs, nelaukia! Nėr kur pasidėt. Vargas. Mėgina gyvent — pinigų nėr. Mėgina tarnauti — vietos nėr. Nori gaut vietą — reik „tvirtų“ pažinčių, reik kad kas užtartų... kaip matot, visur ta pati istorija.

Bet paragavęs kultūrinio gyvenimo oro, patyręs vargo, labiau susikaupęs, čia Nikaška atranda save: sumano parašyti keletą ukrainiškų apysakaičių, — esą, vis šis tas išeis. Tiesa, pats pirmutinis jo veikaliukas buvo ne ukrainiškas, bet, galima sakyti, bespalvis, vokiško siužeto apsakymėlis „Gans Kiuchelgarten“. Kritika tą dalykėlį priėmė stačiai despotišku šaltumu, — kitaip sakant, visiškai nepriėmė. Jaunam Gogoliui tatai buvo labai skaudu, — įsižeidė vyras, — ką manai, ambicingas! Bet toliau ryžosi rašyti iš tos buities, kuri jam geriausiai žinoma ir labiausiai miela, — iš savo tėviškės buities. Tai buvo maždaug 1830 m. Jaunas, energingas, pirmųjų gyvenimo smūgių pamokytas, Gogolis kaskart drąsiau brandina naujuosius savo planus ir imasi ruoštis dideliems, — nė pats tada dar nenumanė, kaip labai dideliems kūrybos žygiams. Tą ruošimąsi vykdo pirmiausia tuo, kad ima gaivinti esamąją atminty savosios buities medžiagą ir renkasi naujos. Naujosios medžiagos rinkimo darbui ištikimai jam padeda jo mylimoji motutė, kuri savo lepūnui Nikaškai balažin ką būtų atlikusi, jei tik įmanytų, kad šiam iš to bus gera. Padeda ir draugai. Eina korespondencija. Susirenka nemenka krūva tautosakos, papročių aprašymų, padavimų etc.

Bet tuo pat laiku nenuoramai pasitaiko graži proga pavažiuoti į užsienį ir, žinoma, metęs viską, mauna kaip akis išdegęs, nežinodamas dorai, nė ko jis ten važiuoja; ot, taip sau, intuicijos vedamas, tarsi nujausdamas, jog didžiam talentui reikia ir di-

džios erdvės. Bet išvažiuoja, pamato, kad užsienis — irgi ne dangus, o tokia pat žemė ir... nusivylęs po trumpo laiko grįžta. Grįžta ir dabar jau ilgam apsigyvena Paterburge. Dabar jau tikrai susikaupia prie pirmiau užmestųjų planų ir, naudodamasis turimąja bei surinktąja medžiagą, savo talentu ją kaip reikiant perviršinęs, duoda pirmuosius savo kūrybos gaminius — „Vakarus kaime prie Dikankos".

Tada tik Gogolis iškyla Peterburgo kultūrinėj visuomenėj — susieina į pažines su to meto literatūros gyvenimo milžinais — Puškinu, Žukovskiu ir kt. Šie žmonės įvertina jo talentą ir patį Gogolį visokeriopai paremia. Dabar tai Gogolis ima leisti šaknis jau sostinės dirvoje ir jos aplinkumos teikiamąją medžiagą į save siurbti. Bet viskas tas darosi kažkaip savaime, pusiau sąmoningai: Gogolis iš savęs laukia ne tiek rašytojo, kiek... mokslininko. Jam naujieji draugai parūpina istorijos mokytojo vietą Patrijotiškame institute, o po kiek laiko — Gogolis kviečiamas profesoriumi adjunktu istorijos katedrai Peterburgo universitete. Profesoriaus darbe Gogolis iš karto sublizga kaip įdomus ir turiningas dėstytojas, klausytojų — auditorijos sienos plyšta. Bet... tik pradžioj. Toliau — auditorija tuštėja, kad pagaliau pas jį ima beužeiti tik smalsesnieji studentai — pasiklausyti stiliaus akrobatikos. Mat, dalykas tasai, kad Gogolis jokiam rimtam profesūros darbui nebuvo pasiruošęs, nors ir prisiskaitęs, nors ir galvotas žmogus, bet akademinio dėstymo nė nuovokos neturėjo. Ir taip, po keleto pirmųjų tikrai turiningų ir gražių paskaitų, toliau belieka tik graži forma; turinys išsenka, o iš kur papildyti — nebėr. Nieko nebelieka, kaip tik atsistatydinti. Greit ir mokytojo vietą institute praranda. Tatai — stimulas vėl grįžti prie literatūros.

Dabar jau Gogolis dar daugiau subrendęs, dar daugiau įgijęs gyvenimo patirties, dar daugiau pažinęs — ir kūryboj prasimuša bent kiek kitoks. Pirma jis žavėjosi Ukrainos tautosaka ir kūrė romantinės nuotaikos veikalėlius liaudiniais motyvais; dabar — jaunuolio entuzijazmas sudaužytas, pirmykščio svajingumo nebėr, iškyla Peterburgas — nauja medžiaga, nauji personažai, nauja ir nuotaika. Peterburgas pakeitė Mirgorodą. Ir jei pirma dominavo fantastika, paslaptingumas, gamtos grožybės, tai dabar dominuoja sostinės gyvenimo tikrovė, realus gyvenimiškosios medžiagos traktavimas; velnių, kazokų ir burtininkų vietoj — valdininkai, sumiesčionėję dvarininkai, jų interesai ir jų buities menkysta (ničtožnost). Šiame pat etape Gogolis iškyla ir kaip dramaturgas. Reikia prie progos priminti, kad Gogolis su teatro dalykais vienokiam ar kitokiam pavidale jau iš seniau buvo susipažinęs. Mat, rusų kultūros istorijoj yra buvęs ypatingas faktas — tai privatiški dvarininkų teatrai. Jie aplamai rusų teatrui yra labai daug davę. Tokiam teatre ir Gogolis dar vaikas pirmukart susipažino su teatro menu. Atvažiavęs į Peterburgą, kada buvo

vyrui sunkios dienos, buvo mėginęs stoti į aktorius, — laikė egzaminus, bet nebuvo priimtas: mat per egzaminus skaitė kaip žmogus, natūraliu balsu, natūralia mimika. O ano meto teatralų supratimu, tas aktorius buvo geresnis, kuris kuo „artistiškiau“ skaitydavo; o tas artistiškumas reikšdavosi baisiausiais šūkavimais, rankų ir kojų veiksmais, pakaruoklio mimikomis... Taigi, Gogolis liko nepriimtas. Tačiau, šalia to visko, jau literatuose buvo jaučiamas judėjimas — vaduoti teatrą nuo to artistiškumo. Pirmiausia — sukurti pjesių, kurios traktuotų gyvenimą realiu būdu, vaizduotų tikrovę, arba bent jos nebjaurotų. Tai buvo realistinės dramaturgijos priešaušris. Gogolis, jau ėmęsis realistinio vaizdavimo beletristikoje, greit persiėmė ir realistinės pjesės idėja. Taip gimė jo „Revizorius“ etc., kur dar jaučiama pseudoklasikinės dramaturgijos įtaka kompozicijoj, bet medžiaga ir traktavimas — visiškai naujas.

Ir štai — jau turim Gogolį rašytoją visai subrendusį.

1836 m. jo „Revizorius“ buvo pastatytas vidinamajam Aleksandrinkos teatre ir... išėjo skandalas. Aktoriai visiškai nesuprato dramaturgo užmanymo, visiškai kitaip vaidino tą jo pjesę, negu kad ji turi būti vaidinama. Publika juokėsi, tik ne iš komedijos, o iš komedijų, kurios išėjo iš to visko. Autorius, kaip verdančiu vandeniu perpiltas, išmovė, nelaukęs galo, iš teatro. Tai buvo nelauktas, netikėtas smūgis. Po jo Gogolis iškeliavo į užsienį, tikėdamasis pasilsėti, nusikratyti slogučio, — pagaliau, ir pasaulio pamatyti.

Šiuo kartu užsieny užsibuvo ilgiau. Čia būdamas, sukūrė kitus vertingesniuosius savo veikalus, baigė „Mirusių sielų“ I-ją dalį. Bet išėjo keistas dalykas: kada rašytojas jau buvo pasiekęs savo galios viršūnių, kada visi ėmė gėrėtis jo, kaip kūrėjo, genijumi, — jis pats, Gogolis, priėjo keistos pažiūros, kad jo svarbiausias uždavinys esąs ne kūrėjo, o... pranašo. Dalykas tas, kad to laiko rusuose virė be galo smarkiu tempu minties gyvenimas, daug buvo visokių ieškojimų, daug atsirasdavo ir vadų, kurie jausdavosi turį teisės ir pareigos mokyti visuomenę, kaip gyventi, kaip Dievą ir žmogų suprasti, kokiems idealams tikėti. Keistu ir nevykusiu likimo lėmimu — ir Gogoliui atėjo į galvą tokiu mokytoju, atseit pranašu, pasidaryti ir rodyti Rusijai „išganymo kelius“. Per menkas tačiau buvo jo filosofinis subrendimas, ir, atvirai kalbant, išsilavinimas, ir pagaliau, pati jo psichinė konstrukcija visiškai netiko tam, kad iš jo išeitų idėjinis ar visuomeninis vadas. Nieko, žinoma, iš to ir neišėjo. Nelaimė buvo ta, kad kartu su jo pranašo manija jo kūrybinis jėgingumas išseko. —

Keli žodžiai apie pačią kūrybą. Gogolio kūryboje, kad geriau būtų susigaudyti, skirsim tris fazes: ankstesniąją, vidurinę ir vėlesniąją. Aišku, čia nebus kokis precyziškai matematiškas pa-

dalinimas, — kūryba yra tam tikra prasme gyvas organizmas, ir jos atomais dalyti negalima; jeigu dalom — tai grynai metodiniam reikalui, pagal tai, kiek kas labiau kurioj dalyj charakteringa. O taip dalyti mums duoda pagrindo tiek tematika, tiek siužetų traktavimo būdas, tiek stilistiniai ypatumai. Ankstyvesniojo etapo kūriniais laikysime tuos, kuriuos sukūrė šviežiai atvažiavęs į Peterburgą. Čia siužetinė medžiaga — atsivežtinė iš namų. Dar skamba ukrainiškų dumkų muzikalumu, dar dvelkia stepių pločiais. Santyky su kūrybine medžiaga autorius entuzijastas. Jis žavisi savo suherojintais personažais, žavisi ir aplinkuma, kurioje jie veikia.

„Ech, senove, senove! Kokiu džiaugsmu aptenka širdis, kai išgirsti tai, kas buvo seniai seniai! O kad dar įsimaišo koks senolis, sentėvis ar prosenelis, — na, tada tai ir ranka pamok!“ („Pražuvusis laiškas“).

Tas šūksnis galėtų būti motto visai jo pirmosios fazės kūrinių tematikai. Čia dar nėra tikrovės: čia vizija. Vizija kažko buvusio, kažko išgyvento, tradicijos keliu paveldėto. Betgi tad vizijų gaivalas neišlaikytas sąmonėje; tai nėra realaus gyvenimo atminimai, tai greičiau iš pasąmonio iškilę ilgesių, lūkesčių ir svajonių įvaidžiai. Bet autorius, susikūręs tą savo pasaulį, santykiauja su juo, kaip su tikrove. Ir talpina jį taip pat tikrovės fone — Ukrainoje.

„Ar jūs žinot Ukrainos naktis?.. Dieviškos naktys!..“ („Gegužio naktis“).

Dniepras —

„Puikybė! Nėra upės, kuri galėtų su mūsų Dniepru lygintis!“ („Baisusai kerštas“).

Ir t. t. —

Ukraina, „kur šoka, dainuoja, girtauja“ — „viskas, ko tik yra pasauly“. Taip, bet tai ne ta Ukraina, kurią visi žinom, kaip tam tikrą geografinį dalyką, ne: tai fikcija, kuri turi sudaryti foną jo prasimanytajam pasauliui padėti. Tai — lyg koks štampas visam pirmajam etapui. Čia dar nėr ironijos. Čia tarsi dainos refrenas, dainos, kuria aklas dainius banduristas ar kobzistas džiugina savo ir klausytojų širdis.

Vaizduojamoji stichija paduodama superlatyvais ir puošniausiomis hiperbolėmis. Bet — įsidėmėkim — hiperbolė čia ne ironijai, o tam tikrai autoriaus sudaromai teisybei ryškinti.

Paimsim smulkiau panagrinėti tos fazės vieną charakteringesnį kūrinėlį — „Baisųjį kerštą“ (Strašnaja miest').

Nenagrinėsim čia idėjinės to kūrinio esmės: viena, per toli mus nuvestų, antra — vistiek nieko dora neišaiškintumėm; kalnai aiškinimų sukrauta, o visiems priimtino aiškinimo ir lig šiol dar berods nėra niekas davęs. Pasitenkinsim formos apžvalga.

Siužetas — dvilinkas. Iš vienos pusės imama vaizduoti Danylos namai, jo šeima, iš antros — raganius ir jo triukai. Abi

tos siužeto dalys eina lygia greta, bet nelygia įtampa. Danyla baigiasi, raganius kyla. Grafiškai būtų galima tą dalyką taip pavaizduoti: du trikampiai, sugręžti šalimais viršūnėmis; vieno plotas siaurėja, kito plečiasi. Pagaliau, vienas baigiasi — su Danylos mirtimi, kitas tuo pat metu pasiekia maksimumo ir — žūva. Su tuo ir kūrinys baigiamas. Gale paduotas „diedas banduristas" — formaliai nebėr pagrindinio siužeto dalis: jis tarnauja, galima sakyti, kaip ir paskutinysis muzikos akordas, turįs išbaigti nuotaiką ir fiksuoti įspūdį. Grafiškai jį galima būtų pavaizduoti, kaip linijinį rėmą, supantį anuodu sugręžtu trikampiu.

Su tuo, kaip Danylos gaivalas silpsta, o raganiaus — plečiasi, kinta ir vaizdavimo būdas. Pradžioje dominuoja žmogiškasai gaivalas. Vaizduojama paprastesnėmis priemonėmis, legendarinio žmonių gyvenimo motyvais. Bet jau ir čia suskamba tarsi simfonijoj naujas varijantas — įvedama antroji siužeto šaka, liečianti buitį, esančią už žmogaus ir jo patirties ribų: pajuntam, kad čia kažkas „ne taip", kad slankioja kažkas *šalia* tų įvykių ir žmonių, kuriuos mūsų sąmonė pirmu žvelgimu aprėpia. Siaubas kaskart auga. Kartu su tuo — auga ir demoniškasai pradas: pirma mes sužinojom tik gandus apie raganių, o pats jis tik neaiškiai pasivaideno; o toliau — demonas emancipuojasi iš žmogiškumo ir persiima vis labiau savo tikruoju pavidalu. Bet autoriaus užmanymas — nepaduoti demono lygioj plotmėj su žmogumi; tada jis prarastų didelę dalį tos atmosferos, kuri turi gaubti kūrinį iki galo. Užtat jis paduoda demoną neaiškiomis apybraižomis, paleidžia jį veikti, bet — nelyginant sumaniai šviesomis dekoruotoje scenoje: mes žinom, kad veikia kažkas, žinom, ką jis veikia, bet negalim aiškiai suvokti paties veikėjo. Stilistiškai to autorius pasiekia šitaip. — Pirmiausia — tėvas. Į vestuves pas Danylos brolį jis *ne*atvyksta; tas, ką jis žino, yra *„ne* taip, kaip pas mus"; jis *„ne* toks, kaip visi kazokai"; ir tiek! O kokis gi jis, ką jis žino — neaišku. Taigi — neiginiai. Toliau — raganius. Pasirodo vestuvėse. Bet kas jis toks — *„niekas nežinojo"*; iš kur jis atsirado — *niekas „negalėjo* pasakyti"; ir vėl neiginiai! Taip surišami tie du personažai, kurie, kaip paskiau paaiški, yra vienas ir tas pats gaivalas. Ir toliau panašiai eina. Ir juo toliau, juo apybraižos blykšta: žmogiškumas nyksta. Lieka kažkokia, kaip A. Bielyj sako, skylė, kurios ribos — buvimas ir nebuvimas. Bet tos „skylės" vidun pažvelgti negaunam; autorius ją mums apreiškia tik paskutiniame akorde. Tas nežinojimas — gudri ir tikslinga priemonė: mes puikiai nujaučiam kalbamojo gaivalo turinį, bet jo visumą autorius palieka mūsų pačių vaizduotei atbaigti. Tad — suvokiame ne paprastomis sąvokomis, o grynai savąja intuicija. — Prie vaizdavimo priemonių reikia pažymėti ir dar vienas dalykas, neretai Gogolio tyrėjų praleidžiamas; tai — akcesuarų reikšmė. Ką, rodos, galėtų duoti siužeto vystymui tokios smulkmenos, kaip Danylos žmonos skarytė, ku-

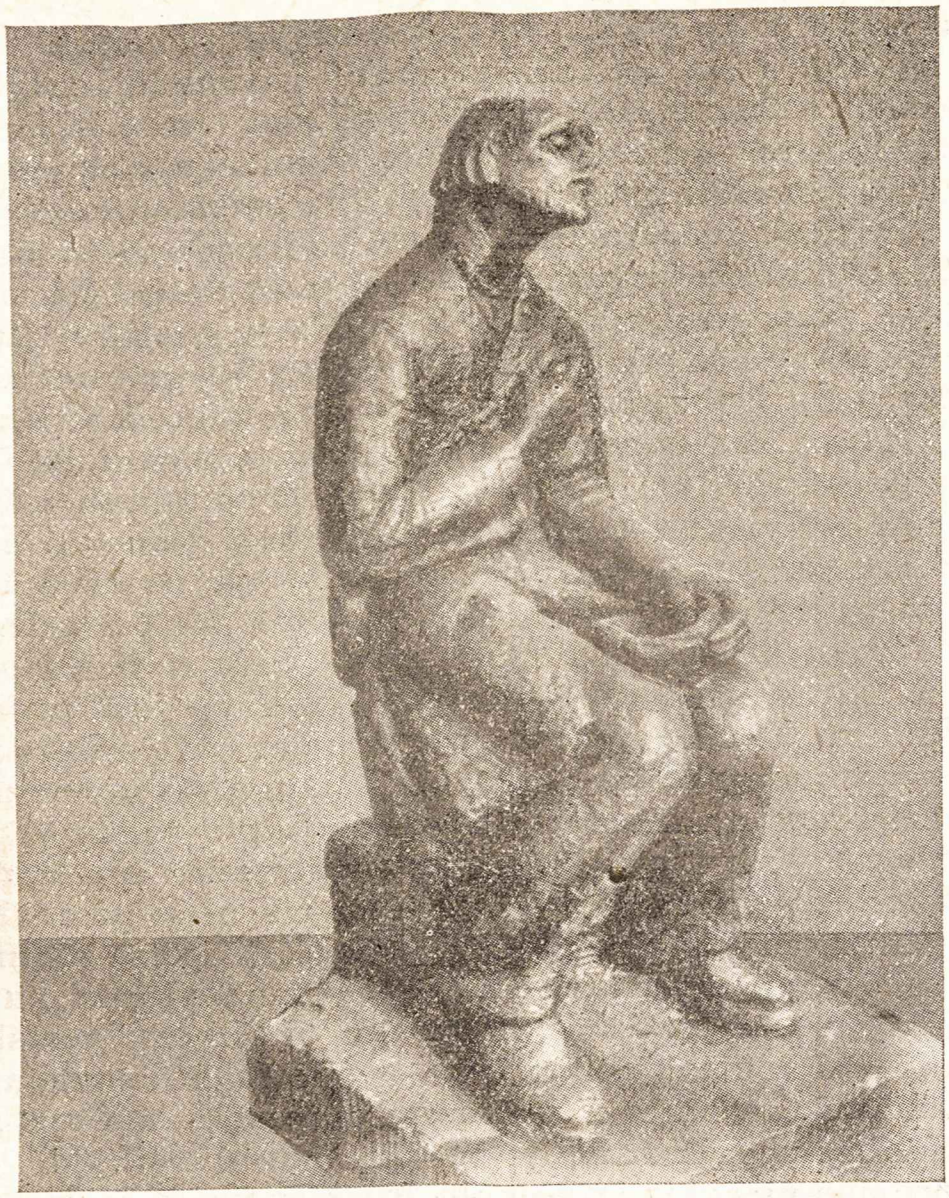

Aleksandravičius *Elgeta*

ria ji šluosto ties kapais pravirkusio kūdikio burnytę? — Ugi ta skarytė — raudonais kraščiukais. Numirėliams iš grabų kylant, pravirksta vaikelis. Tai — pirmutinis tėvo — raganiaus santykis su savo gimine jau ne kaip žmogaus, o kaip tamsaus gaivalo. Nuo to laiko burtininko spalvos, kuriose jis paduodamas, — juoda, *raudona*. Toliau raudona spalva lydi visus burtininko pasirodymus, ligi pat paskutinio, kada jis papjauna vaikelį — ir pasipila *raudonas* kraujas... Paviršutinė, rodos, smulkmeną, bet ji ruošia skaitytojo sąmonę visai autoriaus galvoj esančių motyvų eilei. Panašiai — su Dniepru. Dniepras skiria Danylos namus nuo raganiaus pilies. Tam momente kada pirmoji siužetinė šaka jau kapituliavusi — Danyla užmuštas, tamsusis gaivalas išsiplečia visa savo prakeikta galybe, — tam momente paduotas Dniepro reginys „Čuden Dniepr pri tichoj pogodie" — garsus gabaliukas, visose rusiškose chrestomatijose būdavęs dedamas; tam vaizde mes gaunam begalybės įspūdį: Dniepras yra

tokis gaivalas, kurio niekas nei aprėpti, nei apžvelgti negali. Jo vidurys — bedugnė, kurios vidaus niekam neleista pamatyti. Ką gi, šaunus gamtos reginys, hiperbolėmis pavaizduotas, ir tiek! — pasakys naivus skaitytojas. O kad mes atsiminsim, kuriomis priemonėmis paduotas pats raganius, mums paaiškės, kad čia autorius ne taip sau leptelėjo tą vaizdą: čia jo užmanymas buvo — galutinai organizuoti skaitytojo psichiką suvokti demoniškojo prado bedugnei. Taip sako visa kūrinėlio logika. — Kaip matot, priemonės visiškai paprastos. Bet rezultatas — oi, nepaprastas: sudaro tokią klaikybę, nuo kurios plaukai šiaušiasi. O ta klaikybė autoriui reikalinga, kaipo atmosfera, kurioj jis turi vystyti savo siužetą.

Gogolio suvokimas — jo kūrybinių priemonių suvokimas. Be jų — skaitysi, šiurpuliai nugara bėginės, žinosi, kad gražų dalyką perskaitei, bet kuo jis gražus — nieko neišmanysi.

Pakaks apie tai. Vietos per mažai toliau besiplėsti!

Tematika ir priemonėmis panašūs ir visi pirmojo meto Gogolio kūriniai. Tyčia paėmiau „Baisųjį kerštą", kad jis — gali sakyti, kvintesencija visos tos kūrybos.

Toliau seka Gogolio „Peterburgo apysakos". Jų betgi plačiau nenagrinėsiu šiuo atveju: jei kam įdomu — tepasiskaitai ATEITIES 1932 m. 5 ir 6 nr.; ten yra gražiai išnagrinėtas ir vertime duotas vienas charakteringiausių to meto kūrinėlių — „Paltas" (Šinel'). Pasakysiu mūsų reikalui tik tiek, kad su šio meto kūriniais, rašytais jau autoriui Peterburge įsigyvenus, įeina į jo kūrybą apsčiai naujų elementų. Pirmiausia, pasikeičia tematika, kaip jau minėjau. Bet ne tas svarbiausia: dalykas tasai, kad Gogolis dabar ima jau nebe legendarinę, o tometę tikrovę ir su ja santykiauja visiškai kitaip. Santykiauja jau nebe kaip su žavėjimosi objektu, bet kaip su kreivu veidrodžiu: yra jame įdomių dalykų, bet imti juos nuoširdžiai — negalima, — jie netikri, o netikri todėl, kad tos tikrovės dalis — žmogus savo buity ir elgesy yra netikras, pilnas melo, nesuvokiąs nė pats savęs, nė savo santykio su kitais kaip reikiant. Ir iškyla *ironija*. Ta ironija paduodama taip pat hiperboliškai, kaip pirmiau žavesys. Be to, dabar paties žmogaus vaizdas — visiškai kitoks: pirma mes matėm žmogų tik iš jo veiksmų, iš jo potroškių, nelyginant kokia čydra pridengtą; žmogaus veido nematėm, žmogaus visuma buvo efemeriška, kontūrai išblankę. Čia pamatom žmogų gyvą, kraujingą, išryškintą. Kontūrai lieka taip pat neperaiškiausi, ir tas pasiliks taip per visą Gogolio kūrybą, — bet žmogus, personažas, — jau nebe „skylė", o aiški būtybė. Išnyksta ta turtinga fantastika, kuri maitino aną visą perijodą. Tematikos apimtimi dabar dominuoja Peterburgas.

Dar vienas žingsnis — ir mes jau trečiajam perijode.

Čia Gogolio minties ratas jau išplitęs tiek, kad aprėpia jau nebe vieną kurį metą, ne vieną kurį luomą ar sritį, bet — jau visą

Dr. V. Kudirkai visuomenės lėšomis šiąvasar pastatytas paminklas Naumiesty. Paminklo autorius — skulptorius *Grybas*.

Rusiją. Minties darbo gaminiai dabar ne tiek grynoji dailioji literatūra, kiek raštai, skiriami suvokti „rusiškajai minčiai“, žmonėms pamokyti, ko, autoriaus supratimu, bet kas neišmanąs, o jis pats, autorius, esąs „iš aukščiau“ įkvėptas „paaiškinti“. Žinoma, tie raštai mums tuo tarpu nerūpi. Mes paimsim peržvelgti jo kūrinių kūrinį, visos veiklos vainiką, — „Mirusias sielas“, kurios kaip sykis tuo metu buvo baigtos rašyti.

„Mirusiųjų sielų“ turinio atpasakoti negalima: vieną epizodą praleisi — ir nebėr! Čia tik griaučius susakysiu. — Į vieną pietinės Ukrainos miestą atvažiuoja žmogus. Nežinia, nė kas jis, nė ko čia važinėja. Mieste jis pirmiausia pasistengia susieiti į pažynes su visa „smetonėle“—gubernatorium, vicegubernatorium, policmeisteriu, su žymesnėmis poniomis, su dvarponiais etc. Labiausiai jį domina dvarponiai. Jis klausinėjasi, ar nebuvę kokių epidemijų, ar seniai buvo dvarų revizija... Žmogus pats — gana mandagus, be galo nuosaikus, gudrus, susivaldąs. Prie kiekvieno lig tik prieina — tartum lipte prilimpa. Dvarininkai jį kviečiasi į svečius. Pasirodo, jam tik to ir reikia. Nuvažiuoja pirmiausia pas dvarininką Manilovą. Tas žmogus rinktinio švelnumo, begalinis tinginys, labai meilus su žmona ir t.t. Vaišingas. Svečias, Čičikovas, tuojau įvertina, su kuo turįs reikalo. Jis, tas Čičikovas, apseina be galo švelniai, šneka apie „aukštus dalykus“. Šeimininkas jį vaišina. Po vaišių ima šnekėtis vienu du, ir Čičikovas paklausia, ar kartais Manilovas neturįs parduoti... numirėlių! Žinoma, šeimininkas išsižioja kaip mintuvai, bet paskiau viskas paaiškėja. Mat, to meto Rusijos dvarininkai turėdavo per tam tikrą metų kiekį duoti revizijai savo baudžiauninkų sąrašus. Pagal tai, kiek kuris turėdavo baudžiauninkų, būdavo reguliuojami mokesčiai etc., panašiai, kaip pas mus dabar pagal turimąją žemę. Pasitaiko, kad kartais ilgai nebūna revizijos, daug baudžiauninkų išmiršta, o jų savininkai vistiek turi už juos mokesčius mokėti. Tai, ot, gudrus vyras pasinaudoja ta proga, supirkinėja mirusių baudžiauninkų sarašus ir juos siunčia kur į tolimą guberniją, kaip gyvus žmones. Žinom gi, kad baudžiauninkus pirkdavo, kaip ir kitokį inventorių. Bet kad pirkėjas negauna „siųstųjų“ baudžiauninkų, tai pardavėjas pasiaiškina, kad, esą buvusi epidemija, ir baudžiauninkai pakeliui išmirę. Sako, kad tokių „biznierių“ anais laikais Rusijoj būdavę. — Čičikovas ir vaizduojamas tokiu „pirkliu“. Jis nuperka pas tą Manilovą daugybę mirusiųjų baudžiauninkų, nuperka ir pas kitus, ir taip kalėdoja po dvarus, kol pagaliau ta jo prekyba išeina aikštėn. Kai išaiškėja, žinoma, nieko kita nebelieka, kaip tik mauti lauk iš tos apylinkės.

Reikia čia pastebėti, kad rusiškai baudžiauninkas vadinosi „duša“ — tuo pačiu žodžiu, kaip ir siela. Iš to dar ir pas mus kartais žmogus panašiai pavadinamas: sako, „nė gyvos dūšios neradau“.

Siužetas „M. s.“ — nekomplikuotas: jis eina visą laiką tiesiąja linija, lyg stuburu, ant kurio sumauti atskiri epizodai, atskiros detalės. Pagrindas — personažas, Čičikovas. Į jį suvedamos visos kitos siužetinės dalys, kurios galėtų būti kiekviena dėkinga siužetu atskiram milžiniškam kūriniui. Tiesa, juk Gogolis ir buvo užmanęs parašyti milžinišką veikalą, kuriam „M. s.“ pirmoji dalis būtų tik prologas.

Priemonėmis „M. s.“ — turtingiausias iš visų Gogolio kūrinių. Čia pasiekia viršūnių ir Gogolio stiliaus meistrystė, ir kompoziciniai gudrumai, ir kalbos plastika. Paminėtina, kaip Gogolis šiame kūriny personažus būdina.

Čičikovas —

> nei senas, nei jaunas; nei storas, nei plonas, — kaip tik toks, kaip reikia; sveikindamasis... neaiškiai kažką sumurmėjo, lyg tai būtų prancūziškai; kalba... kažkaip taip bendromis frazėmis... nei per balsiai, nei per tyliai, o visiškai taip, kaip reikia; kalboje liečia aplamus visos valstybės reikalus — ir t.t.

Prisiminkim dabar anksčiau nagrinėtąjį „B. k.“ Ten pagrindinį veikiantį gaivalą talpino tarp „visko“ ir „nieko“, tarp būties ir nebūties; čia — tarp „nei šio“ ir „nei to“. Ten reikėjo iškelti fantasmagoriją, kuriai vardo ir konkrečių apybraižų iš viso nėra; čia reikia būdinti personažą, kuriam duotasai vardas — tik sutartinis, kuris betgi esmėje yra fikcija, matematiškai — tam tikra atstojamoji visai žmonių kategorijai, o gal net ir... visai tautai. Dalykas tasai, kad į šio veikalo Gogolio personažus negalima žiūrėti vien kaip į pasipainiojusią vaizduojamąją medžiagą; čia turim kažką panašų į „Faustą“.

Kompoziciniu atžvilgiu „M. s.“ nėra tokis tobulas, kaip kiti Gogolio veikalai. Taip — todėl, kad „M. s.“ — nebaigtas kūrinys, užtat ir pati sudarymo technika neišlyginta. Be to, nežinom, ką autorius būtų paveikęs, jei būtų ištesėjęs visą veikalą; gal tada ir dabartinis sudarymas įgautų naujos prasmės.

Nenagrinėsiu plačiau „M. s.“: čia tiek būtų darbo, tiek vietos užimtų, kad redaktorius tikrai išvytų laukan mane su visu „Gogoliu“... Pagrindines žymes pasakiau — ir pakaks tam kartui.

Aplamai, dėl Gogolio vaidmens rusų literatūroj. — Gogolis pradėjo rusų literatūroj naują epochą. Mat, rusų literatūra iki Gogolio vertėsi daugiausia pseudoklasikų pavyzdžiais — tiek forma, tiek siužetais. Be to, iki tol rusai neturėjo, gali sakyti, nė vieno padoresnio beletristo, vaizduojančio rusų tikrovę. Gogolis pirmas pradėjo realistinio vaizdavimo mokyklą, taip pasakyčiau, kuri ilgainiui išsiplėtė ir davė milžiniškos vertės kūrinių; tiesą pasakius, dar ir šiandie sunku galutinai apibrėžti, kas iš Gogolio yra mokęsis: visi, kas tik mylėjo tikrą, gryną, rusišką žodį, kas tik mėgo rusiškąją tikrovę, kas tik norėjo rasti geni-

jališko stiliaus pavyzdžių. Gogolio stiliaus įtaka galima atsekti net tuose rašytojuose, kurie mažiausiai, sakosi, paisą senųjų meisterių — bolševikų jaunikliuose rašytojuose. Žinoma, tų priemonių, kurios yra grynai jo, tų stiliaus puošmenų, kurios kitam yra net ir neįkandamos, kiti gi nepasisavino, — bent didesnieji kūrėjai. Bet reikia atminti, kad didžiųjų meisterių pavyzdžiai padeda jaunesniesiems net tuo būdu, kurio šie nė neįtaria: padeda tam tikru būdu organizuoti dvasines pajėgas, nukreipia dėmesį į tam tikras medžiagos sferas ir sugestijonuoja tam tikro pavaizdavimo grožiu. Gogolis „atkasė" rusams jų pačių tikrovę — dvarą, miestą, valdininką — ir parodė kelius, kaip ją vaizduoti. Čia jo neįvertinami nuopelnai. Be to, Gogolis padėjo pagrindus ir rusų dramaturgijai, kuri tais pačiais keliais eidama taip gražiai vėliau suklestėjo Tolstojaus, Ostrovskio, Čechovo veikalais. Neveltui tad vienas didžiųjų rusų literatų pasakė kartą: „Vsie my vyšli iz-pod šinieli Gogolia" (visi mes išėjom iš po Gogolio palto" — atsiminkim Gogolio „Paltą").

Apie Gogolį pasiskaityti:

„Ateitis" 1932 m. 5—6 nt.
„Literatūros Naujienos" 1934 m. 2 nr.
Kotliarevski N., Gogol, SPB., 1915.
Mandelštam I., O charaktere gogolevskago stilia, Helsingfors, 1902.
Ovsianko-Kulikovski, Sobranije soč., T. I.
Pereverzev, V. F., Tvorečestvo Gogolia, Mosk., 1914.
Vinogradov V., Etjudy o stile Gogolia, Leningr., 1926.
Bielyj A., Masterstvo Gogolia, OGIZ, 1934.

Be to, kiek pasenę, bet galvojimo būdu be galo įdomūs Bielinskio išvedžiojimai; juos rasit Bielinskio raštų rinkiny. — Iš čia paminėtų trys paskutinieji yra stiprioj bolševikiškosios pasaulėžvalgos įtakoj, — tad su jais reikia būti atsargiems. Pav., Bielyj — be galo įdomus, kai jis nagrinėja Gogolio formą, bet jo idėjinės dalies samprotavimai — priimtini tik su dideliais rezervais.

Gogoliu ir Lietuvoje pradedama daugiau domėtis. Mūsų Valstybės Teatre pernai buvo pastatytas Gogolio „Revizorius" lietuviškame vertime. Bet ir vertimas ir pastatymas, anot kai kurių kritikų, nuo Gogolio buvo labai nutolę. Ir mūsų teatre reikėjo juoktis ne dėl komedijos, o dėl komedijų, kurios buvo parodytos vaidyba, grimu ir pačiu įscenizavimu.

1933 m. „Ateities" 9 nr. Domas Urbas yra išvertęs Gogolio „Bričkaitę". Tai ir visas kol kas Gogolio įnašas į mūsų kultūrą.

Baisusai kerštas

N. V. Gogolis

Ūžia pyška pusė Kijevo: esaulas Gorobecas savo sūnui vestuves kelia. Daug žmonių privažiavo pas esaulą svečiuos. Senovėje mėgdavo gerai pavalgyti, dar geriau — pagerti, o labiausiai — pasilinksminti. Atjojo savo juodbėriu žirgu ir zaporožninkas Mikitka stačiai iš gertuvių, iš Perešliajaus, kame jis septynias dienas ir septynias naktis girdė karaliaus šliachtą raudonuoju vynu. Atvažiavo ir esaulo brolis, Danyla Burulbašas, iš anapus Dniepro, kame tarp dviejų kalnų stovėjo jo sodelė, su jaunąja savo pačiute Katerina ir sūneliu metininku. Stebėjosi svečiai baltu ponios Katerinos veidu, juodais kaip vokiečių aksomas antakiais, jos baline suknia ir mėlyna polutabenkos apatine, bateliais su sidabrinėm pasagėlėm; bet dar labiau stebėjosi tuo, kad kartu su ja neatvyko jos senasai tėvas. Tik metus jis tepagyveno Uždnieprėje, o dvidešimts vienerius paskum — kaip į vandenį, ir prigrįžo prie dukters tiktai tada, kai toji jau buvo ištekėjusi ir sūnų pagimdžiusi. Jis, tikriausiai, daug ką įdomaus papasakotų. Ir kur nepapasakos, tiek metų būvojęs svečiose žemėse! Ten viskas ne taip: ir žmonės ne tie, ir Kristaus bažnyčių nėr... Bet jis neatvažiavo.

Svečiams padavė skrylių su razinkomis ir slyvomis ir bliūde karvojų. Muzikantai tuojau čiupo jam už apačios, kame buvo įkepta pinigų, ir, kol kas pritilę, pasidėjo šaly savęs cimbolus, smuikus ir būbnus. Tuo tarpu brolaičiai ir pamergės, apsišluostę siuvinėtomis skepetaitėmis, jau kraustėsi iš užstalės; o berniokai, įsirėmę į šonus, išdidžiai žvalgydamiesi į šalis, jau buvo besileidžią jiems priešais, — kaip šit senis esaulas išsinešė dvi ikonas jauniesiems laiminti. Tas ikonas gavo jisai nuo garbingo atsiskyrėlio, vienuolio Baltramiejaus. Neturtingas jų apdaras, nespindi čia nei auksas nei sidabras, bet jokis nelabas garas nedrįsta prisiliesti to, kuris jas namuose laiko. Pakėlęs ikonas į aukštį, esaulas jau ruošėsi sukalbėti trumputę maldelę... kaip staiga ėmė šaukti persigandę žaidusieji asloje vaikučiai, o paskui juos pasileido atžagariom ir visi žmonės, ir visi siaubo pagauti rodė pirštais į vidury jų stovintį kazoką. Kas jis toks, niekas nežinojo. Bet jis jau buvo spėjęs gražiai pašokti kazoką ir prijuokinti apstojusius jį svečius. Betgi kada esaulas pakėlė ikonas, visas kazoko veidas staiga persimainė: nosis išaugo ir persikreipė, vieton rudų sužibo žalios akys, lūpos pamėlynavo, smakras ėmė virpėti ir nusmailo kaip durklas, iš nasrų iššoko iltys, užpakaly kupra, ir liko kazokas — senis.

— Tai jis! Tai jis! — šaukė minioj žmonės, kietai prie kits kito spausdamies.

— Raganius iš naujo pasirodė! — šaukė moteriškos, griebdamos už rankų vaikus.

Oriai ir didingai išėjo pryšakin esaulas ir tarė didžiu balsu, atkišęs priešais ikonas:

— Pranyk, šėtono paveiksle! Čia tau ne vieta!

Tad sušvinkštęs ir dantimis kaip vilkas kaukštelėjęs, pranyko keistasai senis.

Pasklido, pasklido ir suūžė kaip marės audrotie kalbos ir paskalos po žmones.

— Kas per raganius? — klausė jaunikliai, mažai matę žmonės.

— Bėda bus! — kalbėjo seniai, linguodami galvomis. Ir visur, po visą erdvų esaulo dvarą ėmė burtis krūvos ir klausytis istorijų apie keistą raganių. Bet kiekvienas pasakojo savaip, ir niekas nieko dora apie jį pasakyti negalėjo.

Kieman išritino bačką midaus ir pastatė kibirą graikiško vyno. Visi iš naujo pralinksmėjo. Muzikantai sugrojo — mergiotės, berniokai, šaunūs kazokiokai šviesiais žiuponais pasileido šokti. Seniai po devyniasdešimts ir šimtą metų, įsikaušę, irgi pasileido tūpčioti, prisimindami neveltui pragyventus metus. Uliojo ligi vėlos nakties, — ir uliojo taip, kaip dabar jau nebeulioja. Ėmė svečiai skirstytis, bet mažai kas pas save pataikė: daugelis taip ir likos nakvoti erdviame esaulo kieme; o dar daugiau kazokų sumigo patys, nemiginti, pasuolėse, asloje, prie arklių, aplink gurbus: kur kazoko girta galva nusviro, ten jis ir nudribo, ir knarkia, kad net visas Kijevas girdi.

II.

Šviesu ramu visam pasauly: tai mėnulis pasirodė iš anapus kalnų. Lyg brangia ir balta kaip sniegas damaskine kisėja apgaubė jis kalnuotus Dniepro krantus, ir šešėliai dar toliau patyso į pušų tankynes.

Viduriu Dniepro valtelė čiaužia. Sėdi priešais du berniokai: juodos kazokiškos kepurės jiems ant šalies, o iš po irklų, lyg iš žaizdro ugnis, švirkščia purslai jiems į visas šalis.

Ko nedainuoja kazokai? Nekalba nei apie tai, kad jau eina per Ukrainą kunigai ir perkrikštinėja kazokų tautą į katalikus, nei apie tai, kaip prie Soleno ežero dvi dienas orda kovėsi? Kur jie dainuos, kur ir šnekės apie pasaulinius reikalus? Jų ponas, Danyla, susimąstęs, jo karmazino žiupono rankovė nusileido iš valties ir braukia vandeniu; jų ponia Katerina tykiai sūpuoja kūdikį, nenuleisdama nuo jo akių, o pro jos balinę suknią, neapgaubtą skara, kaip pilkas rūkas slenka vanduo.

Malonu pažvelgti iš vidurio Dniepro į aukštus kalnus, į plačias lankas, į žalius miškus! Kalnai tie — ne kalnai: apačios jiems nėr, žemai, kaip ir aukštai, tik aštrios viršūnės, ir po jais ir ant

jų tik aukštas dangus. Tie miškai, kur auga ant kalvų, ne miškai, tai plaukai, sužėlę ant gauruotos girių senelio galvos. Po ja, vandeny, teliuskuojasi barzda, ir po ja, ir virš plaukų — tik aukštas dangus. Tos lankos — ne lankos: tai žalia juosta, perjuosusi pusiau apvalainį dangaus skliautą; ir viršutinėj pusėj, ir apatinėj pusėj vaikštinėjasi sau mėnulis.

Nesižvalgo ponas Danyla į šalis, žvelgia jis tiktai į savo jaunąją moterį.

— Ko, mano jaunoji žmonele, mano auksine Katerina, į rūpestėlį paskendai?

— Ne rūpestelin paskendau, mano pone Danyla! Įbaugino mane tos keistos kalbos apie raganių. Sako, kad jis ir gimęs jau tokis baisus... ir jau iš mažumėlės nieks vaikučių su juo nė žaisti nenorėję. Klausyk, pone Danyla, kaip baisiai šneka: kad neva jam vis vaidenęsi, jog jį visi pajuokią. Ar tamsų vakarą jis žmogų susitinka, tai jam ir rodos, kad tas išsišiepia ir rodo dantis. Ir jau kitą dieną tą žmogų rasdavę nebegyvą. Man keista, man baisu buvo, kad aš klausiausi tų kalbų! — šnekėjo Katerina, išsitraukdama skepetėlę ir šluostydama ja miegančiam ant rankų vaikeliui burnytę. O skepetėlėje buvo jos pačios išsiuvinėtos raudono šilko uogos ir lapai.

Ponas Danyla nė žodžio, tik žvelgia į tamsiąją pusę, kame toli toli, iš už miško, juoduoja žemių pylimas, o už to pylimo šiurpso sena pilis. Virš antakių susyk išsikirto trys raukšlės; kairė ranka šaunius ūsus glosto.

— Ne taip baisu dar, kad raganius, — tarė jisai, — kaip baisu tas, kad jis negeras svečias. Ir kas jam per galabylas užėjo čia dabar atsitrenkti? Girdėjau, kad lenkai žada statyti čia kažkokią tvirtovę mums į zaporožninkus keliui užkirsti. Tegu tai teisybė... Aš išpurtysiu velnio gūštą, lig tik ateis kokis nors girdas, jog ten lindynės esama. Sudeginsiu senį raganių, taip, kad nė krankliams nieko nebeliks. Ogi, manau, pas jį aukso ir kitokio labo nebadas. Va, kame gyvena šitas velnias! Jeigu pas jį aukso... Mes tuojau plauksim pro kryžius — tai kapinės! Čia trėšta jo nešvankūs protėviai. Sako, jie visi būdavę pasiryžę parsiduoti velniui už skatiką su visa siela ir su visu nudružusiu žiponu. Jei pas jį yra aukso, tai gaišti dabar nėra ko: ne visada kare gali nutverti...

— Žinau, ką tu užtrauksi: nieko man gera nežada su juo susidūrimas. Bet tu kaip sunkiai dūsuoji, kaip akys tau užgriuvę!..

— Tylėk, boba! — įširdęs tarė Danyla: — kas su jumis sumizga, pats boba virsta. Berniuk, duok man ugnies į pypkę!

Tad pasigrįžo į vieną yrėjų, kuris, iškrapštęs iš savo pypkės žarijų, ėmė krėsti jas į pono pypkę.

— Gąsdina mane raganium! —tęsė ponas Danyla. — Kazokas, ačiū Dievui, nei velnių nei kunigų nebijo. Daug būtų gero,

jei imtumėm bobų klausyti. Ar ne taip, vyrai? Mūsų žmona — pypkė ir aštrusai kardas!

Katerina nutylėjo, įverpusi akis į mėlyną vandenį: o vėjas šiurpė vandenį ribuliais, ir visas Dniepras sidabravo, kaip vilko kailis nakčia.

Valtis pasisuko ir ėmė plaukti pãgal miškuotą krantą. Krante švyksojo kapinės: seni seni kryžiai, krūvoj susigūžę. Nei putinai tarp jų neauga, nei želmens nežaliuoja, tiktai mėnulis iš dangaus jiems spindulį pasiunčia.

— Ar girdit, berniukai, šaukiant? Tai mūs pagelbos kažkas prašos! — tarė Danyla, kreipdamasis į savo yrėjus.

— Mes girdim šaukiant, ir, rodos, iš šitos pusės! — tarė kartu abu berniukai, rodydami pirštais į kapinių pusę.

Bet viskas nutilo. Valtis vėl pasisuko ir ėmė lenkti išsikišusį krantą. Staiga yrėjai nuleido irklus ir nuščiuvo akis įbedę. Pristojo ir ponas Danyla: baime ir šalčiu pastingo kazoko gyslos.

Kryžius ant kapo susvyravo, ir tykiai tykiai iš to kapo pakilo sudžiūvęs numirėlis. Barzda ligi juostos: ant pirštų nagai ilgi ilgi, už pačius pirštus ilgesni. Tykiai pakėlė rankas į viršų. Veidas jam visas sudrebėjo ir susikraipė. Baisią, matyt, kančią kentėjo jisai.

— Trošku man! trošku! — suvaitojo baisiu, nežmogišku balsu. Balsas jo kaip peilis skrodė širdį, ir numirėlis staiga numarmėjo po žemėm. Susvyravo kitas kryžius, ir vėl iškilo numirėlis, dar baisesnis, dar aršesnis už pirmąjį: visas apžėlęs; barzda ligi kelių, ir dar ilgesni kauliniai nagai. Dar klaikiau suriko „trošku man!“ — ir nugarmėjo po žemėm. Susvyravo trečias kryžius, pakilo trečias numirėlis. Atrodė, kad čia vieni tik kaulai aukštai aukštai iškilę. Barzda lig pat kulnų; pirštai ilgais nagais įsirėžė į žemę. Baisingai tystelėjo jis rankomis į aukštą, taryt mėnulio siekdamas, ir taip užkaukė, kad rodės kas jam tuos geltonus kaulus pieluoja...

Kūdikis, miegojęs ant Katerinos rankų, suspiegė ir nubudo; ponia pati spygtelėjo; yrėjams kepurės nusirito į Dnieprą; patsai net ponas sudrebėjo.

Viskas staiga pranyko, kaip nebūta; tačiau ilgai dar berniokai nesigriebė irklų. Rūpestingai pažiūrėjo Burulbašas į jauną-ją žmoną, kuri persigandusi supo po rankas plyšaujantį vaikutį, prispaudė ją prie širdies ir pabučiavo į kaktą.

— Nebūkštauk, Katerina! Veizėk: nieko nėr! — kalbėjo jis, rodydamas į šalis. — Tai raganius nori įbauginti žmones, idant niekas neprisiveržtų prie jo nešvaraus lizdo. Tik bobas vienas jis taip išgąsdins! Duok šen į rankas man sūnų!

Sulig šiais žodžiais pakėlė ponas Danyla savo sūnų aukštyn ir prisikišo prie burnos:

— Ką, Ivanai, tu nesibijai raganių? — Ne, sakyk, tėte, aš kazokas! — Pakaks gi tau, liaukis verkti! Parvažiuosim namo!

Parvažiuosim namo, mamutė duos košytės, paguldys tave į lopšelį miegelio, paliūliuos:

Liuli, liuli liuli,
Sūnaitėlį liuli!
Užauk didutis, užauk sveikutis,
Kazokijos garbei,
Priešininkų baimei!

Klausykis, Katerina! Man rodos, kad tavo tėvas nenori su mumis geruoju gyventi! Atvažiavo surūgęs, susiraukęs, lyg ir ko piktas... Na, jei nepatinka, tai ko tada važiuoti? Nenorėjo išgerti už kazokų laisvę! Mažiulio ant rankų nenorėjo pasupti! Pirma, būdavo, lyg mėginčiau pasidalyti su juo visa, kas tik širdį slėgia, bet neišeina kažkas, kalba užlūžta, ir tiek! Ne, jo ne kazokiška širdis! Kazokiškos širdys, tai jei jau kartą susitinka kame norints, tai vos iš krūtų neiššoksta viena kitai priešais! O ką, mano mieli berniokai, ar greit krantas? Na, kepures aš jums naujas parūpinsiu! Tau, Stecki, duosiu aksomu ir auksu išklotą. Aš ją kartu su galvą nuėmiau totoriui; visas jo geras atiteko man, tik pliką sielą paleidau į valią. Na, meskit saitus! Šit, Ivanai, mes jau ir parvažiavom, o tu vis dar tebeverki! Imkis ji, Katerina!

Visi išlipo. Iš už kalno pasirodė šiaudinė pašiūrė: tai pono Danylos rūmas, iš senelių paveldėtas. Už jų dar vienas kalnas, o toliau jau tyrai, o toliau jau nors ir šimtą varstų eik, nesutiksi nė vieno kazoko.

III.

Sodyba pono Danylos tarpu dviejų kalnų, siauroje atkalnėje, nulyžusioj į Dnieprą. Neaukšti jo rūmai; grįčia pažiūrėti, kaip ir paprastų kazokų, viena joj tiktai seklyčia; bet yra ten kur pasidėti ir jam, ir jo pačiai, ir senai tarnaitei, ir dešimčiai rinktinių žaliūkų. Pasieniais į viršų eina ąžuolinės lentynos. Apsčiai ant jų prikrauta dubenių, puodžiukų. Yra ten tarp jų ir taurių sidabrinių, ir taurelių auksu apdarytų, sudovanotų ir karuose prisigrobstytų. Žemiau kaba muškietai, kardai, trimitai, ietys; geruoju ar negeruoju susirinko jie čia iš turkų, totorių, lenkų; nemažai užtat ir aprantytų. Į juos veizėdamas, ponas Danyla tartum iš randų mena savo galėtynes. Pasieniais apačioje ąžuoliniai, dailiai nutašyti suolai; šalia suolo, priešais pečionės, kaba ant virvučių, žiedais suvytų, prie lubų pritvirtintas lopšys. Visoj seklyčioj asla lygiai išplūkta ir moliu nuglaistyta. Ant suolų guli ponas Danyla su pačia, ant pečionės senė tarnaitė; po lopšį kapstos ir supas mažiulis; asloje padrikai nakvoja kazokai. Bet kazokui geriau miegoti lygiuos laukuos, po laisvu dangum; jam nė duknų ir nė pierynų reikia: jis po galva pasikloja sau šviežio šieno ir tyso sau žolėje. Jam smagu, vidunaktį pabudus, žvelgti

į aukštą, žvaigždėm nusėtą dangų ir purtytis nuo naktinės vėsos, gaivinančios kazokiškus kaulus; rąžydamasis ir murmėdamas per miegus, jis užsirūko pypkę ir kiečiau susivynioja į šiltus kailinius.

Neanksti pakirdo Burulbašas po vakarykščio baliaus, o pakirdęs sėdo kertėj ant suolo ir ėmė galąsti naują, tik ką išsimainytą turkišką kardą; o ponia Katerina ėmė auksu siuvinėti šilkinę rankeną.

Staiga įeina Katerinos tėvas, perpykęs, susiraukęs, su užmario pypke dantyse, prikimba prie dukters ir ima ją aštriai kamantinėti: dėl kurių priežasčių taip vėlai vakar grįžusi namo.

— Apie tuos dalykus, uošvi, ne ją, o mane klausk! Ne žmona, o vyras atsako. Mūs jau taip įprasta, nepyk! — tarė Danyla, nemesdamas savojo darbo: — gal kur kituose, netikėlių kraštuose ir būna taip, aš nežinau.

Paraudonijo šaižus uošvio veidas, ir akys laukine liepsna blykstelėjo.

— Tai kam, jei ne tėvui žiūrėti savo dukters! — murmėjo jis panosėj. — Na, aš tave klausiu: kur valkiojais ligi tokios vėlumos?

— Ot, čia tai kitas reikalas, brangusis uošvi! Į tai aš tau atsakysiu, jog aš jau seniai išėjau iš tų, kuriuos moterys vysto. Žinau, kaip sėdėt ant arklio; moku laikyti rankose ir kardą aštrųjį, ir dar kai ką moku... Moku ir niekam apyskaitos neduoti iš to, ką veikiu.

— Aš matau, Danyla, aš žinau, tu nori vaidų! Kas slapstos, tam, matyt, negeri dalykai galvoj.

— Manyk sau, ką tik nori, — tarė Danyla, — manau ir aš sau. Dėkui Dievui, nė vienam dar negarbingam darbe nebuvau; visados gyniau pravoslavų tikėjimą ir tėvynę, ne taip, kaip kiti valkatos: slankioja, Dievas žino kur, kada kiti pravoslavai mirtinai kaujasi, o paskum ir atsiranda skinti ne savo auginto derliaus. Net už unijotus aršesni: nė nepažiūri į Dievo cerkvę. Tokiuos tai reikėtų gražiai apklausinėti, kame jie valkiojasi.

— E, kazoke, ar tu žinai... Aš blogai šaudau: per šimtą sieksnių jau mano kulka vos vos perskverbia širdį; aš ir kertu ne kaip: iš žmogaus lieka kąsniukai smulkesni už kruopas, iš kurių košę verda.

— Aš pasiruošęs, — tarė ponas Danyla, žvaliai žegnodamas orą kardu, tarsi žinojęs, kam jį išgaląs.

— Danyla! — garsiai sušuko Katerina, įsikabinusi jam į ranką ir pati ant jos pasikabinusi: — atsikvošėk, beproti, pasižiūrėk, prieš ką tu keli ranką! Tėveli, tavo plaukai balti kaip sniegas, o tu įsikarščiavai kaip pusbernis!

— Moterie! — užriko aštriai ponas Danyla, — tu žinai kad aš to nemėgstu: žiūrėk savo bobiškųjų reikalų!

Kardai baisiai sužvigo, geležis kirto geležį, ir žiežirbomis kaip dulkėmis apsipylė abu kazokai. Raudodama išmovė Katerina į kitą seklyčią, krito patalan ir užsikimšo ausis, kad negirdėtų kardų kirčių. Bet ne taip jau menkai kovėsi kazokai, kad jų kardų kirčius būtų buvę galima negirdėti. Širdis jai norėjo pusiau persprogti; ji girdėjo, kaip visu jos kūnu eina garsai: tuk, tuk.

— Ne, neiškentėsiu, neiškentėsiu... gal jau raudonas kraujas šaltiniu veržiasi iš balto kūno; gal dabar mano mieliausias kamuojasi, o aš guliu čia!

Ir visa išblyškusi, vos atgaudama kvapą, įėjo į grįčią.

Lygiai ir baisiai kaunasi kazokai; nei vienas nei kitas nepasiduoda. Šit puola Katerinos tėvas — pasitraukia ponas Danyla; puola ponas Danyla — pasitraukia žiaurusai tėvas, ir vėl lygiomis. Verda. Užsimoja... uch! Kardai sučerška, ir skambėdamos geležtės skrenda į šalį.

— Dėkui Tau, Dievę! — tarė Katerina ir vėl suriko, kai pamatė, kad kazokai griebėsi muškietų. Pataisė titnagus, atlaužė gaidžiukus.

Iššovė ponas Danyla — neteko. Prisitaikė tėvas... Jis senas, jis nebemato taip aiškiai, kaip jaunas, tačiau nedreba jo ranka... Sugriaudė šūvis... susvirdėjo ponas Danyla; raudonas kraujas permerkė kairę kazokiško žiupono rankovę.

— Ne! sušuko jisai, — nepasiduosiu taip pigiai! Ne kairė, o dešinė atamanas. Kaba pas mane ant sienos turkiškas pistolietas: dar nė karto gyvenime jis manęs neužvylė. Lipk nuo sienos, senasai bičiuli! — ir Danyla ištiesė ranką.

— Danyla! — suspiegė apdujusi, jam į ranką įsikabinusi ir puldama po kojų Katerina: — ne už save maldauju. Man vienas galas: ta ne žmona, kuri savo vyrą pergyvena: Dniepras, šaltasai Dniepras bus mano kapas... Bet pažiūrėk į sūnų, Danyla! pažiūrėk į sūnų! Kas priglaus vargšą vaikelį? Kas pamyluos? Kas pamokys jį ristu žirgu skraidyti, už tikėjimą ir tėvynę kautis, gert ir uliot kazokiškai? Pražūk, sūneli mano! pražūk! Tavęs nenori žinoti tavo tėvas! Žvelk, kaip jis nukreipia nuo tavęs savo veidą! O, dabar aš tave pažįstu! Tu žvėris, o ne žmogus! Tu turi vilko širdį, o tavo godos — klastingos gyvatės! Aš maniau, kad tu nors lašelį gailesio turi, kad tavo akmeniniame kūne yra žmogiškų jausmų. Aš beprotiškai apsigavau. Tau tas smagu. Tavo kaulai ims po grabą iš džiaugsmo šokinėti, išgirdę, kaip negarbingi žvėrys lenkai meta į ugnį tavo sūnų, kai tavo sūnus ims šaukti po peiliais ir kraujo švirkšlėm. O, aš pažįstu tave! Tau beveik iš grabo išlįsti ir kepure padumti ugnį, kuri po juo ims tranotis!

— Palauk, Katerina! Šen, mano mieliausias Ivanai, aš tave pabučiuosiu! Ne, vaikeli mano, niekas nedrįs tau plaukelio paliesti. Tu išaugsi tėvynės garbei; kaip viesulas tu skraidysi ka-

zokų priešaky, su aksomine kepure, su aštriu kardu rankoje. Duok, tėve, ranką! Užmirškim, kas tarp mūs buvo! Ką tau negera padariau — atsiprašau. Ko gi tu rankos neduodi? — kalbėjo Danyla Katerinos tėvui, kuris stovėjo kaip įbestas, nerodydamas veide nei piktumo, nei gerumo.

— Tėve! — šaukė Katerina, apsikabindama ir bučiuodama jį: nebūk toks nesukalbamas: Danyla daugiau tavęs nebeįžeis!

— Dėl tavęs tiktai, mano dukrele, atleidžiu! — atsakė jisai, bučiuodamas ją ir keistai blykčiodamas akimis.

Katerina krūptelėjo: nuostabus pasirodė jai tas bučinys ir tas keistas akių blyksnojimas. Ji pasirėmė alkūnėmis ant stalo, prie kurio raišiojosi sau sužeistą ranką ponas Danylą, dūmodamas, kad blogai ir nekazokiškai pasielgęs, prašydamas atleidimo, kada pats nebuvo nieku kaltas.

IV.

Prašvito diena, bet ne saulėta: dangus niaukstėsi, ir smulkus lietus rūkeno ant laukų, ant miškų, ant plataus Dniepro. Pabudo ponia Katerina, bet nelinksma: akys užverktos, ir pati ji liūdna ir nerami:

— Vyre mano mielas, mano vyre brangusis! įstabų sapną sapnavau!

— Kokį sapną, mano mieloji ponia Katerina?

— Sapnavau aš, — keista tiesiog, — sapnavau aš, ir tai taip gyvai, tarsi iš tikrųjų, kad lyg mano tėvas būtų tas pats išvisa, kurį mes pas esaulą matėme. Bet, prašau, netikėk sapnu: ir kokių tik kvailybių nepripainioji! Lyg aš stovėjusi priešais jo, bijojusi, ir nuo kiekvieno jo žodžio man gyslos stingdavo. Kad tu būtum girdėjęs, ką jis kalbėjo...

— Ką gi jis kalbėjo, mano auksinė Katerina?

— Kalbėjo: „Tu pažiūrėk į mane, Katerina, aš gražus! Žmonės be reikalo kalba, kad aš bjaurus. Aš tau būsiu puikiu vyru. Pažiūrėk, kaip aš akimis žvelgiu!“ — čia atkreipė jis į mane savo ugnines akis, aš surikau ir pabudau.

— Taip, sapnai daug ir tiesos pasako. Tačiau, ar tu žinai, kad už kalnų ne taip jau ramu? Ar tik ne lenkai vėl ėmė galvas kaišioti? Man Gorobecas atsiuntė žinią, kad aš nemiegočiau; tik be reikalo jis rūpinasi: aš ir taip nebemiegu. Berniokai mano šiąnakt užkirto dvylika griaumedžių. Prasčiokams duosim švininių slyvų, o šliakčiokai ir nuo botagų šokinės.

— O tėvas žino apie tai?

— Sėdi man ant kaklo tas tavo tėvas! Aš ir ligi šiol dar jo įspėti negaliu. Daug, matyt, jis nuodėmių pridarė po tuos svetimus kraštus. Kas gi, iš tikrųjų, gyvena jau visas mėnuo, ir kad nors kartą prasilinksmintų, kaip kazokas! Nepanorėjo midaus

išgerti! Girdi, Katerina: nepanorėjo išgerti midaus, kurį aš iš Bresto žydų atėmiau. Ei, berniuk, — šūktelėjo ponas Danyla, — nubėk, vyruti, į rūsį ir atnešk žydiškojo midaus! Degtinės dargi negeria! Tai, kad jį kiauroji! Man rodos, ponia Katerina, jog jis ir Viešpatį Kristų netiki. A? Kaip tau rodos?

— Dievas žino, ką kalbi tu, ponas Danyla!

— Keista, ponia! — tęsė Danyla, imdamas iš kazoko molinį puodžiuką, — tie pagonai katalikai, ir tie puola ant degtinės; tik vieni turkai jos negeria. Ką, Stecki, ar daug midaus išmovei pogrindy?

— Pabandžiau tik, pone!

— Meluoji, šuns vaike! Tai, kaip musės puola ant ūsų! Aš iš akių matau, kad arti pusės kibiro išmaurojai. Ech, kazokai! Tai vilko nešti žmonės! Viską pasiryžę kitiems atiduoti, o geriamą — patys ištuštins. Aš, ponia Katerina, kažkas, seniai bebuvau girtas. A?

— Tai tau seniai! o pereitą...

— Nebijok, nebijok, daugiau kaip puodžiuką negersiu! Ogi šit ir turkų abatas lenda pro duris! — prašvokštė pro dantis, pamatęs uošvį dvilinką lendantį.

— Kas gi tai, mano dukra! — tarė tėvas, imdamas nuo galvos kepurę ir taisydamasis diržą, ant kurio kabėjo kardas su nuostabiais akmenimis: — saulė jau aukštai, o tavo pietūs dar nepataisyti.

— Paruošti pietūs, ponas tėve, tuojau duosim! Ištrauk kankuolų puodą ! — paliepė senai tarnaitei, kuri zulino medinį indą. — Palauk, geriau aš pati ištrauksiu, o tu pašauk berniokus.

Visi susėdo asloje ratu: protiv pokuta ponas tėvas, jam iš kairės ponia Katerina ir dešimts ištikimiausių berniokų, mėlynais ir geltonais žiuponais.

— Nemėgstu aš tų kankuolų! — tarė ponas tėvas, truputį pavalgęs ir numetęs šaukštą. — Jokio skonio nėr!

— Žinau, jog tau žydiškas kugelis gardžiau, pamanė sau Danyla. — Kodėl gi, uošvi, — tęsė jis balsu: — tu sakai, kad kankuolai be skonio? Blogai padaryti, ar ką? Mano Katerina daro tokius kankuolus, kad ir hetmanui retai tenka tokių valgyti. O burčyti ant jų nėra ko: tai krikščioniškas valgis! Visi šventieji ir nuošalieji valgydavo kankuolus.

Nė žodžio tėvas; nutilo ir ponas Danyla.

Padavė keptą šerną su kopūstais ir slyvomis.

— Aš nemėgstu kiaulienos! — tarė Katerinos tėvas, graibstydamas šaukštu kopūstus.

— O kodėl gi kiaulienos nemėgt? — tarė Danyla, — tik turkai ir žydai kiaulienos nevalgo.

Dar aršiau susiraukė tėvas.

Vienus tik leistinius su pienu tevalgė senasai tėvas, nusi-

liedamas, vietoj degtinės, kažkokiu juodu vandeniu iš butelio, kurį jis nešiodavos užanty.

Papietavęs Danyla užmigo kaip drūtas ir pakirdo tiktai pavakariais. Sėdo ir ėmė rašyti laiškus kazokų kariuomenėms; o ponia Katerina ėmė supti koja lopšį, sėdėdama ant pečionės. Sėdi ponas Danyla, veizi kaire akim į raštą, o dešine pro langą. O pro langą iš tolo blizga kalnai ir Dniepras; už Dniepro mėlynuoja miškai; viršum mirguliuoja nušvitęs nakties dangus.

Bet ne tolimuoju dangum ir ne miško mėlyne gėrisi ponas Danyla: jis žvilgčioja į padnieprės iškyšulį, ant kurio juoduoja senoji pilis. Jam pasivaideno, jog lyg blykstelėjo pily šviesa siauručiukame langelyje. Bet visur tylu; tai, tur būt, tik taip jam pasirodė. Girdis tiktai, kaip dusliai šniokštuoja apačioj Dniepras, ir iš trijų pusių, vienas po kito, pasigirsta akimirka pakirdusių vilnių ūžčiojimai. Jis ne siautoja; jis tik, kaip senis, murma ir šnarpščia; jam viskas nemiela; viskas aplinkui pakito; tylomis inkščias jisai su pakrantės kalnais, miškais, lankomis ir eina prieš juos pasiskųsti į Juodąją jūrą.

Šit per Dniepro platumą šmėštelėjo juoda valtis, ir pilyje iš naujo tartum blykstelėjo kažkas. Patyliukais švilptelėjo Danyla, ir tuoj įbėgo ištikimas berniokas.

— Imkis, Stecki, su savim kardą aštrųjį ir šautuvą ir ruoškis su manim!

— Tu eini? — paklausė ponia Katerina.

— Einu, žmonel. Reikia apžiūrėti visas vietas, ar viskas tvarkoj.

— Man, tačiau, baisu vienai liktis. Mane miegas taip tik ir ima; o ką, jeigu vėl man tas pats prisisapnuoja? Aš net nesu tikra, ar iš teisybės ten buvo sapnas, — taip tas gyvai vyko.

— Su tavimi senutė pasiliks; ogi priesieny ir kieme miega kazokai!

— Senutė jau miega, o kazokais kažkas nelabai pasikliaunu. Klausyk, pone Danyla: užrakink mane kambary, o raktą imkis su savimi. Man tada nebus taip baisu; o kazokai tegul gulasi priedurėj.

— Tegu bus taip! — tarė Danyla, šluostydamas nuo šautuvo dulkes ir pildamas ant lentynos paraką.

Ištikimasai Steckis jau stovėjo, visais kazokiškais rykais apsikrovęs. Danyla užsimovė gauruotą kepurę, uždarė langą, užsklendė duris sklęste ir patyliukais, pro kieme miegančius kazokus, iščiaužė į kalnus.

Dangus veik visai išsigiedrijo. Šviežias vėjas vos vos dvelkė nuo Dniepro. Jeigu nebūtų girdėjęsi nuo tolo žuvėdrų kiauksint, viskas būt atrodę pastingę. Bet štai pasivaideno šlamesys... Burulbašas su ištikimuoju tarnu užsiglaudė už erškėtyno, slepiančio prikirstą griaumedį. Kažkas su raudonu žiuponu, su dviem pistolietais, su kardu prie šono nusileido nuo kalno.

V. Mykolaičio—Putino „Altorių Šešėly“

A. Graževičius

(Pradžia 6—7 nr.)

III

„Altorių šešėly“ foną sudaro Lietuvos kunigų seminarija, Lietuvos provincijos klebonija, kaimas, dvaras ir pagaliau miestas. Romano veiksmas apima prieškario ir pokario Lietuvą ir eina liaudies, dvasininkijos, aristokratijos ir buržuazijos aplinkumoje, jame sutinkame ir kaimiečius ūkininkus, ir dvasininkus, ir dvarininkus, ir miesčionis.

Kaip matome, šis romanas fono, laikotarpio, aplinkumos ir veikėjų atžvilgiu yra gana platus, ir galima būtų tikėtis rasti jame turtingą ir meniškai išbaigtą gamtos ir žmonių pasaulį, kuriame veikia ir gyvena romano herojus, kur vyksta jo gyvenimo drama, rasti meniškų gamtos peizažų, miesto vaizdų, charakteringų laikotarpio bruožų, įvairių visuomenės klodų savitą gyvenimo stilių, tempą, skonį, kultūrinį savitumą ir pagaliau eilę individualių ir charakteringų veidų.

Perskaičius romaną šiuo žvilgsniu tenka gerokai nusivilti — autorius, sutelkęs visą savo dėmesį į vyriausio romano herojaus, Liudo Vasario, vidaus gyvenimą, jo nuotaiką, jausmus, mintis, maža tepasirūpino suburti turtingą ir išbaigtą jį apsupantį išviršinį pasaulį. Pasistatęs sau tam tikras, jau anksčiau mūsų surastas, tezes, autorius tesirūpina veiksmu ir Vasario išgyvenimais jas įrodyti, gi pasaulį jis paduoda tik bendriausiuos bruožuos.

Romano veiksmas vyksta kunigų seminarijoj, jo tėviškėj, kalnynuose, baronų Rainakių dvare, Vilniuje, Kaune ir įvai-

---

— Tai uošvis! — pratarė ponas Danyla, žvalgydamas jį iš už krūmo. — Ko ir kur jam slankioti šituo laiku? Stecki, nežiopsok, žiūrėk abiem akim, kuriuo keliu pasuks ponas tėvas.

Žmogus raudonu žiuponu nusileido prie pat kranto ir pasuko prie iškyšulio.

— A! Štai kur! — tarė ponas Danyla. — Ką, Stecki, juk jis nutraukė tiesiai pas raganių į duobę?

— Taip, tikrai ne kitur, pone Danyla, nes kitaip — mes jį būtume pamatę kitoj pusėj; bet jis pranyko kaip tik ties pilim.

— Palaukš, išlįski, o paskui paseksim pėdomis. Čia kažkas slepiasi. Ne, Katerina, aš tau sakiau, kad tavo tėvas negeras žmogus; ir darydavo jis viską ne taip kaip pravoslavas.

riose kitose vietose, bet mes visam romane terandame 2-3 kiek pilnesnius fono vaizdus — Kauno naktį, kopų vakare ir Aušrakalnio apylinkės, o daugiau nei gamtos peizažo, nei miesto panoraminių vaizdų, nei jų atskirų vietovių aprašymų nerandame. Kaip išrodo Vasario tėviškė, baronų Rainakių dvaras, seminarija, kalnynai, Kaunas, Vilnius — iš romano negauname nė menkiausio vaizdo. Autorius pasitenkina veiksmą tik lokalizavęs, konkretaus ir individualaus aplinkumos vaizdo neduodamas. Net ten, kur autorius kiek ir daugiau užkliudo veiksmo foną, išbaigto vaizdo beveik niekad neduoda — jis yra pakeičiamas tik jo sukeliamo įspūdžio nupasakojimu arba šiaip kuriuo pastebėjimu. Toki yra ir minėti Kauno, kopų, Aušrakalnio apylinkės vaizdai. Vos davęs keletą vaizdo bruožų, vienur autorius kai ką paaiškina apie Vasario kūrybinės dvasios formavimąsi, kitur didmiesčio civilizacijos ar kuriuo kitu klausimu išsitaria. Štai išleistuvių vakarą Vasaris su Liuce išeina į sodą ir, anot autoriaus, sustoja mėnesienos ankstyvo rudens nakties sužavėti, bet jis skaitytojui neparodo tos mėnesienos nakties laukų ir miškų peizažo, neduoda pajusti jos rimties ir melancholijos, neleidžia su romano herojais gyventi bendrą nuostabiai gražia naktimi susižavėjimo jausmą, o pradeda šitokią mėnulio apologiją ir diskusiją su tūlais gudruoliais:

> Bet kas nėra gėrėjęsis ankstyvo rudenio mėnesienomis ir kas nepažįsta šitų stebuklingų naktų, kuomet „aukštai dangus, šviesios žvaigždės didelės ir mažos“ ir šviesus kelias berneliui joti pas mergelę, kaip sako liaudies daina. Daina, tiesa, nemini mėnulio, o tūlas gudruolis jį mėgsta pašiepti... Bet ar būtų be jo tas šviesus kelias, tas laukų ir miškų peizažas, pridengtas smulkiausio švelnumo sidabro dulkelėmis? Ar būtų tie sodrūs sodo medžių šešėliai, ar būtų ta rimtis ir melancholija, kuri sujaudina jus ligi širdies gilumos.*

Žinoma, sunku tikėtis, kad galėtų rastis žymesnis skaičius romanų skaitytojų, kurie interesuotųsi tokiais „specijaliais“ klausimais, kaip mėnulio reikšmė tam tikros rūšies nakčiai, kokius matom čia „A. Š.“ autorių sprendžiant, vietoj davus plastišką ir meniškai išbaigtą vaizdą.

Šitoks fono aprašomojo elemento Putino romane trūkumas yra vienas didesniųjų jo minusų, nes tai padarė patį romaną mažai vaizdingą, nereljefišką, labai nuskurdino visą eilę romano epizodų, ypač ten, kur veiksmo fonas, gamta glaudžiau susiję su Vasario ar kitų veikėjų pergyvenimais ar veiksmo eiga. Štai, pavyzdžiui, Vasario su draugais kelionės į Vilnių epizodas. Autorius neveda skaitytojo kartu su savo veikėjais Vilniaus gatvėmis, nerodo jo bažnyčių, Gedimino pilies ir t. t., o tik labai prozaiškai nusako, kad „kitą dieną jie aplankė daug žymių Vilniaus vietų“ arba „keturias ištisas dienas jie išbuvo Vilniuj ir apžiūrėjo viską, kas jiems atrodė įdomu ir buvo prieinama“.

---

* Alt. š. I t., 335 psl.

Skaitytojui, žinoma, tai nieko nepasako. Ir kai autorius pasakoja, kad jie, grįždami iš Vilniaus, jautęsi kaip piligrimai aplankę šventas vietas, tai skaitytojas jokiu būdu negali su romano herojais bendru jausmu gyventi, negali suprasti jų apgailestavimo, jog rytoj jau reiks palikti šis senasis Gedimino miestas, davęs jiems neužmirštamų įspūdžių ir kartu su jais jausti, kad tikrai gaila, nes skaitytojas nežino nei kas nei kokių tų įspūdžių jiems davė. Juo labiau, kad autorius net ir pačius savo veikėjus nerodo stipriai sujaudintus esant. Ką matę jie visai nekalba, o sugrįžęs į viešbutį Vasaris, vietoj gyventi tais „neužmirštamais įspūdžiais", drybsodamas ant lovos sprendžia kunigavimo ir poezijos kūrybos santykių problemą. Iš visa ko nejauti, kad jie labiau būtų Vilniaus ir jo įdomybių sujaudinti, kaip kad jie būtų kur į Seirijus ar Pilviškius pakliuvę.

Neduodamas išbaigtų individualių fono vaizdų, autorius, nukeldamas savo romano veiksmą tai į kaimą, tai į miestą, tai į dvarą ar kitur ir į sceną išvesdamas liaudies, buržuazijos, dvarininkijos ir net aristokratijos atstovus, maža tesirūpina iškelti charakteringus aplinkumos bruožus ir ryškiai, plastiškai vaizduoti savo personažus. Daug kur pasigendame atitinkamo aplinkumai gyvenimo tempo, stiliaus, nuotaikos, skonio, kultūrinio ir socijalinio savitumo ir t. t. Kartu pasigendam žmonių išvaizdos, apdaro, gestų, kalbos, charakteringų luomo, socijalinės padėties ir pagaliau grynai individualinių bruožų.

Mes tik iš autoriaus pasakymo žinome, kad veiksmas dabar eina kaime, o dabar mieste ar kitur, kad dabar esame liaudies, o dabar aristokratijos ar buržuazijos aplinkumoje. Į tą pat aplinkumą, kokia Putino mums ten parodoma, galima lengvai patalpinti prasigyvenusį fabrikantą arba eksportininką. Apskritai aplinkumos bruožai Putino romane taip reti, neryškūs ir necharakteringi, kad mes skaitydami visai negauname tos aplinkumos charakteringų vaizdų. Iš viso romano tuo atžvilgiu reikėtų išskirti tik I-mo tomo seminarijos gyvenimo aprašymą. Ten nors ir neturime jokio pačios seminarijos vaizdo, bet vis dėlto koks gyvenimas joje eina, kokia jo dvasia, tempas, nuotaika, jau sugauname, ir todėl net jos gyventojų nuotaika, mintys, jausmai, atrodo gyvesni, labiau suprantami ir gyviau pajaučiami.

Neaprašinėdamas fono ir aplinkumos, Putinas neaprašinėja nė savo personažų, jų išviršinės charakteristikos neduoda. Jų išvaizda, manieros, kalba, apdaras, įpročiai ir šiaip charakteringesni bruožai beveik nežinomi. Perskaitę romaną mes negalim susidaryt vaizdo ne tik Vasario tėvų, jo seminarijos profesorių ir draugų, prof. Meškėno, advokato Indriulio ir eilės kitų mažiau reikšmingų personažų, bet net Liucės, Auksės, baronienės Rainakienės, klebonų Kimšos ir Platūno, kunigo Stripaičio ir pagaliau paties Liudo Vasario. Per visus 3 netrumpus romano tomus ne tik kuris kitas romano veikėjas, bet

Skulpt. J. Mikėnas **Poilsis**

net ir pats Vasaris nė karto neiškyla mūsų vaizduotėje kaip individualus asmuo su savitu veidu, akių žvilgsniu, savais judesiais, žodžiu, kaip žmogus iš kūno, kaulų ir kraujo. Visi tie Putino veikėjai yra kažkokie beveidžiai jausmų, norų ir minčių subjektai. Mums parodomas tik jų psichinis, vidaus, gyvenimas ir nupasakojama ką jie kalba ir daro, bet **kaip** visa tai vyksta, mums nepavaizduojama.

Apskritai šiame savo romane Putinas nesukūrė savotiško ir atbaigto daiktingo pasaulio ir jame pasireiškiančių vyksmų. Putino romane teturime kažkokią apytamsę sceną, kurioj dunkso čia daugiau čia mažiau ryškūs nebaigusio susiformuoti pasaulio bruožai ir tarp jų šmėkso pilkais neryškiais šešėliais romano herojai. Dėl šių priežasčių, skaitydami romaną, mes negauname erdvės ir daiktų, šviesos ir spalvų, garsų ir tylos, judesio ir ramybės įspūdžių ir iliuzijų. Mūsų vaizduotė yra visai nesujudinta ir nestumiama atkurti tuos optinius, akustinius ir

motorinius vaizdus, kuriuos sukūrė autorius ir atitinkamu simboliu - žodžiu užfiksavo savo kūrinio puslapiuose.

Neaprašinėja Putinas ne tik išviršinių dalykų, bet ir vidaus pergyvenimų, jausmų, norų, aistrų ir pan. dalykų. Jis tik pasakoja, pasakytume, tik konstatuoja. Štai Vasaris nueina pas vyresnybę prašytis, kad jo nekeltų į „labirintą“, ir nieko nelaimi. Tai, matyt, Vasarį smarkiai paveikė, ir jis stipriai visa tai pergyveno, bet autorius visa tai nupasakoja šiais keliais žodžiais: „Vakare jis persikraustė į labirintą, o atsigulęs ir vėl perdėtai įsivaizdavęs situaciją, verkė dėl savo skriaudos ir negalės“. Arba štai Vasaris su draugais atsilankęs Vilniuje nueina ant Gedimino kalno, ir autorius apie patirtus ten ekskursantų jausmus tiek tepasako: „Prie Gedimino pilies bokšto kiekvienas lietuvis visa savo širdimi pajunta, kad Vilnius yra brangiausia jo nuosavybės dalis“. Kitur vėl autorius pasakoja, kad Vasaris jau kunigaudamas yra nepatenkintas tuo, kad jis kunigas, ir galvoja, kad jį vilioja pasaulis, moterys, poeto laisvė. Bet ten taip pat autorius tik šitai pažymi, konstatuoja, o to pasaulio viliojimo, moterų žavėjimo, poeto laisvės pasiilgimo visai nepavaizduoja. Panašių pavyzdžių galima būtų parinkti visa eilė. Nors romane kalbama apie Vasario įvairius susigraužimus, nepasitenkinimus, maištavimus, abejones, meilę ir t.t., bet visa tai nepagauna skaitytojo širdies, kad jis kartu su romano herojum graužtųsi ir nerimautų, abejotų, džiaugtųsi etc. Visi tie jo pergyvenimai nedaro įspūdžio, autorius jų gyvai ir įspūdingai neparodo.

Vaizduodamas prieškarinės ir pokarinės Lietuvos gyvenimą, labai maža teiškelia vaizduojamojo laikotarpio bruožų: prieškariniais metais kunigų lenkomanų lenkinimo pastangas Lietuvoje, nevykusių visuomenininkų kunigų ekscesus ir kai kurių klebonų netinkamą elgesį, o pokariniais — partinę demagogiją ir dalies visuomenės moralinį susmukimą. Žinoma, ir šitai dar neduotų nė apytikriai panašaus vaizdo ir dvasios nei vieno nei antro laikotarpio, kurie buvo taip įvairūs, turtingi ir įdomūs ir tautiniu, ir tarptautiniu, kultūriniu, psichologiniu, valstybiniu ir daugeliu kitų atžvilgių. Palikdamas visa tai šalia, autorius savo romane vaizduojamus įvykius lyg ir izoliavo iš viso turtingo, įvairaus ir labai ypatingo gyvenimo, kuris virė autoriaus vaizduojamuoju metu ir nuo kurio labai didele dalimi parėjo ir visa tai, ką randame vykstant „Alt. šešėly“. Atskiro žmogaus ar luomo ir net visos tautos tiesiog negalėtume suprasti, išaiškinti ir įvertinti, jei neturėtume prieš akis jų gyvenamojo perijodo žymių. Tas pats yra ir su Putino romanu. Nedavus gyvenamojo perijodo pagrindinių bruožų, pasakytume, jo dvasios, keisti gali atrodyti kai kurie dalykai, kaip, pavyzdžiui, kunigo važinėjimas su politine agitacija po mitingus; gi žinodami tą perijodą ir mūsų tautos būklę anuo metu, čia nerandame kuo stebėtis.

Dėl visų čia suminėtų dalykų paviršutiniško — tik bendrais bruožais — pavaizdavimo, pasitenkinimo pasakojimu be aprašinėjimo žmonių, fono, aplinkumos, laikotarpio ir kit., šis Putino kūrinys yra gana sausas, daugiau mažiau abstraktiškas, nevaizdingas. Atrodo, daugiau proto, o ne vaizduotės ir jausmo produktas. Šitą įspūdį ypač sustiprina ir patį Putino romaną dar sausesnį padaro tikrai jau nelemta autoriaus maniera pačiam visai prozišku būdu, dažnai publicistiniu arba mokslišku tonu, savo romano veiksmo eigą ir įvykius interpretuoti. Štai Vasaris, būdamas seminarijoj, kartais pasvajoja apie Liucę. Autorius ta proga nori dar savo herojų apsaugoti nuo priekaištų ir šitaip dalyką aiškina:

Kai kam gali atrodyti keista, kai kam netikėtina, o kai kas gali ir piktintis, kad dvasinės seminarijos auklėtinio galvoj kyla tokių tuščių ir grynai pasaulietiškų minčių, svajonių ir norų. Arba jeigu tokių dalykų kurio galvoj atsiranda, tai jau tas tikrai negeresnis už Varioką ir jo buvimas seminarijoj tegali būt pateisintas bloga valia. Tiesa, tolimesnis Vasario gyvenimas jam pačiam ir kitiems parodė, kad pašaukimo jis į kunigus tikrai neturėjo, tačiau greičiausia ne dėl to, kad bažnyčioj žvilgčiojo į nepažįstamą gražuolę arba jautėsi ne visai abejingas į flirto ieškančią Liucę. Jeigu net leistume, kad tai jau buvo pirmos jo nepašaukimo žymės, tai kaltinti jį dėl pasilikimo seminarijoj dar neturėtume teisės... —*

ir taip per visą puslapį.

Štai dar vienas pavyzdys. Autorius apie Liucės į Vasarį įsimylėjimą į savo romaną įterpia šitokių protavimų:

Dėl ko ji atkreipė savo moterišką dėmesį į Vasarį, o ne į kurį kitą labiau subrendusį ir įdomesnį klieriką ar kunigą, ji ir pati būtų negalėjusi pasakyti. Gal čia bus vienas iš tų širdies nelogiškumų ir vingių, kurie tiek daug nulemia gyvenime ir pastūmi elgtis priešingai blaiviam protui. Gal būt, kad gyvą jos vaizduotę pagavo subtyli disharmonija tarp kunigiškos sutanos, Vasario išvaizdos ir nebent intuicija įspėjamos jo dvasinės esmės. Gal ją patraukė savotiškas jo tylumas ir užsidarymas, atsispindėjęs jo veido išvaizdoj ir einąs iš kažkur giliau, negu jaunuoliška nedrąsa ir nesubrendimas. Atsakymo į tai nerastume.

Taip pat tik spėliojimais galėtume atsakyti ir į kitą klausimą. Dėl ko Liucė, jauna ir graži mergaitė, nors pabudusi gyvenimui ir meilei, iš pat pradžių pajuto patraukimą prie sutonuotų dvasiškojo luomo žmonių?**

Ir t. t.

Aišku, kad tokie klausimai ir svarstymai visai ne meniški dalykai ir į romaną pateko tik per nesusipratimą. Jei autorius vietoj statęs, mums net ir atsakymų neduodamas, visokius klausimus - galvosukius, būtų pavaizdavęs kaip Liucė, gyvendama tarp kunigų, nustoja skirti kunigo pareigas nuo bet kurių kitų, o kunigą nuo bet kurio kito vyriškio, arba kaip jos vaizduotę pagavo ta disharmonija tarp sutanos ir Vasario asmens, kaip ją patraukė Vasario būdas, — tai tikrai būtų išėjęs vienas įdomiausių romano epizodų, gi dabar turime tik eilę nereikalingų galvosukių.

---

* I tom. 149—150 psl.
** I tom. 155—156 psl.

B. d.

Tuokart...

Mieli „Ateities" skaitytojai, malonios skaitytojos!

Man palankus likimas Dievo malone lėmė man daugiau kaip vienerius metus redaguoti „Ateitį" ir dvejus metus dirbti redakcinį darbą. Kaip redaktorius tariu Jums paskutiniuosius žodžius. Tai rašydamas, su baime žvelgiu atgal, ar atlikau tuos uždavinius, kurie atlikti man buvo pavesta. Aišku, 100% pasiekti nėra galima, net turint milžiniškus gabumus, aukštą išsilavinimą, didelį patyrimą ir nepaprastą universalumą, nes individualinės redaktoriaus žymės visados įsispaus į žurnalo puslapius, o individualumai, kokie jie bebūtų, absoliutinei daugumai patikti negali. Redaktoriaus palinkimai į teologiją, ar į filosofiją, ar dailiąją literatūrą visados paliks ir žurnale stiprokus pėdsakus, o pagal juos ir būna dažniausiai kainojama žurnalo vertė.

Gal neklysiu sakydamas, kad „Ateitis" praėjusiais metais ypač daug dėmesio kreipė į dailiąją literatūrą. Aš pats tikiu, kad šiais laikais inteligentiško žmogaus vidų daugiausia formuoja dailioji literatūra. Gal niekas kitas taip žmogaus nešvelnina, neįkvepia jam tiek teisingumo ir žmoniškumo jausmų, kaip dailioji literatūra, todėl geros dailiosios literatūros mėgėju turėtų būti visi inteligentai, kuriais ir mes ruošiamės būti. Kai intelektualinio ir religinio pobūdžio straipsniai atidedami skaityti ad calendas grecas (žinoma, taip neturėtų būti), tai dailioji literatūra godžiai suryjama. Todėl į žurnalą gausiai buvo dėta beletristikos, recenzijų, kritikos straipsnių ir poezijos. Žinome, kad beveik visi didieji rašytojai savo kūrybą pradėdavo nuo eilėraščių, todėl ir „Ateity" buvo stengtasi kuo daugiau jaunųjų poetų parodyti. Kuo daugiau jų bus, tuo greičiau sulauksim rimtų kūrėjų. O tik jiems esama daugiausia galimumų mūsų tautą pastatyti šalia didžiųjų kultūringų tautų.

Vis dėlto, Brangūs Draugai, per šį su jumis bendradarbiautą laiką neišsakiau viso, ką Jums pasakyti norėjau. Žvelgdamas į šių dienų mūsų gyvenimą, kuriame jau žymų vaidmenį vaidina ir *lietuviškosios mokyklos* auklėtiniai, matau tą taip didžią neapykantą, kuri dobar nuodija mūsų religinio, tautinio, valstybinio ir kultūrinio gyvenimo atmosferą. Ir ta neapykanta, kildama iš visų mažučio mūsų gyvenimo šalių, verčia šia proga mane kreiptis į Jus su prašymu: jaunieji draugai, būkime ir ruoškimės būti žmoniški. Idėjų kova — amžina kova; kovoti reiškia prasmingai gyventi, bet reikia mokytis kovos metodų iš pirmųjų krikščionių. Jų metodas — *meilės metodas.* Jų priešai buvo *piktesni* priešai, o vis dėlto jie laimėjo. Idėjinė kova nelaimima su metais. Jau atšventėme 19 amžių kovų už Kristaus idėjas, o vis dėlto dar ne visame žemės rutulyje šios

Buvęs „Ateities“ redaktorius stud. Jonas Mikulevičius

idėjos trijumfuoja, o ir krikščioniškame pasaulyje jos trijumfuoja daugiau oficijaliai, kai individualiniame gyvenime jų diegai sulaužyti XX a. pagonizmo, kuris drąsiai pretenduoja prašokti Romos laikus. Noriu, kad išmestumėm iš savo širdžių neapykantos kerpes, o meilė kad išskaidrintų visus mūsų darbus, visus mūsų žygius. *Mes einame meile nušviesti Lietuvos gyvenimo,* nes einame visko atnaujinti Kristumi, Kurio didžiausias įsakymas buvo meilės įsakymas.

Atsisveikindamas Jus, Brangieji Draugai, kaip redaktorius, nemanau su Jumis visiškai nustojąs bendradarbiauti. Tikėkimės, kad naujasis redaktorius ryšius palaikyti mums leis.

A. a. Pranas Ūsas

Audra. Šiurpusis vėjas taip smarkiai pradeda kaukti, staugti, jog jaunučiai medeliai nusilenkia jam ligi pat žemės. Didieji medžiai irgi turi svyruoti. **Iš a. a. velionies dienoraščio**

Jau antrą kartą šiais metais man tenka prabilti į brangiąją „Ateities“ šeimynėlę. Prabilti ir papasakoti apie mylimų idėjos draugų trumpą gyvenimą ir nelauktą mirtį. Šią liūdesio valandą man prisimena šie labai prasmingi, vieno prancūzų poeto žodžiai:

„Čia žemėje visos gėlės miršta, trumpos yra visos paukščių giemės; aš svajoju apie vasaras, kurios tveria visados.

Čia žemėje dilsta visų lūpų aksomas; aš svajoju apie pabučiavimus, kurie tveria visados.

Čia žemėje visi verkia savo prietelybių ir savo meilių; aš svajoju apie ryšius, kurie tveria visados.“ (Šatrijos Raganos Raštų Vt.).

Gyvenimas dažnai siūlo vaiskiavarsę laimę, liepia naudotis gyvenimo patogumais ir ieškoti to, kas yra uždrausta. Vienu žodžiu, modernusis pasaulis sakyte sako jaunuoliui-ei: „Jaunuoli-e, pažvelk, ką aš tau duodu. Tu gali paklausyti savo žemesniojo aš. Modernusis gyvenimas tai ne sentimentalūs dūsavimai. Beatričės ir Dantės laikai seniai praėjo. Naudokis.“

Šitokioj mūsų gyvenimo atmosferoj augo ir brendo a. a. Pranas. Jis gimė 1915 met. Šakių mieste. Kaip daugumas miesto vaikų, taip ir Pranas vaikystės dienomis buvo gana padykęs. Mokykloje buvo šiurkštaus būdo ir egoistas. (Šias savybes pažymiu ne dėl to, kad apjuodinčiau velionį). 1928 mt. įstoja į I Žiburio Gimnazijos klasę. III — V kl. eina I mokiniu. Baigęs VI klasę dėl ligos išstoja. Pranas visą laiką buvo uolus ateitininkų, angelaičių ir pavasarininkų veikėjas. 1931 met. suserga. Iš burnos prasimuša kraujas. Daktarai dar ramino, bet pagaliau paaiškėjo, kad tai būta džiovos, kuri ir nuvarė velionį į kapus.

Baigdamas karštai dėkoju visiems bendradarbiams, kurie stengėsi „Ateities“ žurnalą padaryti tikrai įdomų ir naudingą. Ypač karšta mano padėka tenka vyriausiam „At.“ redaktoriui, gerb. prof. *Pranui Dovydaičiui,* ir prof. Dr. *Juozui Eretui,* kurie tikrai tėviško rūpestingumo rodė man ir „Ateičiai“.

Naujajam redaktoriui, mano collegai *Kazimieriui Kecioriui-Zupkai,* linkiu kur kas sėkmingiau dirbti šį atsakomingą, bet sykiu malonų ir dėkingą redaktoriaus darbą.

Jonas Mikulevičius,
buvęs „Ateities“ redaktorius.

Kaunas, 1934 m. rugsėjo 8 d.

Visas a. a. trumpas Prano gyvenimas — kova. Kova su sunkiomis gyvenimo sąlygomis: neturtu, skurdu ir pačiu savimi. A. a. Pr. tėvai prasti darbininkai, pūslėtomis rankomis uždirbą sau duonos kąsnį, ir dėl to a. a. Pranas stengėsi labai uoliai mokytis, kad ateityje galėtų jiems atsilyginti.

Apleidęs gimnaziją, nusimena, didžiausios sielvarto bangos slenka į jo sielą, pamąsčius apie ateitį. Ji nė kiek nežavi ir nevilioja. „Man labai gaila mano senelių - rūpintojėlių, kuriems ir rankos ir kojos nuo darbo pradeda skaudėti, kurių visur išvaikščiota man gardesnio kąsnelio, gražesnio drabužėlio beieškant, tik kad aš būčiau patenkintas, linksmas, sotus, apsirengęs".

Pats be sveikatos, pavargęs ir nuilsęs, sustoja prieš audringą gyvenimo jūrą,liūdnai žvelgdamas į miglotą ateitį ir norėdamas įspėti, kas jo laukia: „Dievas žino kaip man seksis šioje gyvenimo jūroje, kurioje bus nulemtas mano tėvelių ir mano likimas. Vietų gauti sunku, bet su Dievo pagalba pasiseks ir toliau darbuotis".

A. a. Pranas — uolus Kat. Akcijos veikėjas. Jau nuo III kl. pasižymi organizaciniais gabumais.

Kokios Prano pažiūros į jaunimą?

„Aš matau, kaip žmonės smunka. Kodėl? Gi todėl, kad per daug duoda laisvę savo netikusiems norams, kurie paskatina atlikti tokius darbus, kurie, rimta ir susirūpinusia akim pažiūrėjus, yra niekam neverti, žemi".

Ir jis įžvelgia jaunimo degresą:

„Šių dienų jaunuomenė smunka doroje ir religijoje. Daug paneigia dorovės dėsnių, daug mynioja nešvariomis kojomis religijos tiesas. Jie nori duoti savo prigimčiai ir jos reikalavimams visišką laisvę. Laisvę, kuri juos paliuosuotų nuo tų griežtų, bet minimalinių doros ir religijos reikalavimų".

Bet dar daugiau: šių dienų jaunimas, nepaisydamas lyčių skirtumo, perdaug artimai pradėjo bičiuliautis:

„Ar geras reiškinys, kad berniukai ir mergaitės sueina į taip artimus santykius? Ar reikalingas betikslis vakarais daužymasis ir tuščios kalbos? Ar kultūringa susirinkus kalbėtis apie bjauriausius darbus ir norus? Tikrai, gaila tų, kurie taip skeptiškai žiūri į gyvenimą ir taip šaltai observuoja aktualiausius mūsų gyvenimo reiškinius".

Nepaprastai gražiais pavasario vakarais kapuose čiulbėdavo lakštingala. Paskutiniai saulės spinduliai pasakiška šviesa nušviesdavo melancholijoj rymančius smūtkelius ir ornamentuotus kryžius... Bet dar gražiau rytais. O jis taip mėgdavo žiūrėti ten...

Šiandien... jazminų kvapas... kraujas... karstas... vainikų eilės... nedidelis būrelis žmonių... juoda, šalta duobė: „Žemė tiesia šaltą glėbį, žemė šaukia: dies irae". (Kossu).

Kapuose paskutinę atsisveikinimo kalbą klasės ir idėjos draugų vardu pasakė moksleivė **Elena Sideravičiūtė.**

Requiescat in pace. **Kast. P. N.**

ŠIAULIAI KALBA!

Po puikių vasaros atostogų, smagių ekskursijų grįžome vėl į dulkėtą miestą. Grįžome ne pasilinksminti, ne pasivaikščioti po kaštanų elėjas, bet grįžome dirbti, tik dirbti (Ir pasilinksminti savo laiku reikia! — **Red.**).

Į Šiaulius šiais metais iš Plungės perkėlė du paskutiniuosius seminarijos kursus. Taigi, sulaukėme žemaičių, ir dargi kandidatų į pedagogus!

Mergaičių gimnazijoje įvyko nemenkas mokytojų pakeitimas. Netekome p. **Rimkaus,** savo mylimo mokytojo, ir p-lės **Lichtenšteinaitės.**

P. Rimkus dirbo mūsų gimnazijoje nuo pat jos įsteigimo. Daug jam teko nukentėti nuo bermontininkų, kurie 1918 m. rugs. 30 dieną buvo užėmę gimnaziją. Didesnę dalį savo sveikatos jis paliko mūsų gimnazijoje, už ją niekas, kad ir norėtų, negalės atlyginti. Gaila mums seno istoriko! Mes moksleivės lenkiame prieš jį galvas ir tariame širdingą dėkui!

Sulaukėme naujos mokytojos p-lės **Urbšytės.** Džiaugiamės nauja mokytoja ir tikime turėsią gerą pedagogę ir klasės auklėtoją. Mergaičių gimnazijoje yra 440, esame tiesiog kimšte sukimštos. Manoma, kad bus atidarytos 3 pirmosios klasės.

Rugs. 3 dieną visi organizuotai nuėjome į bažnyčią paprašyti Aukščiausią ištvermės ir sveikatos.

Su naujomis jėgomis, įgytomis per atostogas plačiuose laukuose ir miškuose, stojame į šventąjį darbą. Laimink, Dieve, mus visas!

Šiaulietė

Ką veikia „Ateities“ redaktoriai?

— **Prof. Pr. Dovydaitis,** vyriausias ir atsakom. „At.“ redaktorius bei leidėjas, šią vasarą susirgo jau trečią kartą. Tebeserga ligi šiol. Dėl ligos p. Profesorius ir eilinio „At.“ skaitytojams laiško neparašė. Profesorius pamažu sveiksta.

— Stud. **Jon. Mikulevičius,** faktiškasis „At.“ redaktorius, iš redaktoriaus pareigų pasitraukė, tikėdamasis atsidėti studijoms ir „Žvaigždutei“.

— **Ant. Maceina,** iš Liuveno jau grįžo, parsivežęs disertaciją, kurią gins šiemet mūsų universiteto Teol.-Filosof. fakultete Daktaro laipsniui gauti. Tema „Tautinis auklėjimas“.

— **Alb. Graževičius** iš kariuomenės grįžo. Greičiausiai išvažiuos į užsienius žurnalistikos studijuoti.

— **Kaz. Bauba** jau antri metai mokytojauja Kretingos šv. Antano kolegijoje — gimnazijoje. Ten jis dėsto lotynų ir graikų kalbas.

— **Ant. Vaičiulaitis** mokytojauna Kauno Jėzuitų gimnazijoje.

Sportas

(Veda P. Vaitonis)

Sporto žinios

LIETUVOS SPORTAS

Lengvoji atletika

Šią vasarą liepos mėn. 15 d. buvo susitarta surengti pirmąsias tarpmiestines Kauno Karaliaučiaus lengvosios atletikos rungtynes. Tačiau dėl kilusių Vokietijoje politinių neramumų, jos buvo atidėtos neribotam laikui.

Liepos mėn. 29 d. Kaune įvyko penktosios tarpmiestinės Liepojos, Kauno, Klaipėdos ir Tilžės rungtynės, kurias užtikrintai laimėjo Kauno lengvaatletai. Tilžė dėl politinių motyvų rungtynėse nedalyvavo. Rungtynių metu labai smarkiai lijo, dėl to pasiektieji rezultatai buvo gana menki. Tik *šokime į aukštį* klaipėdietis *Komaras pastatė naują Lietuvos rekordą 1 m. 80 cm.*

Labai įdomios buvo šiemet rugpjūčio 19 d. Kaune pirmą kartą surengtos tarpmiestinės Kauno Rygos lengvosios atletikos rungtynės. Jas visai lengvai laimėjo, žinoma, latviai, bet Kauno visuomenė turėjo progos pamatyti keletą Rygos aukštos klasės sportininkų, stebinančių savo pasiektaisiais rezultatais. *100 m. bėgime Kivits,* šiek tiek atsilikęs starte nuo *Jodelės,* per 30 m. jį pasivijo ir perbėgo visą distanciją per 11 sek. Jo paties Latvijos 100 m. bėgimo rekordas yra 10,6 sek., vadinasi, nuo pasaulio rekordo nutolęs tik 0,3 sek. Jodelė distanciją baigė taip pat geru 11,3 sek. laiku. *400 m.* bėgimą laimėjo latvis *Borozinš* per 52,5 sek. *1500 m. bėgime* laimėjo latvių *Vitolis* per 4 min. 09,8 sek. Mūsų *Šimanas* susirgo ir bėgime nedalyvavo. Tarp jo ir Vitolio būtų įvykusi labai įdomi kova pirmai vietai laimėti. *110 m. barjerinį bėgimą* labai geru laiku prabėgo mūsų *Komaras,* pastatydamas naują Lietuvos rekordą 15,9 sek. Antrą vietą laimėjo *Dimza,* o trečią *Šačkus. Šokant į tolį* laimėjo latvių rekordistas *Rudzitis,* o *į aukštį* taip pat latvis *Slava.* Labai įdomų šokimą *su kartimi* pademonstravo latvis *Liepinš* peršokdamas 3,60 m. ir laimėdamas pirmą vietą. Idealioje formoje buvęs *Vabalas pastatė naują Lietuvos rekordą 3,52 m. Rutulys:* laimėjo *Dimza.* Mūsų *Bacevičius* ir *Tamulynas* nuo jo gerokai atsiliko. Apskritai, rutulio stūmimas ir šokimas į tolį yra silpniausiosios mūsų lengvosios atletikos vietos. *Diskas:* pirmąją vietą laimėjo latvių dešimtkovininkas *Dimza,* antrą latvis *Rosenbergas,* trečią *Šačkus* ir ketvirtą *Puskunigis. Ietis:* laimėjo žinomas latvių rekordistas *Jurgis, pastatydamas naują Latvijos rekordą 67,40 m.* Antrą vietą laimėjo *Puskunigis nauju Lietuvos rekordu 57,62 m.. 4×400 estafetė:* laimėjo Rygos komanda per 2 min. 33,3 sek. Kauno komanda atbėgo antrąja per *2 min. 33,7 sek., pasiekdama naują Lietuvos rekordą.*

Rugpjūčio 25 ir 26 dienomis Klaipėdoje įvyko Lietuvos lengvosios atletikos pirmenybės. Duodame pirmųjų vietų ir tuo pačiu Lietuvos meisterio titulų laimėtojų rezultatus. *Senjorai 100 m. — Jodelė* 11,3 sek.; *200 m. — Švarplaitis* 24,0 sek.; *400 m. — Bakūnas* 54,1 sek.; *800 m. — Barkauskas* 2 min. 11,3 s.; *1500 m. — Barkauskas* 4 m. 30,5 s.; *3000 m. — Kavoliūnas* 10 min. 01,5 sek.; *5000 m. — Tendis 16 min. 15 s. (naujas Liet. rekordas); 10000 m. — Giuntneris* 37 min. 30 sek.; *110 m. barjer. bėg. — Vokietaitis* 17,2 sek.; *šok. į tolį — Šmitas* 6,24 m.; *šok. į aukštį — Kleinertas* 1,64 m.; *šok. su kartimi — Vaitonis* 3,265 m.; *trišokis — Seliokas* 12,38 m.; *rutulio stūm. — Budrevičius* 12,28 m.; *disko metimas — Šačkus* 41,03 m.; *ieties met. — Puskunigis* 53,11 m. *penkiakova — Šačkus* 2942,145 tašk. *Juniorai: 100 m. — Augevičius* 11,9 s.; *200 m. — Augevičius* 24,8 sek.; *1000 m. —*

Virkietis 2 min. 49,7 s. (naujas Liet. rekordas); šok. į aukštį — Jakužaitis 1,64 m.; *šok. į tolį — Angevičius 6,24 m. (naujas Liet. rekordas); ieties met. — Antanavičius* 53,36 m.; *disko met. — Lozoraitis* 44,95 m.; *rutulio stūm. — Jakužaitis* 12,43 m.; *trikova — Kugelis* 1510,050 taškų.

Moterų: 100 m. — Radziulytė 13,9 s.; *200 m. Radziulytė* 28,5 sek.; *800 m. — V. Širvydaitė 2 min. 39,5 sek. (naujas Liet. rekordas); šok. į aukštį — Makšinaitė* 1,375 m.; *šok. į tolį — Linkaitė* 4,52 m.; *ieties met. — Kačergiūtė* 30,66 m.; *disko met. — Bukšaitė* 24,53 m.; *rutulio stūm. — Rodaitė* 9,05 mtr.; *trikova — Linkaitė* 1060 taškų.

Futbolas

Mūsų futbolininkų šios vasaros tarpvalstybinių rungtynių pasiektieji rezultatai rodo, kad mūsų futbolo žaidimo laipsnis yra žymiai pakilęs. Tai yra išdava ilgo pavienių mūsų organizacijų darbo, kurį gyvu susidomėjimu ir pritarimu gausiai parėmė ir mūsų visuomenė. Mūsiškių įtikinąs laimėjimas tarpvalstybinėse rungtynėse su latviais 2:0 buvo pirmas geras ženklas tolimesniems tarpvalstybiniams susitikimams. Po kiek laiko sužaista lygiomis su estais 1:1 kiek sumažino futbolininkų ir futbolo rungtynių žiūrovų entuzijazmą, kurį tačiau visiškai vėl atitaisė laimėjimas lošiant su Suomija 1:0. Rugsėjo mėn. 9 d. Rygoje buvo antros tarpvalstybinės rungtynės su latviais. Šias rungtynes laimėjo lietuviai 3:1.

Dar aiškiau mūsų futbolo progresą pademonstravo LGSF futbolo komanda, laimėdama iš latvių *Ymcos* 5:2, *Hakoach* 7:1(!) ir estų *Tikos* 5:1(!). Tuo tarpu seniau mūsų pavienių klūbų komandos apie tokius laimėjimus su tais pačiais priešais nė nesvajodavo. Mūsų futbolininkams tenka tik palinkėti ir toliau eiti tuo darbo ir progreso keliu.

Krepšiasvydis

Krepšiasvydžio pirmenybės jau pasibaigė. Nugalėtoju išėjo LGSF komanda laimėjusi visas rungtynes ir surinkusi 16 punktų. Komandoje žaidė: Brazauskas, Bužinskas, Drevinskas, Jagminas, Klimas, Vaitonis (komandos vadovas) ir Zumeris.

Rugsėjo mėn. įvykusiame lengvosios atletikos turnyre Torine suomis Matti Järvinen numetė ietį 76,66 m., ir pastatė naują pasaulinį rekordą. Turnyre dalyvavo ir 3 liet. sportininkai: Komaras, Bakūnas ir Šačkus.

LGSF 12 METŲ ŠVENTĖ

Rugsėjo 1 ir 2 dienomis LGSF šventė savo 12-kos metų sukaktuves, į kurias iš Estijos buvo pakviestas Pärnu miesto futbolo ir krepšiasvydžio nugalėtojas Tervis. Pirmą dieną įvyko futbolo rungtynės su LFLS svečių pralaimėjimu 3:0. Krepšiasvydžio rungtynes laimėjo svečiai žaisdami su LGSF komanda rezultatu 19:8. Antrą dieną įvyko futbolo rungtynės su LGSF; po įdomaus žaidimo svečiai pralaimėjo taip pat 5:1 rezultatu. Svečių komandoje buvo jaučiamas kelionės nuovargis.

Šachmatai

(Veda *P. Vaitonis*)

Prieš dr. A. Alechino ir dr. M. Euvės mačą.

Dabartiniam pasaulio šachmatų meisteriui Alechinui užtikrintai ir gana lengvai laimėjus pasaulio pirmenybių mačą, lošiant su savo varžovu E. Bogoliubovu, jau vėl surastas jam naujas oponentas, olandų didmeisteris dr. M. Euvė. Alechino ir Euvės mačas jau sutartas; taip greit susitarti paskatino ypatingai geras Euvės pasirodymas paskutiniame Ciuricho turnyre, kur pirmą vietą tik su puse taško daugiau laimėjo Alechinas, o antrą pasidalijo Euvė su čechu Flohru. Vienintelį pralaimėjimą Alechinui šiame turnyre suteikė taip pat tas pats Euvė, ir šią gražią partiją mes čia ir paduodame.

Baltieji: Dr. M. Euvė — *Juodieji: dr. A. Alechinas*

(Partija lošta Ciuricho turnyro penktame rate).

1. c2—c4, e7—e6 2. d2—d4, d7—d5 3. Žb1—c3, a7—a6 4. c4:d5, e6:d5 5. Rc1—f4, Žg8—f6 6. e2—e3, Rf8—d6 7. Rf4:d6, Vd8:d6 8. Rf1—d3, Žb8—c6 9. Žg1—e2!, 0—0 10. a2—a3, Žc6—e7 11. Vd1—c2, b7—b6 (Juodieji iš tikrųjų nežino, ką jie su savo valdovės rikiu — tuo amžinu rūpesčių vaiku valdovės gambite — turi daryti. Išvedimas rikio į b7 nėra tačiau jokiu būdu laiminga idėja. Vietoje b7—b6 11... Rc8—d7 būtų geriau). 12. b2—b4, Rc8—b7 13. 0—0, Bf8—e8 14. Že2—g3, Že7—g6 15. Bf1—c1, Žg6—h4 16. Žc3—e2, c7—c6 (Šio ėjimo juodieji turėjo vengti iki paskutiniųjų, kol galėjo, nes jis susilpnina punktą b6, kuris dabar remiamas tik pėstininko a7. Susilpnėjus b6-iems, savaime susilpnėja ir punktas c5, kuris, padarius ėjimą b6—b5, atitenka baltiesiems, šie gi tame punkte turės puikią vietą patalpinti kuriai nors savo figūrai, kurią iš ten pavaryti bus sunkiau. Geresnis ėjimas buvo Be8—e7). 17. Ba1—b1, Be8—e7 18. a3—a4, Ba8—e8 19.a4—a5 (Tokiu būdu baltieji įrodo juodųjų b6 punkto silpnumą) b6—b5 20. Že7—f4, Be7—c7 21. Vc2—c5, Vd6—d7 22. Bc1—e1, Žh4—g6 23. Rd3—f5, Vd7—d8 24. Žf4—d3, Rb7—c8 25. Bb1—c1, Žg6—e7 26. Rf5:c8, Že7:c8 (Juodieji nori savo žirgą nuvesti į c4). 27. Žd3—e5, Be8—e6 28. e3—e4!, Žf6—e4 29. Žg3:e4, d5:e4 30. Be1:e4, f7—f6? (Pasaulio meisteris, matyt, pagalvojo, kad jo priešininkas, prieš apskaičiuodamas keletą anksčiau padarytų ėjimų, šio ėjimo f7—f6 nepastebėjo, tr todėl be jokio atsargumo jį padaro. Jo padėtis ir po kitų ėjimų buvo be abejo įtartina). 31. Že5—f7!! (Šis netikėtas įsiveržimas laimi arba kvalitetą arba, kaip šioje partijoje ir atsitinka, pėstininką c6). Vd8—e8. (Po Kg8:f7 baltieji išlošia tokiu būdu: 32. Vc5—h5+, Kf7—e7 33. Be4:e6, Ve8:e6 33. Žf7d—8, Ve6—e4 34. Žd8:c6, b7—h6 35. d4—d5 (Žc6—e7+, Be6:e7 būtų silpniau už ėjimą d4—d5) Ve4—d3 36. h2—h3, Vd3—d2 37. g2—g3, Kg8—h8 38. Kg1—g2, Vd2—d3 39. Bc1—e1, Kh8—h7 40. Be1—e3, Vd3—d2 41. Be3—e8, Vd2—d3 42. Vc5—d4, Vd3—c4 (Atsižvelgdami į savo karaliaus padėtį juodieji negali išvengti valdovių sukeitimo). 43. Vd4—e4+, Vc4:e4+ 44. Be8:e4, Kh7—g8 45. Žc6—b8, Kg8—f7 46. Žb8:a6, Bc7—d7 47. Be4—d4, Žc8—e7 48. d5—d6, Že7—f5 49. Bd4—d5, Žf5:d6 50. Ža6—c5, Bd7—d8 51. Žc5—e4, Žd6—b7 52. a5—a6! (Elegantiškiau už 52. B:d5, kuris taip jau iš karto išlošia). Žf7—e6. (Jei 52... B:d5, tai 53. a:b, B—d8, 54. Žd6+!, Ke6 55. Žc8 ir sekančiu ėjimu b7—b8V) 53. Bd5:d8. Juodieji pasidavė.

ISLANDIEČIAI LOŠIA ŠACHMATAIS.

Hamburgo olimpijadoje 1930 metais pirmą kartą dalyvavo ir Lietuva. Mūsiškiai sulošė ten vidutiniškai, pergyvenę tik vieną katastrofingą pralaimėjimą islandų komand. 4:0(!). Islandiečiai nors laimėjo prieš lietuvius tokiu dideliu rezultatu, tačiau užėmė už juos blogesnę vietą. Po to Lietuvos komanda laukė tik progos revanšuotis su Islandija. Toji proga pasitaikė 1933 met. Folkestono pasaulinėje olimpijadoje. Tačiau revanšas nepavyko: buvo sulošta tik lygiomis 2:2. Prisiminus, kad Folkestono olimpijadoje Lietuva užėmė 7-tą vietą, o Islandija 14-tą, paaiškės didelė islandiečių laimė lošiant su lietuviais. Vis dėlto, nežiūrint jų pasiektų rezultatų su mūsų šachmatininkais, reikia pripažinti, kad žvejai jie yra daug geresni negu šachmatininkai. Lošti mėgsta jie trumpas, gražias partijas, kurių vieną čia paduodame.

Baltieji: T. Sigurdssonas — *Juodieji: S. Thorvaldssonas*

Partija lošta Islandijos 1934 metų pirmenybėse.

1. d2—d4, d7—d5 2. c2—c4, e7—e6 3. Žb1—c3, Žg8—f6 4. Žg1—f3, Žb8—d7 5. e2—e3, c7—c6 6. Rf1—d3, Rf8—e7 7. 0—0, 0—0 8. e3—e4, d5:c4 9. Rd3:c4, Bf8—e8 10. Žf3—g5, h7—h6? 11. Žg5:f7!, Kg8:f7 12. Rc4:e6+, Kf7:e6? (Juodieji, sulošę Kf7—f8 13. e4—e5, Žd7—b6, praloštų tik vieną pėstininką) 13. Vd1—b3+, Žf6—d5 14. Žc3:d5! Ke6—f7 15. Žd5—f4+ su matu per tris ėjimus.

SPECIFIŠKIEJI ŠACHMATININKO GABUMAI

13. *Disciplinuota valia.* Šachmatininko valia turi sugebėti palaikyti maksimumą intelektualinio įtempimo reikalinguose momentuose. Intelektualinio įtempimo momentų atžvilgiu, galima sakyti, prašoka net filosofiją ir matematiką, ir dėl to šachmatininkui šis susikaupimo gabumas būtinai reikalingas, kad visomis intelektualinėmis jėgomis galėtų gelbėtis pavojinguose kritiškuose momentuose.

14. *Aukštas intelektualinių procesų aktyvumas.* Tai yra bendrasis gabumas išmokti ir pasisavinti tokį sunkų intelektualinį meną, kaip šachmatais lošti. Net nepriklausomai nuo pavienių momentų šachmatais lošti labai sunkus dalykas. Jis reikalauja daug metų atkakliai mokytis lošimo teorijos ir jos technikos pasisavinimo. Kitais žodžiais, jis reikalauja nuolatinės protinės treniruotės, nepalyginamai sunkesnės už tą, kurios reikalauja net daugelis mokslų, sakysim, istorija, geografija, botanika. Visai gerai pažinti botaniką arba geografiją — pasiekiama kiekvienam. Tačiau, kad pasisavintum šachmatais lošti teoriją ir praktiką, yra būtina aukštas minties aktyvumo lygis, pasiekiamas toli gražu ne kiekvieno. Čia svarbų vaidmenį lošia ir disciplinuota valia.

15. *Emocijų ir afektų disciplinuotumas.* Tai yra atsikratymas nereikalingo jausmingumo; jo atsikračius — užtikrinta šachmatininkui galimybė izoliuoti šachmatų lentos pasaulį nuo aplinkumos ir apsaugoti jį nuo nuotaikos ir nervinimosi įtakos, o nervintis dažnai verčia įvairios aplinkybės, anksčiau buvę šachmatiniai įvykiai. Šachmatininkai, lengvai pasiduodą įvairių aplinkybių įtagai ir tuo pačiu negalį atsikratyti puolančios nuotaikos, lengvai pakliūva į „dvasinės dezorganizacijos“ būklę, nulemiančią visą tolimesnį lošimą silpnėti. Pavyzdžiu gali eiti Špilmano ir Rubinšteino lošimas Maskvos turnyre.

Knygos

Hubertus-Kraft Graf Strachwitz DIDŽIŪNAS. Romanas. Sutrumpintai vertė P. Jankevičius. Redagavo V. L. Išleio Šv. Kazimiero dr-ja. Kaunas, 1934 m. 112 psl. Kaina nepažymėta.

Pradžioje knygos yra Vytauto Lapšio įžanga, kuri bene bus šio romano credo. Čia metamas žvilgsnis į šių laikų supagonėjusią visuomenę, kuri klaidžioja nusivylimo tyruose, kuriai gyvenimas paliko didelė našta, didelė sunkenybė, kuri bėga plačiuoju keliu į prapultį, nuolat persekiojamą laukimo grįžti prie Kristaus. Vieni, pažadinti to šaukimo, grįžta į Bažnyčią, o kiti — žūsta gyvenimo pomėgiuose, beieškodami laimės, bet jos nesuradę ir nusivylę.

Iš įžangos jau galima suprasti kokius klausimus spręs šis romanas. Romano fabuloje yra mišrios šeimos tragedija. Grafienė — didelė bedievė ir savo demonišku lipšnumu valdo silpnavalį vyrą, kuris savo dvasioje ir tikinčios motinos įtakoje, jaučia šauksmą grįžti į tikrąjį kelią, bet jo silpnaviškumas neleidžia jam grįžti, nes labai pigiu jausmu jį žmona prikalba sekmadienį, pamaldų metu, vykti į mežioklę, kad tuo sukliudytų ne tik jam atlikti religinę pareigą, bet sutrukdyti ir visą eilę žmonių. Ir baigiasi tuo, kad grafienė, kurią visą gyvenimą, rodos, lydėjo laimė ir prabanga, kuriai lieka tik džiaugtis gyvenimu, ji žūsta didžiausiai nusivylus. Grafas, vargų prispaustas, įsigilino į tikėjimo vertę ir nors grėsė pavojus netekti titulo ir turtų, bet jo neatbaidė, ir jis grįžo į Katalikų Bažnyčią. Taip pat šitame romane krinta į akis pilnas pasiaukojimo Marytės paveikslas. Ji džiaugiasi, kad gali kentėti ir vargti už save ir už kitus. Tai tikra šventoji.

Romano trumpinimas vertime gal kiek patį dalyką ir padarė sausesnį, labiau iškėlė moralinius jo tikslus, kas skaitant krinta į akis, tačiau tas netrukdo pajusti tą nuotaiką širdyse besiblaškančių žmonių, atskilusių nuo Bažnyčios ir trokštančių vėl susijungti. *P.*

Boruta, DUONA KASDIENINĖ. Eilėraščiai. Prometėjaus leidinys. Iliustruota *Bulakos* medžio raižiniais. 70 ps. Kaina 2 lt.

Boruta mūsų visuomenei žinomas ne tik kaip poetas, bet ir visuomenės veikėjas, turįs savo pasaulėžiūrą ir ją atitinkančius veikimo metodus. Mums šiuo atveju nesvarbu šio visuomenininko pasaulėžiūra, ir čia mums į ją gilintis nėra prasmės. Mes turim prieš akis jo kūrybos pluoštelį, mums įdomiau pažinti jį ir per ją poeto nasaulėvaizdis.

O kūryba Borutos tikrai įdomi ir įdomi ne formų prašmatnumu (forma jo eilėraščių vietom net skurdi), o tuo laisvu, stačiu, paprastoku ir ugningu pasisakymu, kuris ir minios dėmesį patrauktų ir širdį užburtų. O pasisakyti yra kas, nes:

„... visad alkanas
gal meilės, o gal vėtros,
gal duonos kasdieninės,
vistiek,
po marškiniais lietuviškojo lino
krūtinėj neramu.
... taip trošku,
... taip tvanku
(Laukiant traukinio 27)

Čia gal ir bus Borutos esmė, jo kūrybinės dvasios esencija: a. pasiilgimas laisvės (ypač!), meilės (kas gi nuo jos laisvas!), lietuviškų laukų (lietuviškojo lino!), b. varžtas į tuos ilgesio objektus (nors jie tokie abstraktūs, ar suabstraktinti!) ir c. kančia nuo tvano ir troškulio — yra svarbiausieji jo kūrybos motyvai.

Į nepaprastą vietą poetas iškelia laisvės troškulį, kurio liepsnų šviesoj blėsta visi kiti jausmai. Dėl to ir eilėraščiai laisvės motyvais — patys stipriejį. „Laisvo vėjo valia" savo aliteraciniu muzikalumu yra stiprus mūsų kūrybos šedevras:

„Laisvo vėjo valia drumstis,
žalio šilo gausti.
Tai ir man negali niekas
gausti drumst uždrausti." (1 psl.)

Tad autorius ir eina drumsti, nors dėl to ir mirti reiktų:

„Bet dėl tavęs, o viesula!
Bel dėl tavęs, o mylima!
Einu gyvent beprotiškai pašėlęs
— rankas ištiesęs mylimai,
— iškėlęs vėtrai vėliavas.
— — — — — — — — — — — — —
Neverk, o mano mylima,
jei žūtų vėtroj tavo mylimas.“ (19)

Deja, dainius — taipgi žmogus, jautri jo širdis ne tik laisvei plaka; ja poetas žmogus glaudžias prie mylimos motinos („Svetimas dangus“ 29 p. — gražiausias sūnaus eilėraštis motinai), ir prie mylimosios, ir prie draugų, ir išsvajoto šviesaus gyvenimo. Tik rūstus gyvenimas skaudžiai pasityčioja:

Dabar aš suklupau. Ko norit iš manęs?
Blanksta tolumoj kruvinos pašvaistės.
Keršto norite? — Tad meskit akmenim,
aš juos priimsiu dėl tėvynės laisvės.“ (66)

Jis suklupo keršydamas už tuos gaisrus, kurie jau „blanksta tolumoj“ ir kurie buvo sukurti dėl „tėvynės laisvės“, tik ne dėl tokios, kaip ją supranta katalikiškas patrijotas kūrėjas. To beprasmiško suklupimo mums itin gaila, ypač dėl to, kad suklupta žymaus talento.

Jon. Mikulevičius

Apžvalga

MŪSŲ MUZIKOS PATRIJARCHAS MIRĖ

A. a. prof. Juozas Naujalis. Ši mirtis yra didelis smūgis nedidutei mūsų muzikų šeimynėlei, aišku, smūgis ir visai mūsų tautai. Kiekvienas šiemet buvęs Eucharistiniame Kongrese, su malonumu atsimena išklausęs labai melodingų mišių. Tai ir buvo prof. J. Naujalio parašytos „Mišios Švenčiausių Kristaus žaizdų garbei“. Šis, gal gražiausias iš 15 jo parašytų mišių, kūrinys jau spėjo pagarsėti ir už Lietuvos ribų. Yra ir daugiau jo kūrinių, žinomų ir užsieny. O Varšuvoje surengtame bažnytinės muzikos konkurse už savo mišias velionis buvo gavęs Moniuškos pirmąją premiją. Kaip matome, a.a. J. Naujalis yra labiausiai žinomas kaip bažnytinės muzikos kūrėjas. Tačiau jis yra parašęs puikių ir ne bažnytinės muzikos kūrinių.

Velionis gimė 1869 m. Raudondvary. Daina, giesmė ir muzika buvo jo stichija. Pirmąsias žinias iš muzikos (mokė Raudondvario vargamistra) jis ryte prarijo. Į tai atkreipė savo akį grafas *Tiškevičius,* kurs 20 metų jaunuolį išsiuntė į Varšuvos muzikos institutą. Jį baigęs velionis grįžo į Lietuvą ir vargoninkavo nedideliuose miesteliuose. Vysk. *Paliulionis* atkreipė dėmesį į nepaprastus jo gabumus ir išsiuntė jį į Vokietiją bažnytinės muzikos studijuoti. Grįžęs profesoriavo Kauno Kunigų Seminarijoj ir vargoninkavo katedroj. Katedros vargonininku išbuvo ligi pat mirtieis.

Velionis buvo ir didelio masto organizatorius. Jis suorganizavo Lietuvos vargonininkų draugiją ir mokyklą, vėliau muzikos mokyklą, kuri išaugo į Konservatoriją, leido vargonininkų žurnalą „Vargonininką“. Jis išleido iš savo mokyklos šimtus vargonininkų, ir retas Lietuvos vargoninkas nepažino Naujalio, nebus buvęs jo mokinys. Pedagoginiai velionies gabumai buvo visų teigiamai įvertinti tuo labiau, kad velionis buvo be galo švelnaus ir ramaus būdo bei aukštos kultūros.

Jis ne tik muzikalinį skonį žadino ir kūrė, bet ir tautinę sąmonę savo daina ūgdė. Naujalio chorai ruso metais buvo plačiai žinomi.

A. a. J. Naujaliui chorvedžio, dirigento, profesoriaus, kompozitoriaus vardo gal per maža: jis — mūsų muzikos patrijarchas.

Velionis rugsėjo m. 9 d. dalyvavo Valstybės Teatre iškimingame Respublikos Prezidentui pagerbti posėdyje, čia apalpo, buvo nuvežtas į ligoninę, kur ir mirė. Mirė nuo širdies ligos.

Amžinai teskamba Tavo sielai dangiškojo Viešpaties melodija.

Poetui Mikalojui Dagilėliui — 60 metų.

Poetas Mikalojus Dagilėlis — kunigas Mykolas Šeižys gimė 1874 m. rugsėjo m. 10(23) d. Joniškėlio parapijoj, Šykštonių kaime.

Mums miela Jubilijatą pasveikinti tokia gražia proga, nes jo asmeny mes randame kilnų kunigą, jautrų žmogų ir nuoširdų lyriką. Būdamas ir protu ir kūryba pranašesnis už daugelį kunigų, jis mielai vikaravo ir klebonavo kukliausiose parapijose: Laižuva, Vilkija, Gružiai (jo įsteigta parapija), Pandėlis vis jo apaštalavimo stotys. Dadar sukaktuvininkas klebonauja Pakruojuj. Visose parapijose jis — mielas ir mylimas vadas, prie kurio parapija prisideda kaip vaikai prie savo tėvo.

Jo „Dainos ir Sakmės" susilaukė 2 vertimų (II leid. vardu „Dainų dainelės", Šv. Kazimiero Dr. leid.). Yra parašęs ir daugiau eilėraščių, tikimės, kad jiems leidėjas atsiras, jei neatsirastų, tikimės, susilaukti leidinio paties autoriaus. Dagilėlis — lyrikas, kaip ir daugumas mūsų poetų.

Garbingam Jubilijatui linkime dar ilgai gyventi, dar daug Kristaus tiesos paskleisti ir naujų, gražių dainų mielai tėvynei padainuoti.

Prigėrė rašytojas Romas Striupas

Rugsėjo mėn. 8 d. Kauno Karmelitų maudyklėse prigėrė rašytojas Romas Striupas. Velionis buvo tylus ir kuklus rašytojas, todėl ir jo bijografinės žinios labai skurdžios, nes šiandie dirbti nesireklamuojant reiškia likti užmirštam ir išnykti visai nepastebėtam. Velionis išėjo į kitą gyvenimą, net jo kolegų rašytojų nepastebėtas ir neapgailėtas.

Mūsų nekrologų rašytojai apie velionį surinko tiek žinių, kad jis gimė 1886 m. Staponių sodžiuje, mažažemių šeimoje (žinios iš paso!). Rygoje baigė amatų mokyklą, o Sizranėje, Rusijoj, — felčerių kursus. Švintant Lietuvos laisvei, Rusijoj varė propagandą organizuoti Lietuvos kariuomenę. Už tai jam Rusijoj ir kalėjime 1 metus teko pasėdėti. Grįžęs į Lietuvą bene įstojo į savanorių eiles ir dalyvavo mūšiuose su bolševikais. Vėliau tarnavo felčeriu Kauno miesto ligoninėj. Čia suiro jo sveikata, tad kiek pasirgęs, išsirūpino pensijėlę ir apsigyveno Čekiškėj, kur ir gyveno iš felčerio darbo.

Velionis paliko keturias knygas: „Žmogus žmogui", „Alkanos mintys", „Šventoji naktis" ir „13 apaštalų".

Jo kūryba kuone perdėm mąstytinė. Mėgo mintis reikšti trumpai, aforizmais. Tik „Žmogus žmogui" daugiau laisvas nuo aforizminių sentencijų. Jo raštuose daug žmoniškumo, idealizmo. Integrali jo pasaulėžiūra mums nepriimtina, tačiau jis mums tuo ir imponuoja, kad jis gyvenime turėjo pasaulėžiūrą, kad jo idealizmas nesireiškė garsiu šūkavimu karjerai ar garsiam vardui susidaryti. Tuo jis ir išsiskyrė iš minios, kurią sudaro daugiausia — beformės moliuskos. Už tat mes jį minime su pagarba ir viltimi, kad Viešpats bus jam gailestingas.

Garbinga mūsų avijatorių kelionė po Europą

Liepos mėnesį 5 mūsų avijatoriai savos konstrukcijos lėktuvais „Anbo" apskrido kuone visą Europą, apie 9000 km. Eskadrilei vadovavo pulk. leit. Gustaitis. Skrido kpt. Liurentas, kpt. Namikas, ltn. Mikėnas ir mech. K. Rimkevičius. Maršrutas: Kaunas — Stockholmas — Kopenhaga — Amsterdamas — Briuselis — Londonas — Paryžius — Marselis — Roma — Viena — Praha — Budapeštas — Bukareštas — Kijevas — Maskva — Kaunas. Lakūnai visur buvo priimti labai maloniai. Kelionė puikiai pavyko.

Pirmoji Jūros Diena Klaipėdoj

įvyko rugpjūčio 11—12 d. Šventėj dalyvavo apie 40.000 ekskursantų, Respublikos Prezidentas, Klaipėdos gubernatorius, pasakę įspūdingas ir reikšmingas kalbas, daug svečių ir žurnalistų iš užsienių. Šventėje organizuotai dalyvavo visos mūsų jaunimo organizacijos.

Didingas vėliavų paradas

Respublikos Prezidentui pagerbti buvo suruoštas specijalaus komiteto, vadovaujant L. Š. Sąjungai. Paradan Lietuvos organizacijos atsiuntė apie 3000 vėliavų.

Pirmojo tautinio Eucharistinio Kongreso aprašymą įdėsime į kt. nr.

UŽSIENIUOS

Filosofų kongresas Prahoje

Rugsėjo m. pradžioj Prahoje įvyko pasaulinis filosofų kongresas. Kongreso darbuose justi tendencijos filosofijai grąžinti moksluose jai prideramą garbingą vietą. Kongrese įvyko įdomios diskusijos demokratijos krizės klausimu. Diskusijos buvo tikra

demokratijos ir fašizmo dvikova.

Nors kongrese dalyvavo patys kompetentingieji tiems klausimams svarstyti atstovai, tačiau jų mokytos galvos bendros kalbos ir vienos tiesos nesurado. Tiesa, jie beveik visi pripažino, kad demokratijos krizę pagilino ekonominė krizė, o šios — priežastys glūdi žmogaus krizėje, vis dėlto dėl demokratijos vertingumo buvo tiek nuomonių, kiek buvo ir oponentų.

Demokratijos šalininkai į demokratijos aktyvą įrašė šiuos svarbiausius punktus:

1. Demokratija patikrina žmogui jo laisvę ir teises, kurių praktiškas realizavimas yra visuomenės priežiūroj.

2. Teisę valdyti demokratija atiduoda tautai ir tuo visus piliečius įpareigoja rimtai įsisąmoninti tautos tikslus ir uždavinius.

3. Demokratija, globodama asmens laisvę, ūgdo kūrybingumą.

Fašizmo gynėjai fašizmą išgarbino dėl šių dalykų:

1. Fašizmas yra kvalitatyvinė demokratija, t. y. pirmavimo valstybėje aukštai kvalifikuotų asmenų. Tauta negali nepaklausyti tokių autoritetų, todėl valstybėje pasiekiama idealios vienybės, kuri garantuoja visišką įstatymų įvykdymą.

2. Fašizmas nugalės ekonominius sunkumus, kai demokratija jų nugalėti nepajėgė.

Sunkiausias demokratijai priekaištas buvo tas, kad ji nepajėgianti kovoti su ekonominiais sunkumais. Tačiau kapitalistinės Amerikos atstovas bandė įrodyti, kad sėkmingiausioji ekonominio gyvenimo forma kaip tik ir yra kapitalizmas, kai kapitalas valdomas tam tikros atrankos, kaip panašios atrankos valdoma ir valstybė.

Drąsiausiai demokratiją gynė Viktoras Bašas, kurs nurodė, kaip labai klysta tie, kurie atima tautai teisę pasirinkti sau valdovus. Asmens, patys pasiskelbią valdovais, daugumai įsakinėja neteisėtai, nes jie neturi teisės paneigti lygybės principo, einančio iš dvasinio žmogaus vertingumo.

Knutui Hamsunui 75 metai

Iš šių dienų literatų norvegų rašytojas Knutas Hamsunas yra populiariausias. Žmogus, nuvargintas įvairiausių teorijų, mokslų, idėjų, veržias į laisvą nuo rūpesčių gyvenimą, į gamtą, kur būtų galima užsimiršti ir valandėlę tapti nerūpestingu gamtos ir laisvės vaiku. Gyvenimo ir gamtos meilė — jo kūrybos esmė. Jo sukurtieji personažai — tikri gamtos vaikai, nesuvaržyti jokių normų. Jie — impulsyvūs, momento, akimirkos žmonės, kuriems tėra amžina, kaip ir pačiam autoriui, gamtos ir gyvenimo meilė. Jo personažai nesenstančios dvasios, jie nepalaužiami, jų viduje nėra gyvenimo degėsių, jie amžinai ilgis ir glaudžias prie gamtos ir mylinčios širdies. Paties autoriaus gyvenimas — įdomiausias romanas, pilnas nuotykių, vargo, bado ir meilės. Dabar jis gyvena dideliame nuošalume, savo ūky, kur, nepaisydamas senatvės, intensyviai kuria ir dirba.

Red. — **Jon. Mikulevičius.** Vyr., ats. red. ir leid. — **Pr. Dovydaitis**

„Ateities“ platintojams mokyklose

Prašome skubiai pranešti po kiek egz. ir keno vardu bei adresu siuntinėti šį pusmetį „Ateities“. Neatsilyginusių už praeitą pusm., prašome taip pat ilgai nedelsiant atsilyginti.

Sekite užjūrio lietuvių gyvenimą,

patys išsirašydami, arba paprašykite ten gyvenančių giminių, kad jums išrašytų vieną iš šių įdomių užsienio lietuvių leidžiamų laikraščių:

1. Amerikos Jungtinėse Valstybėse:
   a) dienraštį „DRAUGĄ“ adr. 2334 Oakley Ave, **Chicago, Ill.**
   b) savaitr. „GARSĄ“ adr. P. O. Box 421, **Wilkes Barre, Pa.**
   c) einantį dukart per savaitę „DARBININKĄ“, adr. 366. W. Broadway, **So. Boston, Mass.**
   d) studentų mėnesinį žurnalą „STUDENTŲ ŽODĮ“ Marianapolis College **Thompson, Conn.**
2. Brazilijoj:
   savaitraštį „LIETUVIS BRAZILIJOJ“, adr. rua Bandeirantes 92, **Sao Paulo,** Brazil.
3. Argentinoj ir Uragvajuj:
   savaitraštį „ŠVYTURĮ“, adr. Calle Herrera 287, **Buenos Aires.**

Šie laikraščiai teisingai ir plačiai informuoja apie visą Amerikos, Brazilijos ir Argentinos gyvenimą.

Kas yra skaitęs

nors vieną sąsiuvinį **„GAMTOS DRAUGO“,** tas gerai žino, kokių ten įdomių yra aprašymų iš nuostabaus gamtos pasaulio: gyvulių, paukščių, žuvų ir kt. gyvių. **1929, 1930, 1931** ir **1932 m.** šie „Gamtos Draugo“ sąsiuviniai jau surinkti į komplektus. Metinio komplekto kaina Lt. 3.—. Paskubėkite įsigyti, nes jų yra labai nedaug. Komplektai siunčiami tik gavus pinigus ir apmokėjus persiuntimo išlaidas po 30 centų kiekvienam komplektui.

Adr.: „Ateities“ adm-ja, Kaunas, Laisvės Al. 3.

PASITAISYKITE!

326 pusl. 4 ir 7 eil. iš apačios turi būti — *Dr. Brehmer.*

PRAŠAU ADRESO

F. Sendziką iš Pilviškių redaktorius prašo atsiųsti savo adresą „At.“ redakcijai, Kaunas, Laisvės al. 3.

Akc. „Žaibo“ B-vės spaustuvė Kaune, Duonelaičio g-vė 24.

Po vasaros atostogų „SAKALO“ b-vė

jau išleido šias literatūros naujienas:

1. M. Lastauskienės **Gyvenimo perlai.** Apsakymėliai jaunimui. Iliustravo D. ir P. Tarabildai . . . . . 2,—
2. J. Mackevičiaus (Nord) **Peliukės Micės laiškai.** Iš Kauno ir Amerikos. Iliustravo grafaitė E. Totlebenaitė 2,50
3. Sigrid Undset **Kristina.** III—IV d. **Lavransas ir Nuodėmės vaisius.** Įžymiausias norvegų romanas . . . . . 3,—
4. Dr. E. Kauko **Marcelė** ir **Gydytojas pasakoja** II d. Novelės . . . 2,50

BAIGIAMA SPAUSDINTI:

1. B. Prūso **Faraonas.** II t. Iliustruotas istorinis romanas . . . . 4,—
2. A. Manzoni **Sužieduotiniai.** II t. Istorinis romanas 3,50
3. St. Zobarsko **Ganyklų vaikai.** Iliustravo J. Penčyla ir P. Tarabilda.
4. Vytės Nemunėlio **Drugeliai.** Iliustravo A. Kučas. Eilėraščiai vaikams.
5. Maurice Barrès **Sodas prie Oronto.** Įdomus ekzotiškas romanas.
6. Maurice Bedel **Zulfu.** Rytų ir Vakarų kultūros santykių romanas.

Išspausdintos knygos gaunamos visuose knygynuose ir **Sakalo b-vėje,** Kaunas, Putvinskio g. 14.

Ar jau turite

Kun. Liepinio 3 tom. **Katekezių ir kitų pėdomis** 1000 pavyzdžių rinkinį. Taip pat

Byro **Kelią faktams?** Šios įdomios knygos gaunamos visuose knygynuose ir Panevėžyj „Bangos“ spaustuvėje.

Ar Jūs jau žinote,

kad visi bet kurių praėjusių metų „Ateities“ n-riai tekaštuoja po 50 centų sąsiuvinis! Tik jubiliejiniai n-riai — 1925 m. ir reorg. konferencijai paminėti 1927 m. — po 1 lt.

Paskubėkit pasinaudoti tokia reta proga ir papildyti savo komplektus arba, kas jų neturi, ir visai naujai juos įsigyti. „Ateities“ kai kurių n-rių yra net iš 1911 m. ,

Persiuntimui teriekia pridėti 10 ct. kiekvienam sąsiuviniui.

Užsakymus nemažesnei kaip 5 lt. sumai Adm-ja pasiunčia savo kaštu.

Kreipkitės, rašykit kuo greičiau į **„Ateities“ Administraciją, Kaunas, Laisvės Al. 3** ir mielai Jums tuojau patarnaus.